

1921 оной
декабрик
21-һээ гараа

САГААН ҺАРЫН - САГААЛГАНАЙ ҺАЙНДЭРӨӨР БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ А.В.ПОТАПОВАЙ АМАРШАЛГА

Хүндэтэ нютагаархид!
Ази түбин олонхи арадуудай Шэнэ жэл - Сагаалган морилбо. Манай Буряад орондоо энэ һайндэрье бүгдэ арадай тэмдэглэдэг. Гаража байһан Шара Шорой Бар жэлээр Буряад ороной бүхы эрхэтэды халуунаар амаршалнаб! Һаруул байхан энэ үдэр эдлин тэнюун манай нютагта ажаһуудаг бүхы арадуудта хамар байһиние, хоорондоо эбтэй эетэй байхые, зол жаргалтай, урагштай ажамидархые хүсэнэб.

Үнгэржэ байгаа жэл урда жэлүүдэйһинээ хүнгэн бэшэ байгаа. Гэбэшье бэрхэшээлүүдэй хэды тохёолдобошье, республика доторнай һайн шэнжэтэй олон хубилалтанууд ушараа. Президентын, Правительствын, районууд, хотонуудай хүтэлбэрин хамтын оролдоогоор, федеральна түбэй туһаламжаар бюджетэй һалбарин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнэй талаар уритгэлгэ усадагдаа. Мүнөө үедэ бусад һалбаринуудай, жэшэнь, гэр байрын-коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй һаатуулагдаһан салин хүлһэ түлэхын тула эршэтэй хүдэлмэри ябуулагдана.

Үнгэржэ байһан жэлдэ валова региональна продукт үйлэдбэрилгын уналгыг зогсоохо арга олдоо. Промышленностьда заһарха тээшээ хубилалтанууд бии болонтоо.

Буряад орондоо ажаһуудаг арадуудай гол шухала туйлаатань гэбэл, тэдэнэй хоорондоо үгээ ойлголсожо, эбтэнгэр оршолго мүн болоно гэжэ гэмдэлхэ дурамни хүрэнэ. Буурал холын түүхэги манай нютагта ажаһуудаг олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдэй хани барисаанай, хүршэ еһоной эбтэй байлгын еһо заншалнууд эртэ урдын гүнзэгы үндэһэтэй. Манайһые хүнгэн бэшэ үе сагта эдэ еһо заншалнууд тэсэмгэй бэхи байһанаа гэрш хээ.

Нингэмэй эблэрэл болон бэе ойлголсолго - бидэнэй хамтын оролдоогоор туйлагдаха амжалтын нүхсээл мүн болоно.

Хэдэн һара үнгэрхэдэ, республикын 75 жэлэй оёе булта тэмдэглэхэбди. Шэнэ жэлдэ горитойхон шалгалта - Ехэ һунгалта бидэниие хүлээнэ. Энэ хадаа оюун ухаанаймнай, эрхэтэн еһоной сэдхэл мэдэрэлэй туршалга мүн. Манай арад хүлисэлгэ, гүн бодолоо харуулажа, энэ туршалгы нэрэтэй түрэтэйгөөр гараха гэжэ батаар эгитэнэб.

Хүндэтэ нютагаархид! Та бүгдэниие Сагаан һарын һайндэрөөр халуунаар амаршалаад, ута наһа, удаан жаргал, энхэ элүүрье, амгалан тайбаниие хүсэнэб.

Сагаан һараар!
1998 оной февралин 24.

АРАДАЙ ҺАЙНДЭР - САГААЛГАНААР БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АМАРШАЛГА

Эрхим хүндэтэ нүхэдүүд, нютагаархид!
Сагаан һарын һайндэрөөр таанадаа үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, ержэ байһан Шара Шорой Бар жэлдэ бүхы һайн һайханиие үрезнэб.

Монгол угсаата арадуудай, тэрэ тоодо буряадуудай, Сагаалган, Сагаан һара гэжэ нэрлэдэг һайндэр буурал эртэ саһаа манда хүржэ ерээ юм. Һарын литээр байгша Сагаалган Шэнэ жэлые болон ээлжээтэ Рабжуунай гурбадахи жэлые эхилнэ. Энэ үдэр болон бүхы һарын туршада хүн бүхэн түрэлхидөө, сэдхэлээрээ дүтэ хүнүүдые һайндэрэйхээр гэртээ угтажа, ульһатай дулаан, үнэн зүрхэнһөө хэлһэн үгэнүүдые, бэлгүүдые зориулан бариха, тэдэндэ элүүр энхые, ута наһа, удаан жаргал, ажана тэнюун байдал хүсэхэ еһотонбди гэжэ тоолодог. Урдынхидал адъяар, үни холын энэ еһо заншал энэ удаашые сахигдаха, гэбэшье зарим тэды шэнэ шэнжэнүүдэгэйгээр. Юундэб гэбэл, ажабайдал урагшаа дабшана ха юм! Нэгэл юмэнэинь хубилхагүй байһаниинь сохом тэбэл, хаа хаанагүй һайндэрэй баяр жабхалан дэлгэржэ, энэ хүртээр бэе бээс хүсэд танихашыегүй хүнүүд хуби заяанай, һаһаа бодолнуудай талаар дүтэ нэгэн байһанаа мэдэрхэ. Сагаалганай үдэрнүүдтэ харша зүрьюшые хүнүүдэй үзүүлһэн гомдолнууд хүлисэгдэдэг.

Хабарай ерһэнниие һүдэлһэн һаруул байхан энэ һайндэрье Буряад орондоо албанай еһоор наймадахи жэлээ угтажа байнабди. Тинимэһээ тон түрүүн манай оюун сэдхэлэй баялигуудта һүгэдүүлэн, нингэмые нэгдүүлхын, Буряад орондомнай ажаһуудаг олон ондоо арадуудай түлөөлэгшэдэй хоорондох хани барисаае улам бэхижүүлхын тула хүдэлмэрин үдэрнүүдэй график хубилгагдаһан байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ арадай ажахын зарим һалбаринуудта үйлэдбэрин уналга үргэлжэлөөшье һаа, экономикодо зарим тэды тогтонжолго туйлагдаһан байна. Харин байгша ондоо экономико, илангаяа гол һалбаринуудта, тон түрүүн бүлэ бүхэндэ эдлин тэнюун ажабайдал асарха гэжэ найдал олгодог хүдөө ажаһыда ургалтын талаар алхам хэгдэхэ гэжэ найданабди.

Бар жэлдэ республикадаманай политическэ олон үйлэ хэрэгүүд, тон түрүүн Буряад ороной Президентын, Арадай Хуралай һунгалта бэлдхэлгэ болон үнгэрэгшэтэй холбоотон үйлэ хэрэгүүд болохо. Эдэ һунгалтанууд тайбан байдалда, һунгалта тухай хуули еһые шууд сахилгатайгаар үнгэрхэ гэжэ республикын бүхы хүн зонин найдажа байһаниинь лабтай. Манай арадаманай сэсэн байһанаа дахин харуулажа, экономикые, соелье бүхы нингэмые урагшани дабшуулажа шадаха тон эрхимүүдые засаган тургаануудта һунгаха гэжэ бодоноб.

Наранай гэрлээр толорһон манай хизаарай бүхы хүн зондо энхэ тайбаниие, бэын элүүрье, баяр баясхаланниие хүсэнэб. Манай гэр бүхэндэ, бүхы бүмбэрэг дээрэ эб найрамдал, бэе бээс ойлголсолгые бүрин сахихын тула бүхые хэээ уялгатайбди.

Эрхим хүндэтэ нютагаархид! Та бүгдэниие Шэнэ жэлээр үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб! Гэр бүлэдөө амгалан һайн байхыетнай үрезнэб!

Хабарай һаруул байхан һайндэрөөр!
Михаил СЕМЕНОВ,
Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүдэгшэ.

САГААН ҺАРАДА - ЭРХИМ БЭЛЭГ

Василиса

АУДИО-, ВИДЕО-, БЫТОВАЯ ТЕХНИКА
г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 40;
г. Улан-Удэ, торговый комплекс «Юбилейный».

ПОЗДРАВЛЯЕТ

С ПРАЗДНИКОМ БЕЛОГО МЕСЯЦА

И ПРИГЛАШАЕТ НА

ЯРМАРКУ

в кинотеатре "Дружба" с 18 февраля по 2 марта.

В ПРОГРАММЕ:
ПРЕЗЕНТАЦИИ НОВИНОК, дегустация
БЕЛОГО ШОКОЛАДА и восточных СЛАДОСТЕЙ,
беспроигрышная ЛОТЕРЕЯ.

Вся продукция освящена
официальным
представителем
Далай Ламы XIV,
учителем Еши-Лодой
Римпоче-Ллама.

**А ТАКЖЕ
МЫ ЖДЕМ ВАС
в фирменных магазинах
и торговых точках
ОАО "АМТА".**

Коллектив ВЦФ
"Агроинвест"
поздравляет всех жителей
Республики Бурятия с
праздником Сагаалган.
Желаем всем здоровья,
счастья и много радости, а
трудженникам села
хорошего урожая в этом
году.

УВАЖАЕМЫЕ ПОДПИСЧИКИ!
Управление почтовой связи поздравляет Вас с праздником Белого Месяца и желает Вам здоровья и всех благ!
С 1 марта приглашаем Вас на почту и в отдел подписки по ул. Некрасова, 28 - оформить подписку на газеты и журналы на 2-е полугодие 1998 года.
Самая высокая скидка на доставочную цену 50% - с 1-го по 15-е марта.
Значительно на 20-50% снижены цены на местные газеты.
Мы готовы рассмотреть все предложенные юридическими лицами варианты оплаты по ведомственной подписке.
Тел. для справок:
21-45-38, 21-67-10

Ассоциация землячеств Агинского округа "Алхана" приглашает своих земляков на праздник Белого месяца, который состоится в театре бурятской драмы 28 февраля с.г.

В программе вечера:

Представление-концерт, посвященный году Желтого Тигра, игры, песни, конкурсы и дискотека.

Билеты можете приобрести по адресу: ул. Каландаришвили 23. Дом печати, кабинет № 43, 44, 67. Можете позвонить по р/т: 21-68-08, 21-50-52, 21-09-52, 21-69-58.

ГУРБАН ЭРДЭНИ ТАНИИЕ АДИСЛАГ!

Намуу Гурувээ, Намуу Буддаяа, Намуу Дармаяа, Намуу Сангаяа!

Хүндэтэ хүзэгшэд, жиндагууд, эрхим найжа нүхэдүүд!

Ержэ байгаа Шорой Бар жэлээр тание амаршалаад, амгалац тайбанине, үлэн дэмбэрэлье танда хүсэнбэ.

Сагаалганай һайндэр хүзэгшэ бүхы бурхан шажантанда арюудхалгын, дасангуудтаа адиста хүртэлгын үдэрнүүд болог.

Манай орон шэлжэн оролгын үе шатын горитой бэрхэшээнүүдые үзэжэ байнхай. Мүн лэ нимэ бэрхэшээнүүдые тэрэнэй заншалта шажан мүргэлнүүд үзэжэ байна. Орон дотор хүгжээн түүхынгөө үедэ буддын шажан Россин олохон хүнүүдэй соёлой-утсаатанай ажабайдалай таһаршагүй хубинь болоо.

Үнгэржэ байгаа жэлэй туршада уг үндэһэтэ Буряад ороной бүхы дасангуудай, хүзэгшэдэй бүлгэмүүдэй Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхые тойрон нэгдэлгын үйлэ ябадал үргэлжэлһэн байна. Дэлхэйн олон оронуудай Буддын шажанай эмхинүүдтэй манай уласхоорондын харилсаа холбоонууд

хүгжэн бэхижээ.

Манай ороной урда үенүүдэй буддын шажанай ажал ябуулагшадай ёһо заншалуудые үргэлжэлүүдэн, Россин Сангха нингэм дотор энэрэл нигүүлэхэл, энхэ амгаланине мандуулхын тула хүсэлэл оролдолго гаргаха.

Гарахаяа байгаа Бар жэлдэ бүхы хүзэгшэдтэ, сэдхэлэй тайбанине, ерээдүй тушаа бата найдалтай байлгые хүсэнбди.

Байгша ондо Гэгээн түрэлтэ Далай ламын заларалгые сэдхэлээ хүлгэн хүлээнбди, мүн энэ жэлдэ Ази түбинин Буддын шажантантай энхэ тайбанай бага Хуралай Генеральна конференци үнгэргэхөөр хараалагдана.

Гэгээн түрэлтэ Далай ламын Сагаалганай амаршалгые бүхы хүзэгшэдтэ дамжуулаб.

Манай бүхы үйлэ ябадалнууд гүн бодолой шэнжэтэй, һайн һайхан, бэе бээдээ энэрхы сэдхэлэй ульһатай байг.

Абаралай Гурбан Эрдэни - Бурхан, тэрэнэй Ном болон Ном хургаальне дагагша шабинар хубарагуудай Шуулган тание адислан үршөөг!

Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын толгойлогшо, Бандида хамба лама Дамба АЮШЕЕВ.

ХАМБА ЛАМЫН

ЖУРНАЛИСТНУУДТАЙ УУЛЗАЛГА

Февралын 24-дэ Ивалгын дасанда Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын Толгойлогшо Бандида Хамба лама Дамба Аюшеев республикын журналистнуудтай уулзаба.

Эхиндэнь тэрэ бүхы хүзэгтэн жиндагуудта Сагаалганай амаршалга дамжуулаад, асуудалнуудта харюусаа. Буддын шажантание хөмөрүүлха талаар зарим хүнүүдэй хэды оролдобшые, Россин нинтэ нэгэн Сангхада бултание нэгэдүүлхэ оролдолгоёо

үргэлжэлүүлхэб гэжэ Хамба лама онсо тэмдэглээ. Мэнэ һаяхана Хамба лама Агын, Санкт-Петербургийн, Саргуул-Гэгээтэйн, Хэжэнгын дасануудай шэрээтэнэртэй Энэдхэг ошожо, Далай ламые бараалхаа юм. Тийн Гэгээн түрэлтэ Далай лама байгша ондо Россид морилохо гү гэгээн асуудал бултание һонирхуулаа. Байгша ондо ерэхэб гэгээн Далай ламын найдуулгые Хамба лама дамжуулаа.

Н.БАДМАРИНЧИНОВ.

ЖЭЭРЭБ ТАТАЛГЫН ДҮНГӨӨР

Муниципальная байгууламжын толгойлогшо - Улаан-Үдэ хотын мэрэй кандидата дэбжүүлэгдэһэн түлөөлэгшэдэй республикын газетэнүүдтэ, телерадиокомпанида хэзээ, ямар сагуудта толилогдохо, дамжуулга хэжэ тухай жээрэб татаалган болобо.

Жээрэбэй ёһоор депутатта кандидат И.В.Михаев мартын 3-най дугаарта "Буряад үнэн" газетэдэ өөрингөө намтар, Улаан-Үдэ хотоёо саашадань яагаад һалбаран хүгжөөхэ тухай программатаяа олон хунгагшадаа танилсуулла болоно. Удаадахи дугаарнуудта мартын 4-5-най хуудаһануудта В.К.Горбов, В.К.Кукшинов; мартын 6-най дугаарта С.С.Трофимов, мартын 12-13-да Р.Н.Сперанская, Г.А.Айдаев гэгшэдэй материалнууд толилогдохо болобо.

Дурсагдаһан кандидатууд "Бурятия", "Правда Бурятии" газетэнүүдтэ, телерадиокомпанида өөһэд өөһэдынгөө намтар, программатаяа хунгагшадаа мүн лэ танилсуулла болоно. Б.ЦЫРЕМПИЛОВ.

Һунгалтые угтуулан

КУКШИНОВЦАМ НЕ НРАВИТСЯ ПРОТЕСТ АЙДАЕВА ПРОТИВ ПОВЫШЕНИЯ ЦЕН НА КОММУНАЛЬНЫЕ УСЛУГИ

18 февраля они подали жалобу в городскую избирательную комиссию против общественной приемной Г.А.Айдаева, где ведется сбор подписей горожан против повышения цен на коммунальные услуги. Айдаевцы ответили, что козница филармонии, где идет общественный прием, не занята под избирательную комиссию, и тем более не будет работать при голосовании.

Любой жалобщик может написать против того же Кукшинова, что он уже провел агитацию в ряде зданий, где будут голосовать 15 марта. Бесма странной была резолюция председателя городской избирательной комиссии Данзанова - "проверить и запретить".

"НЕТ ШКОЛЬНОМУ РЭКЕТУ"

19 февраля в школе № 33 состоялось общешкольное родительское собрание, прошедшее под девизом "Нет школьному рклету!" На собрании с инициативой организации отрядов самообороны из учащихся выступил кандидат № 1 в мэры Улаан-Үдэ Геннадий Айдаев, выпускник школы.

На собрании было принято обращение.

Коллектив учителей школы № 33 при поддержке родителей обращается ко всем педагогическим коллективам с

инициативой поддержать наше начинание по борьбе со школьным рклетом.

Призываем всех педагогов школ нашего города, родителей, общественность, заинтересованные министерства и ведомства продолжить нашу акцию "Нет школьному рклету", превратив ее в общегородскую. Первые отряды самообороны будут созданы на основе школы Романова. Инициативу школы № 33 поддержали школы № 8, 14 и другие школы города.

А.ЛОГИНОВА.

БУРЯАД КРОССВОРДНУУДЫЕ ТААХАНЬ БЭРХЭТЭЙ ГҮ?

"ТААГАА ҺАА - ШҮҮХЭТ" ГЭНЭН КРОССВОРДЫЦ ХААРИУУДААЙ КОНКУРСЫН ДҮНГҮҮД ГАРГАДАБА. ӨӨРСЭ ЯНЗЫН ЭНЭ КОНКУРС ЮУ ЭЛИРҮҮЛЭЭБ ГЭБЭЛ, УНШАГШАДНАЙ БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ КРОССВОРД ТААЛГААР НИЛЭЭН ҺОНИРХОДОГ, ЖЭНХЭНИ ҮГЭНҮҮДЭЙ ГҮН УДХЫЕ ОЙЛГОХО ГЭЖЭ ОРОЛДОДОГ ЮМ БАЙНА.

"ТУҺАТАЙЛ БАЙБА"

Нэн түрүүн кроссворд таагшадай бэшгүүдһээ хэһэгүүдые дурдаа.

Ивалга һууринһаа Ц.Х. Н.Раднаева ингэжэ бэшэ: "Буряад үнэн" - "Дүхэриг"

сониний бүхы ажалшадые Сагаан һараар амаршалаад, шимэ онсо янзын зохёол дээрэ хүүдэлгэ багша Б.Б.Гомбоевто халуун баярые хүргэиэб.

Конкурсо дабаадахадаа, олон юумэ мэдэжэ абааб. Бултандань харюу үгэжэ шадагдбагагүй. Тиибэшые хожом хуу таахал байхаб.

Нимэ һайхан конкур үүсхэгшэдтэ ута һана, үлэн жаргал үршөөг!

Кабанский анимаган Селенгинск һууринда ажаһууша Л.Б.Банзаргашеева: "Хүндэтэ "Буряад үнэн" - "Дүхэриг" олоор захюулжа, һүзэг бишэрэлтэй, буряад хэлээр һонирхогог болгоо һаа, һайн бэлэй."

Хэжэнгын анимаган Дунда-Худанай дунда һургуулин музейе даагша Г.О.Цыренамжиловагай бэшгэһээ: "Буряад нэрлүүдэй тайлбари гэгээн планшет хэһэн байжа, кроссворднуудые һонирхон таабаб. Тиихэдэ яһала олон нэрлүүдэй тайлбари хадгууша абаба хэбэртэйб. Энэшые хадаа өөртэм, хурагшадтам туһа болоно ха юм. Бар жэлдэ бүришые оролдосо ульһатайгаар хүүдэлхэстнай хүсэиэбди."

ИЛАГШАДАА АМАРШАЛАЯ!

Дүн гаргахадаа, эгээ олон кроссворднуудые, үгэнүүдые тааһан авторнуудта түрүү һууринүүдые олгохо гэжэ шийдхэгдэһэн байна. Дурдахагдаһан кроссворд-

нууд соо хамтадаа 207 үгэ үгтэһэн байгаа. Нэгэшые автор бултэнь таагаагүй. Тиймэһээ 1-дэхи шан олгогдобогүй.

Харин таагшад сооһоо эгээ олон үгэ - 100 шахуу тайлбари-харюу Ивалга һууринда ажаһууша Ц.Х.Н.РАДНАЕВА дурадхаа. Иимэ конкурсын түрүүшынхэ үнгэргэгдэһэн мүн харюунуудые үгэһэн амаргүйхэн байһан ушарһаа Цырен-Ханда Нимбуевнае конкурсо илагша гэжэ тооложо, 50 түхэригтэ 2-дохн шан олгохо гэжэ шийдхэгдэб.

Гурбадахи гурбан һууринүүдые гус тусгаа Улаан-Үдэ хотодо ажаһуууша Д.Б.ТОКТОХОВА, Н.Ц.МОЛОТОВА, Г.О.ЦЫРЕНАМЖИЛОВА туд бүридөө 40 түхэригтэ шан абаха болобо.

Илагшадые амаршала!

Конкурсо эдэбхитэйгээр хабаадаһан үгэн сэдхэлэй хүсэлэл оролдолготойгоор хандаһан Кабанский аймагай Селенгинск һууриний Л.Б.Банзаргашеева, Яруунын аймагай Эгэтын-Адагай Б.Ц.Доржиева, Захаминай аймагай Дабаатын һургуулин хурагшад Эрдэм, Аюр Дампиловуудта, Сэлэнгын районой Цайдамай хургуулида уран зурагай ба черчинин багшаар хүүдэлгэ М.С.Лубсановта, Доодо-Ивалгын Д.Б.Цыбиковада болон бусад олондо баяр баясхалан хүргэе. Зохёохы ёһоний нимэ конкурсуудта саашадаань уншагшаднайд эдэбхитэйгээр хабаадаха бээт гэжэ найдаа, кроссворднуудые зохёон табһан авторта - Мэлын һургуулин багша Б.Б.ГОМБОЕВТО халуун баяраа хүргэе.

Бар жэлдэ бата холбоогоо бэхилүүдээр!

ГАЗЕТЫН РЕДКОЛЛЕГИ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: "Дүхэриг" илагша конкурсо Ц.Х.Н.Раднаева, А.БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

АБАЙ ГЭСЭРНҮҮД БАЙХАЛ ДАА

Үндэһэтэнэй 1-дэхи лицей-интернадайн багшанар, хүмүүжүүлэгшэдэй буряад арадайнгаа ёһо заншамые хурагшадтаа гүнзэгһэгдөр шудалуулдаг байһаниинь, маша һайшаамаар

Сагаалганай һайндэртэ бэлэдхэл үргэн дэлсэтэйгээр ябуулагдана. Шүдэг уншагшадай, дуушадай, ёохорой, оньһон үгын,

таабарин, эдир даншарай, эдир Абай Гэсэрнүүдэн шэлэглэн конкурсууд классуудай дунда боложо үнгэрөө. Шагай наадан, барилдаан гэхэшэлэн бултэнь тоолохо болоо һаа үшоошые олон һорилгонууд болоо.

Эсэгэ ороноо хамгаалагшын үдэр шэлэглэн һүүлшын һорилго боложо, эдир Абай Гэсэрнүүдэ тодруулаба. Класс бүхэнһөө хоёр хүбүүн шэлэгдэжэ, энэ хараагада 8

хүбүүд хабаадаа. Хэд бэ гэбэл, Хэрмэгенов Алоша, Нимбуев Эрдэм, Бандеев Гена, Оширов Стас, Маланханов Эрдэни, Бальжиров Гэсэр, Унданов Саша болоно.

Амаршалаа, мн парбалаа мэдэлгэ, дуун, хаяр гэжэ мэтэ зүйлнүүдээр һорилдожо Бандеев Гена, Оширов Стас, Бальжиров Гэсэр, Гурбан Сагаалганай ёһо нааданаа хабаадаха эрхэдэ хүртөө. Т.НИМБУЕВ.

**ТЕКУЧКА
НАЧАЛЬНИКОВ**

ИЗ ТОГО, чем нас пугали, безработица - чуть ли не самое страшное. Рост безработицы всего на 1% увеличивает преступность на 2%. Сегодня в нашей стране каждый четвертый работоспособный гражданин не имеет нормальной работы: у кого-то неполный рабочий день, кто-то в вынужденном отпуске. Более двух миллионов человек

**ПОЧУВСТВУЙТЕ
СЕБЯ
СПОНСОРОМ**

ЗАМ. МИНИСТРА труда Марина Москвина результаты последней проверки Счетной палаты РФ предпочла не комментировать. Мол, надо еще разобраться, что такое расходы на аппарат, сказала она. Чем же еще занимаются сотрудники

примерно 20 тыс. человек. Безработные помогают не только Минтруду, но и Сбербанку. Службы занятости принуждают людей получать пособие исключительно через этот банк. (Так же, как пенсионерам именно сюда перечисляют пенсию, а теперь и "мамашам" - детские деньги.) Каждый месяц Сбербанк получает возможность "провернуть" 186 млрд. "старых" рублей. И оставляет себе пособия 73 тысяч человек - на оплату труда операционисток. Лучше бы платили эти деньги тем же безработным! А они бы сами разносили пособия по домам.

В 1997 г. у Фонда занятости на депозитах и в акциях находилось, как обнаружила Счетная палата, без малого 100 млрд. руб. Хватило бы на пособия для полмиллиона безработных. Почти 160 тыс. долл. с 1995 г. "висит" на счетах не существующего уже банка. "Оптимум". Служба занятости была учредителем этого банка.

**КАК ДЕЛАЮТ ДЕНЬГИ
НА БЕЗРАБОТНЫХ**

зарегистрированы на бирже труда официально. Пособия задерживают в среднем по полгода. Денег в Фонде занятости катастрофически не хватает: треть предприятий не платит взносы.

Зато в прошлом году из фонда на "ремонт и капитальное строительство" было истрачено

в 2 раза больше, чем, например, на создание дополнительных рабочих мест".

Трехкомнатную квартиру в Москве приобрела зам. министра труда (по безработным) Марина Москвина. Скромная трехкомнатная квартира в столице стоит 60-80 тыс. долл. Зам. министра объяснила, что квартиру она купила на выданный ей (как госслужащей) государственный кредит. Беспроцентный, на 25 лет. Было это два года назад, когда она работала заместителем руководителя Федеральной службы занятости Федора Прокопова. Прокопов (после проверки Счетной палатой) был освобожден российским президентом от занимаемой должности в связи с переходом на другую работу (теперь он вице-президент компании "Итосстрах").

Короче, не везет безработным с начальниками: что ни год, то новый. В этом году Счетная палата РФ опять обнаружила "серьезные недостатки": в целом по России ущерб и нецелевое использование сумм, которой выдано почти на 3 миллиарда пособий. И материалы проверки направила в Генпрокуратуру.

служб занятости, как не безработными? И справедливо ли говорить, что деньги, которые тратятся на аппарат, тратятся не на безработных?

Минтруд, например, организовал и провел мероприятия: "Молодежная биржа труда", международная выставка "Занятость-2000". Каждый работник Службы занятости, который в них участвовал, жил в гостинице за 324

тыс. руб. в сутки и питался на 325 тыс. руб. в сутки. То есть в день потреблял в 1,7 раза больше, чем средний безработный получает в месяц.

На аппарат в 1997 г. уходил каждый шестой рубль из Фонда занятости. Взносы год от года собираются все хуже, а на содержание службы идет все больше. В Москве и Смоленске на себя тратили по 20% своего бюджета.

Центральный аппарат Службы занятости в принципе должен финансироваться из бюджета. Но там нет денег. А в Фонде занятости как-никак...

Причем обратите внимание: деньги из фонда брались даже не на зарплату. Не на неотложную помощь голодающим детям "бедных" чиновников. Безработные "спонсировали" пять автомашин для министерских начальников, ремонт, стоянку, водителей и механиков. "Спонсировали" сотовую связь, междугородные переговоры, выездную коллегию на базе санатория и часть хозяйственных расходов Минтруда.

За последние два года на эти "нужды" истрачены пособия

**ВИСИТ ГРУША -
НЕЛЬЗЯ СКУШАТЬ**

НО САМОЕ интересное - у наших безработных есть 40 млн. долл. Их в 1994 г. выделил Мировой банк.

С тех пор они лежат в Международном банке реконструкции и развития и ждут, когда же Служба занятости их заберет.

С 1994 г. она забрала всего 9,97 млн. долл. Из них 5 млн. пошло на оплату иностранных консультантов, 3,4 млн. - на оборудование, 262,4 тыс. - на стажировки, издательскую деятельность и проч.

Все это было бы не то что грустно, возмутительно даже, когда бы не было смешно.

Таковы условия займа - объяснили в Счетной палате. Эти деньги не предназначены на выплату пособий и создание новых рабочих мест. Их можно потратить исключительно "на развитие Службы занятости". Что это такое? Приезжает, например, какой-нибудь специалист из Америки, Англии, Швеции. Собирает наших и начинает им объяснять: мол, для того, чтобы хорошо работать, необходим хороший офис с красивой секретаршей, модной мебелью. Чтобы там была оргтехника и то-то, то-то. Два три дня читает такой курс лекций. Оплачивают его "по международным стандартам": гонорар до 12,5 тыс. долл., лучшие отели Москвы ("Отель-палас", "Президент-Отель" и др.) по 200-300 и больше долларов в сутки...

Вобщем, висит груша - нельзя скушать.

С 1994 г. около 360 тыс. долл. пришлось заплатить этому самому Международному банку за "резервирование средств". То есть за то, что деньги лежат у них без движения. Не говоря уже о том, что кредит, естественно, придется в 2007 г. отдавать, плюс 8% годовых. Проценты уже набежали, а деньги тратить мы еще и не начинали.

Спрашивается, зачем был нужен такой кредит на 40 млн. долл., если за 4 года нам удалось найти примененные всего десятки миллионов?

Но это вопрос уже даже не к Фонду занятости, а повыше.

Вероника СИВКОВА
(А и Ф)

Материал о работе
Модельного центра за-
нятости г. Улан-Удэ чи-
тайте в следующем номере
нашей газеты

ЯРУУНЫН БАЙГААЛИ

ЯМАР БЭ?

Орон дотороо болон нютаг дээрээ боложо байгаа бүхы юумэндэ хайша хэрэгээр хандадаг, тоодоггүй ушары психологууд СПИБ (синдром приобретенной иммунной беспомощности) гэжэ нэрлэдэг юм. Иймэ байдал хадаа дэлхэй дээрэ дэлгэрээд байхан СПИД үбшэнһөө үлүү аймшагтай гэдэг.

Энээн тушаа юундэ дурданаби гэхэдэ, январин 27-до Яруунын аймагай "Яруун" газетэдэ Хархын (Комсомольско) дунда хургуулин багша-эколог Г.Ефиркинэй "Еравницы! Кто вы на этой земле?" гээн томохон статья хэблэгдэжэ, досоо байлыше найн бодол түрүүлээгүй. Тус статья дотор байгалия, оршон тойронхиёо хамгаалха, энээн тушаа харюусалгаяа мэдэрхэ тухай хэлэгдэнэ.

Энээнһээ урда тээ ерээд онуудай эхээр "Буряад үнэн" сониндо Э.Ц.Бальжинимаев нютагайнгаа баялгий зэрлиг муухайгаар хюдагдажа байхан тушаа, мүн Озернын полиметаллуудай хэбтэшин ашаглагдажа эхилхэдэ, оршон тойронхи байгалиин ямар байдалдаа орожо болохо байхан тушаа олон тоото статьянууды хэблүүлэн байха. Геолог мэргэжэлтэй Г.Ефиркин нютагайнгаа ой модоной, ан гүрөөлэй ямар байдалдаа ороод байхан тушаа ханагааа зобоно. Ой модоннай эзэгүй мэтэ болонхой тула модо отололгын эршэмтэйгээр ябуулагдажа байхан үе сагта аша гушанарайнайшы хэргэжэ шадахагүй болотор шэлэгдэмэл мододнай дуунатарай шуу отологдошоо. Дэн хожом болошоогүй туладань "унтахан нойрһоо хэриел" гэжэ тэрэ дурадхана.

Аймагай ноёд хайдай тоодоггүй, үлөө болон модоёо отолоел гэжэ байдаг хадан хайшан гэлтэйб? Түнхэнэй Зуун-Морин нууринай хургуулин багша Зинаида Митрофановнагай нютагайнгаа зонинэ үгдөө оруулаад, үдэр хүнигүи харуул табигжа, нэгэшые модо отолуулахая болонхон тушаа автор бэшэнэ.

Саашань Г.Ефиркин Озернын полиметаллуудай хэбтэшэ, мүн Дархита болон бусад газарнуудга олдохон түмэр, уран, флюорит гэжэ мэтэ малтамал ашаглагдажа эхилхэдэ, тон ехэ аюул асаржа болохо гэжэ хануулана. Хайшан гэлтэйб? Арадай түдөөлгшэдһөө бүридүүлэгдэнэ шигтын экологическа совет байгуулбал, зохисотой хэн ха гэжэ тэрэ дурадхана.

Энэ ушарта аймаг доторхи ерээдүйн экологическа байдалда хабаатай асуудалууды иматгал нимэ совет хаража үзэдэг байха болоно. Нийтын экологическа советтэ арадай дундаһаа дэбжүүлэгдэнэ хүнүүд орожо, ямар нэгэн ашагта малтамал ашаглахаар, хаана модо отолхоор үгтэнэ лицензүүдтэ гар табидга байжа, аймагайнгаа хуби заяае шийдхэдэг байха. Зүгөөр эколог, геолог, гидрогеолог, геохимик мэтэ мэргэжэлтэдые урижа, ханал бодолыень мэдэжэ абаха.

Зай, ингээд Буряадай нэгэшые газетээр, радио болон телевиденээр дурдагдаагүй баримтата мэдээсэлдэ тогтоо. 1997 оной октябрийн 29-31-дэ Москвада СНГ-тэй гүрэнүүдэй прикладной геохимеэр Уласхоорондын симпозиум үнгэрэн ха. Тэрээн дээрэ "Байгалай геоэкологическа полигоной дайдын радиэкологическа байдал" ("Радиэкологическое состояние территории Байкальского геоэкологического полигона") гээн элдхэл хэгдэнэ юм. Энэ элдхэл дотор Семипалатинска полигон дээрэ яерна туршалгануудай хэгдэхэдэ, Прибайкалида ба Баруун Забайкалида ажаһуудаг зоной горитойхон хубин хохидоон байжа, Россия Хуулинуудай үндэһөөр тэдэ гүрнэй зүгһөө минитэ медицинскэ ба социальна туһаламжа абаха эрхэтэй гэжэ заагдана. Семипалатинска полигон дээрэ агаарта ба газар дээрэ хэгдэнэ яерна тэһэрэлгэнүүдэй хүүдээр агаарта шэдэгдэнэ хорото бодос олонхи ушарта Алтайн, Прибайкалин ба Забайкалин хадата газарнуудта унадаг байгаа.

Ингэжэ радиационно нүлөөндэ орошон хүнүүдтэ медицинскэ ба социальна туһаламжа үзүүлгэ заатагүй минитэ байха болоно. Манай Яруунада хүнүүдэй яһанай, шуһанай үбшэнүүдээр үбшэлэгэ, хого хоолойн бадаганда (рак) дайруулга радиационно үүдэнүүдэй уналгатай холбоотой байжа болоо гэшэ ха. Эдэ үбшэнүүд Яруунада Буряад ороной бусад аймагуудайхиһаа үлүү ехээр дэлгэрэнхэй гэжэ хануулаа.

Эколог Г.Ефиркинэй дээрэ дурдагдхан статьягай удхатай танилсаад байхадаа, иймэ хорото бодосгоо хорлогодомнай эли болоно. Энээнине РАН-ай СО-гой Аналитическэ түб ба США-гай Висконсинска университетэй лаборатори анализуудай дунгүүдээр баталхан байха юм.

Иймэ байдалда ороод байхадаа, Г.Ефиркинэй дурдагдхан нийтын экологическа совет байгуулжа, советэй эрхэтэ түдөөлгшэнь наринаар сахюуддаг байхые оролдохо шухала болоно.

Д.ДОРЖНЕВ.

Буряад Республика - 75 жэл

КОМФЕРЕНЦИДЭ ХАБААДАХЫЕ УРИНАБДИ!

1998 оной майн 28-да Улаан-Удэ хотодо Буряад Республикын байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойдо зорюулагдаһан эрдэмэй-практическа конференци үнгэргэгдэхэнь.

Энэ конференци дээрэ Буряадай Республикын гүрэн түрын байгуулаа, нийтын-политическэ түүхэ, арадуудай социально-экономическа ба соёлой хүгжэлтэ тухай уншагдаха элдхэнүүд хараалагдана.

Элдхэнүүдэй темэнүүд гол түлэб удаадахи эрдэмэй халбаринуудта зорюулагдаха:

1. Үндэһэн-гүрэнэй байгуулалта ба политическэ байдал;
2. Буряада социально-экономическа шэнэдхэн байгууланууд;
3. Буряадай соёлой болон оюун ухаанай ажабайдал;
4. Үндэһэтэй политика ба тэрэнине Буряада бээлүүлгэ;
5. Партинууд ба нийтын эмхинүүд;
6. Мүнөө үеын социальна бэрхэшээлнүүд.

Элдхэнүүдые уншаха тухай мэдээсэлнүүд болон машинка дээрэ сохигдопон 5 хуудалгатай тэдэнэй тезисүүдые байһна оной мартын 5 болотор эмхидхэлэй комитетдэ иймэ хаягаар үгтэхэ зэргэтэй:

Улаан-Удэ хото, М.Сахьяновагай нэрэмжэтэ үйлсын 5-дахи гэр.

Монгол шудалагын, буддын хургаал болон түбэд шэнжэлэлгын институт.

Элдхэнүүдэй тезисүүд толилогдох.

Тус конференци Правительствын Байшанай Ехэ конференц-зал соо (ул.Коммунистическая, 51) үнгэргэгдэхэ.

Эмхидхэлэй хороон.

1998

АМАРШАЛГА

Хүндэтэ уншагшаднай!
Сагаалганаар, Сагаан на-
раар та бүгэдые амарша-
лая!

Дүхэриглэн нуужа,
"Дүхэригөө" булга уншя,
Дүшэ-табин мянгада
Хэнэгын хамта хүргэе.
Булагтал хайхан
Буряад хэлээ бурьялуулая,
Бууралхан түүхэтэй
"Буряад үнэнөө" дэмжэе.
Бар жэлдээ
Бата найдамтай,
Баяр жаргалтай
Ажаһуухамнай болтогой!

Дондок УЛЗЫТУЕВ

САГААН НАРЫН МЭНДЭ

Жэлэй дүрбэн сагта жэгдэ
хэлгэн байдаг
Жэнхэни буряад дайдымни
уларил гээшэ шэрүүн.
Ууган сагаан үгыень
удхалхынгаа урда тээ
Уудам талын заншалаар
амаршалай түрүүн.
Мэндээ!
Сага бордохото хүйтэн
үбэл үнгэржэ,
Сагаагаа бариха эдин
хаһа дүтэлбэ гү?
Сахилзын үзүүр саһан
дорһоо бултайжа,
Сагаан һарамнай ури
һараяа хүтэлбэ гү?
Мэндээ!
Харалган хүйтэн хагсуу
һалхитай бусахын түлөө,
Хадарган жабар хара зудан
ошохын түлөө,

Халуун хонгор ногоон
хабарай ерэхын түлөө,
Хадын боорёор даллан
һууха ургын түлөө,
Маадайн маараха, малай
түллэхэ хаһын түлөө,
Манхан талайа магтан
дуулаха хүхын түлөө,
Марьян соохор эхэ тайгын
хүжын түлөө,
Манай түлөө ажаһуудаг
эжын түлөө,
Мэндээ!
Дүшэн залаа ногооной
шэмэ шүүһэн -
Дүлэтэн байгаа духаряа-
гаймнай дуһал бүхэн
Амитан зоной хэтэ саһаа
амсан һууһан
Ажалайн амта хатуу арза
байһан гэхэл.
Мэндээ!

БАР ЖЭЛ ТУХАЙ

Он жэлэй тоогогү, али ябасые
Агар зандан модоной арбан
хоёр талаатай жэшэн, литэдэ
ороһон амитанай аяа аша, зан,
амидрха гол янза түхэл
һажлаһан байдаг.
Аймшагтай, сонордомо, ой
тайгы дорбоомо абыатай шара
эрээн нюдэтэ, мяхаша, хатуу
шэрүүн абари зантай, зэрлиг
амитанай аха заха гэхэдэ,
алдуугүй Эрээн Бар жэл
морихонь гэшэ!
"Ямар жэл байхаб?" гэһэн
бодол зоной дунда үргэнөөр
тараһан байха. Тээд Эрээн Бар
дэлхэйдээрхи зэрлиг амитанай
эгээл хүсэтэйшүүлэй нэгэнини
лаб. Гол хүсэнини гэхэл - мэхэ
гохоор баян гэшэнь хэлэшгүй.
Усури голой ой тайгын
аймшагтай, аюул ехэтэй Эрээн
Бар амитанай хэрхирээе
дуулаһаар, ойро тойрон байһан
амитадай саашадагые уран
зохёолшо, эрдэмтэ, эндэхи
байгаалие шэнжэлэгшэ,
"Дерсу Узала" номой автор
В.Арсеньев уран гоёор бэшэһэн
бэлэй. Номой герой Дерсу Узала
- автарай газарша, Эрээн Барай
аяг ааша, зэрлиг мяхашые һайн
мэдэдэг хүн гэнтэ ехээр сонһон,
аижа хэлээ һэн: "Амба!",
"Амба!". Ондогоор хэлэбэл,
"амбан поён", "амбан сайд",
амитадай хизааргүй эрхэтэ,
хууданта эзэн-хаан гээд
ойлогдодог байһаниинь
лаблагдана бээ.

Хальмаг хуушан зурхайша-
дай нэгэ нимэ айладхаал
һануулая: "Сагай нэгэ - Эрээн
Бар жэлэй ерэхэдэ, албата зоной
сагаан буян эдлэхэ гэһэн
һүзгэл багадажа, тунгалаг хүхэ
тэнгэри бүрүүлгэжэ, Будда
бурхантай һургаал һуладажа,
доройтожо болохо...
Саашадаа хүн зоной сэдхэл,
һанал бодол охордохо, хүнэй
араг бие тохой шэнги болон
багадажа. Томо адуун арда-
гаймнай гүйдэл, арга шадалынь
туулай амитанай хэмжээгээр
хэмжэгдэхэ. Энэ үедэ уга үһэтэ
эхэнэр зон булта гэзгээ тайран
хайшалха, гэр ба отог зоноо
зонхилохо. Отог зоноо зонхилохо
арга шадалаараа багахан
байбашые, оорынхээрээ
хүтэлэрилхэ, һани һанхан

зоной сэдхэл этигэмжэ
багахан, жэжэ сэдхэлээр
һэлгэгдэхэ, үнэн юмэ этигэл
багатай, ойлгосогүй болон
һэлгэгдэхэ...
Шадамар бэрхэ, хүсэ ехэтэ,
сэдхэл һайнта эршүүл хара
уһа наншажа, уһан тулам
болотороо архидаха, энэ үедэ
хүнэй муунууд, шэрүүн
хааншуулай хомхойролго улам
үргэхэ юм. Зоной байдал, үнэн
еһого хүнүүдэй нүхэсэлэ
бүрнине доройтожо, арһини
аашада түригдэн һуларха
ябадалнууд үзэгдэхэ.
Энэл үедэ зүүн зүгэй шара
яһатанай мэдэлдэ бүхы газар
орохо. Тэрэнэй һурдэмэ зэрлиг
хашхараан - һургаал бэлэ,
харин зоной һанал бодолдо
бүхөөр шэнгэжэ, һула, зориг
багатай хааншуула һурдэн,
мэдэлдэнь орохо. Уран үгэтэн,
гансал өөрингөө үгые
һайшаагшад үгээ дүүрэн
хэлэхээ айжа, амаа хаагаад лэ
зогсохо баатай болохо...
Иимэл шэрүүн, хэсүү сагта
хүн зон байдалаа, үгээ
ойлголсожо хамтарха, эрьен
бусаха Эрээн Бар жэлдэ сарюун
сэдхэл һайнта хүнүүд
олоһоржо, байдалаа шэнэлэн
һайжаруула түүхэтэй. Хүн
зоной бэрин, нүхэр һүүдэрэй
хоорондын һанал бодолой
холбоо һайжаран сагааржа
захалха".
Эрээн Бар жэлдэ түрэгшэд
ехэнхидээ һонюуша, сэдхэл
хүдэлгэмэ үгэтэй, түргэн
сухалтай, ехэ зиндаата зониие
тоохогүй байдаг.
Аза талаанаа туршаха гэхэл,
юунһэнье айдаггүй, "сухари-
ха" гэжэ үгэ мэдэдэггүй хүнүүд.
Гансал шийдэһэнээ дүүргэхэ
ябадалдань һаад хэхэ юумэн
байг, харгыдань бута сохин,
эрлэхэ зоригороо ойро тойрон
байһан хүнүүдые урмашуулан,
оорынгөө мэдэлдэ абаха гэжэ
оролдодог. Тиймэһээ тэднэй
дайсашые энэ арга шадалынь
тоодо абадаг ха. Арга
шадалтайга дүүрэн бзелүүлхын
тула бүхы хүсээ хайрлангүй
тэмсэн орошодог зантай.
Ажаглан харабал - биб гэлгэн,
тэднэй ямарһые ажалдань
байдаг.

Энэ жэлдэ түрэн эхэнэр-
нүүдтэ эдэдэ уриһага ябадал
дайралдажа болохо, тиймэһээ
эдэнэрые ганхамһага хуби
заяатай, жаргал ехэтэй гэжэ
тооломоор. Эдэнэр бүхы хүсэтэ,
халуун зүрхөөрөө нэтерүү
этигэн дурлашадаг, энэһээ
боложо олохонинь аза
талаангаар бага байжа болохо.
Гансал дуранай хүсөөр юмэ
бүгэдые бүтээжэ шададаггүй.
Олонхи эхэнэрнүүд урдахыа
харангүй, бүхы юмэ үнэн
бээдээ этигэн ябагараа аягүй,
ойлогдоогүй байдалда орошо-
дог. Энэ байдалһаа ехээр
гэмтэнгүй, дорюунаар гараша-
даг.
Энэ жэлдэ түрэн
эхэнэрнүүд гэр бүлын амгалан
тайбан байдалай шэг шэнгэн
абалан һүүдэ, - гээд, зурхайша
онсолон тэмдэглэдэг.
Юундэб гэхэдэ, энэнь Эхэ
газарһаа эхитэй юм. Өөрынгөө
гэр бүлын амар мэндэ һуухын
тула хулгайша, мэхэтэй
хүнүүдһээ хамгаалан аршахаар
зоригжо-һоң байдаг.
Ойро тойрын хүндэтэ
хүнүүдтэ тон һайнаар ханддаг
Шухала шийдэхэри саг соонь
абаяа оролдоогүй ээрэһээ
хэрэгтэй сагаа үнгэргэжэри
муутай.
Энэ жэлдэ һүшин тэнгээ
урид түрэн үхибүүа тон
жаргалтай, элүүр энхэ, оло
ехэтэй хүнүүд болодог. Тиймэһээ
гэгээн сагаан үдэр түрөө һаа,
голхоржо, уйдажа болохогүй.
Үнэн дээрээ алтан шаргал
гэгээн сагаан үдэрһи наран эһээ
доруо найжа болон хамгаалдаг!
- гээд эрдэмтэ-зурхайша
найдуулан һануула.
Буддын шажанай зурхайша-
эрдэмтэд энэ жэлые дошхон
гэжэ тоолоһонь, бэшэ
жэлнүүдһээ тон үгүү һайн, баян
ургасатай гээд баһа даһин
һануудаг.
Хэдышые Эрээн Бар амтан
зэрлиг ууртай, галзуу дошхон
байбашые, энэһи ехэ
зоригтой, ухаан бодолынь
хурса, байгаалинь тэнсүүр
эбдэдэггүй Эрээн Бар юм даа.
Д. ЗАМБАЛОВ
Дайнай болон ажалай
ветеран

ЯНВАРЬ

ПН	5 ₇	12 ₁₅	19 ₂₂	26 ₂₈
ВТ	6 ₈	13 ₁₆	20 ₂₃	27 ₂₉
СР	7 ₁₀	14 ₁₇	21 ₂₃	28 ₃₀
ЧТ	1 ₃	8 ₁₁	15 ₁₈	22 ₂₄ 29 ₁
ПТ	2 ₄	9 ₁₂	16 ₁₉	23 ₂₅ 30 ₂
СБ	3 ₅	10 ₁₃	17 ₂₀	24 ₂₆ 31 ₄
ВС	4 ₆	11 ₁₄	18 ₂₁	25 ₂₇

ФЕВРАЛЬ

ПН	2 ₆	9 ₁₃	16 ₂₀	23 ₂₇
ВТ	3 _{7М}	10 ₁₄	17 ₂₁	24 ₂₈
СР	4 ₈	11 ₁₅	18 ₂₂	25 ₂₉
ЧТ	5 _{9БД}	12 ₁₆	19 ₂₃	26 ₃₀
ПТ	6 ₁₀	13 ₁₇	20 ₂₄	27 ₁
СБ	7 ₁₁	15 ₁₈	21 ₂₅	28 _{2Б}
ВС	1 ₅	8 ₁₂	15 ₁₉	22 ₂₆

МАРТ

ПН	2 _{4М}	9 ₁₂	16 ₁₈	23 _{25Т} 30 _{ЗД}
ВТ	3 ₅	10 ₁₃	17 ₁₉	24 ₂₆ 31 _{4М}
СР	4 _{6Д}	11 _{14Т}	18 ₂₀	25 ₂₇
ЧТ	5 ₇	12 ₁₅	19 ₂₁	26 ₂₈
ПТ	6 ₉	13 ₁₅	20 ₂₂	27 ₂₉
СБ	7 ₁₀	14 ₁₆	21 ₂₂	28 ₃₀
ВС	1 ₃	8 ₁₁	15 ₁₇	22 ₂₄ 29 ₁

АПРЕЛЬ

ПН	6 ₁₀	13 ₁₇	20 ₂₃	27 _{1Д}
ВТ	7 _{11Т}	14 ₁₈	21 ₂₄	28 ₂
СР	1 ₅	8 ₁₂	15 ₁₉	22 ₂₆ 29 ₃
ЧТ	2 ₆	9 ₁₃	16 ₁₉	23 ₂₇ 30 ₄
ПТ	3 ₇	10 ₁₄	17 ₂₀	24 _{28М}
СБ	4 _{8Б}	11 ₁₅	18 ₂₁	25 ₂₉
ВС	5 ₉	12 _{16М}	19 _{22Т}	26 ₃₀

МАЙ

ПН	4 ₈	11 ₁₅	18 ₂₂	25 ₃₀
ВТ	5 _{9Т}	12 ₁₆	19 ₂₃	26 ₁
СР	6 _{10Б}	13 ₁₇	20 ₂₄	27 ₂
ЧТ	7 ₁₁	14 ₁₈	21 ₂₅	28 _{3Б}
ПТ	1 ₅	8 ₁₂	15 _{19М}	22 ₂₆ 29 ₄
СБ	2 ₆	9 ₁₃	16 ₂₀	23 ₂₇ 30 ₅
ВС	3 _{7М}	10 ₁₄	17 _{21Т}	24 ₂₈ 31 ₆

ИЮНЬ

ПН	1 ₇	8 ₁₃	15 ₂₀	22 ₂₈ 29 ₅
ВТ	2 ₈	9 ₁₄	16 ₂₁	23 ₂₉ 30 ₆
СР	3 _{9Д}	10 ₁₅	17 ₂₃	24 ₃₀
ЧТ	4 ₁₀	11 ₁₆	18 ₂₄	25 ₁
ПТ	5 ₁₁	12 ₁₇	19 ₂₅	26 ₂
СБ	6 ₁₂	13 _{18М}	20 ₂₆	27 _{3Б}
ВС	7 ₁₃	14 _{19Т}	21 ₂₇	28 _{4Д}

**XVII ЖАРАН ЖЭЛЭЙ ШАРА ШОРОЙ
БАР ЖЭЛ (1998-1999)**

ИЮЛЬ

ПН	6 ₁₂	13 ₁₉	20 ₂₇	27 ₄
ВТ	7 ₁₃	14 ₂₀	21 ₂₈	28 _{5Д}
СР	1 ₇	8 ₁₄	15 _{21Т}	22 ₂₉ 29 ₆
ЧТ	2 ₈	9 ₁₅	16 _{22М}	23 ₃₀ 30 ₇
ПТ	3 _{9Т}	10 ₁₆	17 ₂₃	24 ₁ 31 ₈
СБ	4 _{10М}	11 ₁₇	18 ₂₄	25 ₂
ВС	5 ₁₁	12 ₁₈	19 ₂₆	26 ₃

АВГУСТ

ПН	3 ₁₀	10 ₁₈	17 ₂₅	24 ₂ 31 ₉
ВТ	4 ₁₁	11 ₁₉	18 _{26М}	25 _{3Б}
СР	5 ₁₂	12 _{20Т}	19 ₂₇	26 ₄
ЧТ	6 _{13М}	13 ₂₁	20 ₂₈	27 _{5М}
ПТ	7 ₁₄	14 ₂₂	21 _{29Б}	28 _{6Т}
СБ	1 ₉	8 ₁₅	15 ₂₃	22 ₃₀ 29 ₇
ВС	2 ₁₀	9 ₁₆	16 ₂₄	23 ₁ 30 ₈

СЕНТЯБРЬ

ПН	7 ₁₆	14 ₂₄	21 ₁	28 _{7Т}
ВТ	1 ₁₀	8 ₁₇	15 ₂₅	22 ₂ 29 ₈
СР	2 ₁₁	9 _{18М}	16 ₂₆	23 ₃ 30 ₉
ЧТ	3 ₁₂	10 _{19Д}	17 ₂₇	24 ₄
ПТ	4 ₁₃	11 ₂₁	18 ₂₈	25 ₅
СБ	5 ₁₄	12 ₂₂	19 ₂₉	26 ₆
ВС	6 ₁₅	13 ₂₃	20 ₃₀	27 ₆

ОКТЯБРЬ

ПН	5 ₁₅	12 ₂₂	19 ₂₉	26 ₆
ВТ	6 ₁₆	13 ₂₃	20 ₃₀	27 ₇
СР	7 _{17Б}	14 _{24Д}	21 ₁	28 ₈
ЧТ	1 ₁₀	8 ₁₈	15 _{25М}	22 ₂ 29 ₉
ПТ	2 ₁₁	9 ₁₉	16 ₂₆	23 _{3БД} 30 ₁₀
СБ	3 _{12М}	10 _{20Т}	17 ₂₇	24 ₄ 31 ₁₁
ВС	4 ₁₄	11 ₂₁	18 ₂₈	25 ₅

НОЯБРЬ

ПН	2 ₁₃	9 ₂₁	16 ₂₈	23 _{4Т} 30 ₁₂
ВТ	3 _{14М}	10 ₂₂	17 ₂₉	24 _{5М}
СР	4 ₁₅	11 ₂₃	18 ₃₀	25 ₆
ЧТ	5 ₁₆	12 ₂₄	19 ₃₀	26 ₇
ПТ	6 ₁₈	13 ₂₅	20 _{1Д}	27 ₈
СБ	7 ₁₉	14 ₂₆	21 ₂	28 ₉
ВС	1 ₁₂	8 ₂₀	15 _{27М}	22 ₃ 29 ₁₀

ДЕКАБРЬ

ПН	7 ₁₉	14 ₂₆	21 ₃	28 ₁₀
ВТ	1 ₁₃	8 ₂₀	15 ₂₇	22 ₄ 29 ₁₁
СР	2 ₁₄	9 ₂₁	16 ₂₈	23 ₅ 30 ₁₂
ЧТ	3 ₁₅	10 ₂₂	17 _{29Т}	24 ₆ 31 ₁₃
ПТ	4 _{16Б}	11 ₂₃	18 ₃₀	25 ₇
СБ	5 _{17Т}	12 ₂₄	19 _{1Б}	26 ₈
ВС	6 _{18М}	13 ₂₅	20 ₂	27 ₉

1) Д - Дашаниматай (үлзы хутагтай), маша һайн үдэр; 2) Б - Бальжиниматай (буян хэшэгтэй), маша һайн үдэр; 3) Т - тэрсүүд (харша), тон муу үдэр; 4) М - модон хохи, муу үдэр.

уулзалгамнай түгэсөө.
Декабриин хориной үдэр шухаг хэрэгээ бүтээхэдээ, Намжал дасанаа ошожо, Далай Багшын үргөө тойрон ехын гороо хээбди, мүргөөбди. Дхармасал гэжэ дасамнай далайн нюрууһаа хоёр километр дээрэ байдаг юм. Тиймэһээ гороо хэжэ ябахадан харахаданнай, үлэндоромнай үзэгдэхэ юм. Дхармасалһаа гушаад километрэй газарта Норбуулин гэжэ дасан ошожо

болоо. Энэ үедэнь болор субарга дээрэ Пагва-шингун субарга хүнэй оролдогтоор бэшэ, Манджуши бурханай үйлөөр мүндэлэн домогтой.
Бурхан багшын урда түрэлдөө бодисада ябахадан, үлэгшэн бараста бээ үргэһэн газарта баригданан субаргада мүргэхээ декабриин гушан нэгэндэ Катмандуһаа 4-5 часай туршада джип машинаар хүрөөбди. Тэрэ субарга хадаа үндэр уулада баригданан байна. Хадын

1863 он. Зуунгушан табан жэлэй саада тээ Агын ахалагша тайшаа Түгэдээр Тобын "Хорин болон Агын буряадуудай урда сагай түүхэ" гэхэн угай бэшэг бэшэһэн юм. Түгэдээр Тобын гээшэ 1859 онһоо 1878 он болотор Агын буряадуудай ахалагша тайшаагаар ажаллаа. Түгэдээр хадаа тон залуугаар харюусалгата ажалда хүдэлжэ эхилһэн юм. Тэрэ аяар 1814 ондо Агын ахалагша зайһанай бэшээшэ байгаа.

онтой мөрү нарада Буряадың национальна комитетин секретаряар һушгадаба. Харин тэрэ оной октябрь нарада бүгдэ буряадуудай съездэ зарлагдажа, Э.Д.Ринчино Бурнацкомой түрүүлэгшээр томилогдоо. Бурнацком гэһэн буряад аймагуудые байгуулаха түрэл арадынгаа дунда эрдэм гэгээрэл дэлгэрүүлэхэ зорилготой байгаа.
1919 ондо Элбэк-Доржо Ринчино мон-

ҮЗЭСХЭЛЭН ГАЙХАМШАГТА АГУУЕХЭ ОШОРТО ОРОН

Энэдхэг оромнай дэлхэйн хүзэгшэдэй сэдхэл татадаг бурханай орон гэжэ мэдэжэ. Зонойнь наян табан процент индус мүргэлтэй, арбан процентнь мусульман, табан процент зонинь Буддын, Христос, Синки шажантай.

Бидэ 1997 оной декабриин 16-да Энэдхэг ороной Дхармасал дээрэ байбабди. Буун сасуугаа Богдо Гэгээнтэй золгохоо үргөөдэнь ошобобди. Богдо Гэгээндэ Энэдхэг ерэнһэн ушараа хөөрөжэ, буряад арад түмэн зонһоо Далай багшад, дүншүүр маани уншажа, үргэл хэхээ, мүргэл хэхээ, бучан хуряхаая зорёобди. Бидэниие энэ хэрэг бүтээхын түлөө Далай багшад зууршалажа угыт гэжэ Богдо Гэгээндэ хадаг баригдаа. Богдо Гэгээн бидэниие танижа, ехэ халуун утгамжа хээ, ехэ хүндэлөө. Үглөө үдэрэй гурбан сагта ерэгты, тэрэ болотор Далай багшатай танай хэрэг тухай хөөрөлдөөд байхаб гэбэ. Иигэжэ бидэ ерэнһэн хэрэгшээг урагшатай дэмжэгдэһэндэ баярлажа, тэндэ Намжал дасанда һуража байһан буряад хүбүүдээрээ уулзалга хэбэбди. Үглөөдэршын хэлсэлһэн сагтаа Богдо Гэгээндэ ошоходомнай, декабриин арбан юнэнэй үдэр хоёр сагта бидэниие Далай багшын офис-то ерэхэт, Далай багшад аорхыетнай бэшүүдээб гэжэ Богдо Гэгээн айлдахаба.

мүргэбэбди. Энэ дасанда һаяхан хэльбэлгын ажал бүтэжэ дүүрэнһэн байна. Норбуулин дасанһаа арбан километр зайд оршодог Жүдэй дасан хүрөөбди. Энэ дасан 1997 ондо арамнайлагданан байна. Тийгээд лэ Дхармасалһаа Дели хото бусаха саг болоо. Дели хото 16 часай турша соо ябажа хүрөөбди. Саашаа Непал (Балбын орон) ошохоёо билет абажа, Энэдхэг ороной нислэл хото болохо Делиһээ Гроклур хүрэтэр поездоор сүүдхын турша соо хүрөөбди. Гроклурһаа автобусоор дүрбэ-табан часай туршада ябажа, хилэ шадар оршодог хото ерэбэбди. Тэндэ виззээ бүтээжэ, Непал гүрэнэй хилэ гаража, тэндэ хонообди. Үглөөгүүршын автобусоор арбан табан час ябажа, декабриин хорин зургаанда Непалтай түб Катманду хото үдэшин найман сагта хүрөөбди. Вокзалай гостиницада хонохо зуураа арба найман жэлэй саана Непалда хадамда гараһан Хори нютагай Лиза басагантай телефоноор хөөрөлдэжэ, үглөө

оройдо, хабсагайн хаяада табан гүлгэтэй үлэгшэн барасай туража үхэхээ байхадань, Бурхан багша бээ үргэһэн. Үлэгшэн барасай хоһодожо, эдэлжэ шадахаяа болишоһон байхадань, Бурхан багша бээ модоор шулгажа, шуһа гаргажа, шуһаа долёолгоһоор бээ үргэһэн түүхэтэй.

Январин нэгэндэ бидэ Джарун Хашоройнгоо субаргада гороо мүргэл хэбэбди. Парфин гэжэ газарта ехэ үндэр агуулын хунды соо арбан хоёр жэл Падмасамбхавын бисалгал хэһэн газарта январин хоёрой үглөөгүүр хүржэ ерэбэбди. Урдань эндэ абарга ехэ могой үглөөнэй улаан наранаар үдэрэй нэгэ хүнине эдидэг байһан гэхэ. Падмасамбхава хүнүүдые хайрлажа, рэди хубилгаа гаргажа, хаан гаруудин дүрсэтэй боложо, модондо ореолдоод байһан абарга ехэ могойе модотойнь ходооро татажа абаад, далай руу абаашажа хаяһан түүхэтэй. Тэрэ Падмасамбхавын 12 жэлдэ бисалгал хэһэн агы нүхэн соо орожо мүргөөд, зула бадаргаабди. Энэ агы нүхэн соо зүүн таладань хабсагайда 30 сантиметр үргэнтэй нүхэн байна. Арбан хоёр жэлэйгээ бисалгал дүүргэхэдээ, тэрэ нүхөөр Түбэд заларһан юм. Түбэдэй хаанай урилгаар номойнь шэрээ доро хабсагай руу сэхэ ороһон баһа нэгэ нүхэн би. Тэрээгүүр Падмасамбхава ехэ бүтээл хэхэдээ ошодог байгаа. Агы нүхэн сооһоо гараад, баруун зүт өдөөд харахада, Падмасамбхавын альганай хээ шулуунда орошонхой байна. Тэрэ газартань хадын ороңгоор ехэ олон дасан, сүмнүүд би. Падмасамбхавын дасанай хажууда Дара эхын сүм байна. Тэрэ сүмэ соо шулуун дээрэ хүнэй хамааралгагүйгөөр ороо бин болоһон Дара Эхын дүр зураг (ранжан) заларанхай. Непал орондо нимэрхүү ранж үзэгдэл үзөөд байхадаа, бурханай орондо ябаһанаа ойлгохоор.

Далай багшатай золгожо баясаабди

үдэршын тэрэмнай бидэнтэй уулзахаб гээ. Үглөөниинь Лизэмнай бидэньэ Джарун Хашорой дэргэдэхэ зочид буудалда абаашажа түбхинүүлбэ. Тийгээд эн түрүүн Джарун Хашорой субаргада мүргэхээ, харахаая ошообди.
Зүг татан харахаданнай, Джарун Хашорой субарга гайхамшагта ехэ һуржабалгата - хараад оршолоһоо гэтлэхэ Арьяа-Баалын хубилгаагаар бүтэһэн һүртэй ехэ гоё субарга Балбын ороной уужамда үзэсхэлэн һайханаар үзэгдөөд байгаа һэн Джарун Хашоройнгоо субарга тойрожо, мүргэл хэн гороолбобди. Декабриин гушанай үдэр хүнгэн машинаар часан турша соо Пагва-шингун гэжэ субарга хүржэ ерэбэбди. Энэ субаргын түүхэ тобиһоор хэлэхэ болоо һаа, нимэ: Манджуши бурханай даян бисалгал хэжэ байха үедэнь Балбын орон бүхыдөө далайгаар бүрхөөгдэһэн байгаа юм. Манджуши бурхан бисалгалаа дүүргээд, далай руу харахадань, далайн оёорто үелһэн эрдэни шулуун дээрэ болор субарга үнгэтэ гэрэл сасаржа байгаа гэхэ. Тийгэхэдэнь Манджуши гэгээн элитэ ральдараа рэди хубилгаа гаргажа, хабсагайе шуу татажа, тэрэ далайн уһые урдахуудһан үлгэртэй. Уһан урдажа, далайн оёорой уһанай хатахада, амитан зон эндэ ажаһууха аргатай

Түгэдээр Тобын өөрынгоо бэшэһэн угай бэшэг соо түбэд, монгол номуудые, түүхын баримтануудые, Степной дүүмын материалнуудые, дасанай ном болон дансануудые хэрэглэһэн байдаг. Тэрэ угайнгаа бэшэг соо хори буряадуудай сугтаа ажаһууһан түүхэ, Балжан хатанай түүхэ, хамнигад болон буряадуудай хоорондох тэмсэл, ород гүрэнгэй нилэлэг, Агын буряадуудан амчарлан ажаһуула, боогзи шажан, Ород болон Хитадан хоорондох хилэ табила, бурханай шажанай дэлгэрэлгэ болон бусад тухай бэшэһэн байха юм.

1888 он. Байгша ондо буряад арадай эгээл эрхим хүбүүдэй нэгэн болохо Элбэк-Доржи Ринчиногой түрэнһөөр тэбхэр зуун арбан жэл гүйсэхээ байна. Тэрэ Баргажанай уездын Харгана нютагта түрөө. Тэрэнэй эсэгэ хэнгэдэр угай старшина байгаа. Элбэк-Доржи Уанай приходско һургуули дүүргээд, Баргажанай городой училищида ороһон юм. Удань тэрэ Дээдэ Удын, Троицковска реальяна училищинуудта һураа. 1908 ондо Петербургын университетгэ һурахаяа ороһон байна. Тэрэ 1915-1916 онуудта Монгол ороние шэнжэлхэ экспедицидэ орожо, гүрэн соогуур аяншалһан байна.

Харин 1819 онһоо эхилжэ, зүүн хуасай отогой зайһанаар хүдэлөө. 1942 ондо Агын буряадуудай хоёрдохой тайшаагаар томилогдоһон байна.

Хорин буряадууд, тэрэ тоодо агынхид, хэдэн зуугаад жэлэй саада тээ хуушан монгол үзэг бэшэгтэй болоһон юм. Түгэдээр Тобын бэшэһэн угай бэшэг хори буряадуудай түүхэ харууһан эгээл түрүүшын угай бэшэг бэшэ гээшэ. Түрүүшын угай бэшэгүүдэй тоодо хори буряадуудай ехэ лама Цэбэновэй 1843 ондо бэшэһэн зохоёл, эмшэ лама Сахияевэй 1845 ондо бэшэһэн хори буряадуудай түүхэ гэхэ мэтэнүүд ородог. Түгэдээр тайшаа энэ зохоолоо бэшэхэдээ, дээрэ нэрлэгдэһэн угай бэшэгүүдые хэрэглэһэн, аман хөөрөөнүүдые, түүхэ домогуудые, арадай аман зохоёолнуудые хэрэглэһэн байна.

Буряад арад гээшэ ламын шажан абахадан, үзэг бэшэгтэй, соёл болбо оролтой, уран зохоёлтой, эмшэлхэ аргануудтай болоһон гээшэ гэжэ мартаха ёһогүйбди. Имагтал бурханай шажанай һайгаар буряад арад Түбэй Азийн гайхамшагта уран зохоёолнуудтай, нэрлэбэл, "Панчатантра", "Аржа Буржа хаан", "Шэдитэ хүүр", "Бэгэрмижэдэй туужа" болон бусадтай танилсаһан гээшэ.

Түгэдээр Тобын өөрынгоо бэшэһэн угай бэшэг соо түбэд, монгол номуудые, түүхын баримтануудые, Степной дүүмын материалнуудые, дасанай ном болон дансануудые хэрэглэһэн байдаг. Тэрэ угайнгаа бэшэг соо хори буряадуудай сугтаа ажаһууһан түүхэ, Балжан хатанай түүхэ, хамнигад болон буряадуудай хоорондох тэмсэл, ород гүрэнгэй нилэлэг, Агын буряадуудан амчарлан ажаһуула, боогзи шажан, Ород болон Хитадан хоорондох хилэ табила, бурханай шажанай дэлгэрэлгэ болон бусад тухай бэшэһэн байха юм.

1888 он. Байгша ондо буряад арадай эгээл эрхим хүбүүдэй нэгэн болохо Элбэк-Доржи Ринчиногой түрэнһөөр тэбхэр зуун арбан жэл гүйсэхээ байна. Тэрэ Баргажанай уездын Харгана нютагта түрөө. Тэрэнэй эсэгэ хэнгэдэр угай старшина байгаа. Элбэк-Доржи Уанай приходско һургуули дүүргээд, Баргажанай городой училищида ороһон юм. Удань тэрэ Дээдэ Удын, Троицковска реальяна училищинуудта һураа. 1908 ондо Петербургын университетгэ һурахаяа ороһон байна. Тэрэ 1915-1916 онуудта Монгол ороние шэнжэлхэ экспедицидэ орожо, гүрэн соогуур аяншалһан байна.

гол хэлэтэ арадуудые хамтарууһан, аминдаа гүрэн тогтоохо хэрэгтэ тон эдэбхитэйгээр оролсоо бэлэй. Тээд монгол арадуудай энэ нангин хүсэлһын бээлжэ шадаагүйнь харамтай юм.

Тэрэ 1920 ондо РСФСР-эй хари гүрэнүүдэй хэрэгүүдээр Сибирийн миссини Азиатска бюрогой түрүүлэгшээр томилогдоо. Мүн тэрэ Коминтернын Алас-Дурна зүгэй монгол-түбэд секциин ударидагша байгаа. Гадаа Э.Д.Ринчино Монголой арадай революциноно партиин Реввоенсоведэй түрүүлэгшээр томилогдоо һэн.

Э.Д.Ринчино 1937 ондо ангийн дайсан гэгдээд, гүрмэдэ хаагдаа.

РЕДАКЦИНАА: "Буряад үнэнэй" нэрэ дээрэ Хэжэжэ нютагай үндэр наһатай Пүнцэг Балдандоржийнһоо бэшэг ербэл. Гиххэгдэ П.Балдандоржийн байгша оной январин 15-най "Дүхэригтэ" Дүхэригэймнай литэ гэжэ гаршан мүнүдлөө гэжэ бэшэһэн. Тэрэ литэдэ Бүртэ-Чино 758 ондо түрэнһэн гэжэ бэшэһэнэй, энэ он хаанһаа абтааб гэжэ асууна, мүн январин 29-нэй литэдэ Бүртэ-Чино-һоо Чингис хаан хүрэтэр үгтэнхэй, тэдэ онууд баһа хаанһаа абтааб гэжэ һонирхоно.

Эгэ материалнуудые литэдэ бэлдэһэн Д.Бальжинимаев Тагда харюусана: "Нэн түрүүн хэлэхэдэ: "Дүхэригэймнай литые тои анхаралтайгаар уншаар байһангатнай баярые хүргэнэб. Саашань он жэлнүүд тухай хэлэхэ болоо һаа, би тэдэниие "Чингис хдан тухай тобишо тайлбар толи" гэхэн номһоо абаа һон. Тэрэ ном 1992 ондо Монгол орондо "Сүүлэнхүү" гэжэ нэрэһэн хүүгэдэй хэблэгдэ гаранһан байна. Тус номые Монголой элитэ эрдэмтэд Н.Ишжамц, Ч.Далай, А.Дамдинсүрэн, А.Майдар болон бусад Чингис хаан тухай гаранһан олон арбаад номуудые шэнжэлэн зохоёгоо. Бүртэ-Чинин түрэнһэн оние V, VII, IX, XI зуун жэлнүүд гэжэ зарим эрдэмтэд эдгэбээр тоолодог. Тээд дээрэ нэрлэгдэһэн эрдэмтэд 758 он гэжэ тоолоно. Мянгаан жэлэй саанаха юмые тон тийшэ гэжэ тодорхойлоһон хүшэр һэн тула, би дээрэ нэрлэгдэһэн эрдэмтэдые дахан бэшэһэн байнаб. Үсэд нэһээрүү бэдэрэлгэ шэнжэлэлгын хүсөөр үнэн юмэн тодорно бээ даа.

ЛИТЭ

"Дүхэригэймнай"

А.БАЛЬЖИНИМАЕВ

Элбэк-Доржи Ринчино 1917

довольно-таки трудную и актуальную проблему. Диссертационное исследование им было успешно завершено, к стати под научным руководством известного нашего земляка, доктора философских наук, профессора Московского университета Арчила Якимовича Ильина. Диссертация Бальжи-Нимы посвящалась проблеме

Он прекрасно исполнял как современные, так и народные песни. В студенческих компаниях нередко выступал в роли основного запевалы.

Да, Бальжи-Нима - росток большого таланта, оборванный так рано, так несправедливо... Словно это было угодно злому року. Столь же безжалостным последним оказался в отношении его близких друзей, замечательных эгитуйцев

БАЛЬЖИ-НИМА БАЗАРОВ: ОБОРВАНЫЙ РОСТОК ТАЛАНТА

Еравна, Усть-Эгита... Каждый раз, приезжая на родину Бальжи-Нимы Даниевича Базарова, я испытываю смешанные, а порой противоречивые чувства. Душу начинает бередить старая, заглушенная временем боль по другу, безвременно ушедшему из жизни. Когда ему было всего тридцать четыре: жестокой, коварной и, самое страшное, неизлечимой оказалась болезнь, неожиданно подкрavшаяся к нему. В то же время меня охватывает чувство гордости за то, что из этого села вышел такой замечательный человек, как Бальжи-Нима Базаров...

Александра Тарнуева, Намжила Нимбуева, Григория Афанасьева. Их имена так же, как и Бальжи-Нимы Базарова, для меня незабвенны. Александру было суждено прожить на этом свете всего двадцать лет. Намжила не стало в двадцать три года, а Григорий едва дожил до сорока. Все они были из одной генерации. Разница по возрасту между ними составляла лишь один-два года. Это, действительно, были красивые ребята с открытыми душами, с чистыми помыслами, лишенные какой бы то ни было формы корыстолюбия, меркантилизма, прагматизма.

О Намжила я свое слово особо еще напишу. Потому буквально несколько строк об Александре и Григории. Когда я думаю об Александре, то в памяти всплывают по-особому отточенные черты его благородного лица, его добрые и умные глаза... Он окончил Улан-Удэнский железнодорожный техникум. Но мечтал стать историком. Его живо интересовали исторические факты, законы истории, т.е. то, как, каким образом приводятся в движение "локомотивы истории". Среди своих сверстников выглядел на редкость рано созревшим, удивлял старших по возрасту рассудительностью и вдумчивостью. Любил сазартом рассказывать о чем-либо. Успешно занимался спортом. В 18 лет стал чемпионом Бурятии по боксу.

Отслужив четыре полугодовых года в Морфлоте, Григорий остался на сверхсрочной. Верность подводному миру сохраняет он до конца дней своей короткой жизни, беззаветно служа на атомной субмарине.

Усть-эгитуйцы, эгитуйцы, все еравнинцы должны гордиться ими, не забывать, всегда помнить таких замечательных земляков.

В этой связи, через нашу газету "Буряад үнэн" - "Дүхэриг" хотелось бы внести предложение-просьбу: в целях увековечения памяти Бальжи-Нимы Базарова Еравнинской районной администрации и ЦУИ, депутатскому корпусу рассмотреть вопрос о возможности присвоения одной из улиц с. Усть-Эгита его имени и положительно решить этот вопрос. В случае необходимости несколько не сомневаясь в поддержке - ходатайстве со стороны усть-эгитуйцев. Кроме того, было бы также очень желательно, чтобы дирекция и педагогический совет Усть-Эгитуйской средней школы присвоили одному из классов, либо кабинетов имя Бальжи-Нимы Базарова.

Реализация моих предложений стала бы не только актом доброй воли, но и живым свидетельством светлой памяти усть-эгитуйцев и всех еравнинцев о своем известном земляке.

Владимир АНТОНОВ,
доктор философских наук,
профессор, академик
АН РФ.

Диссертация Бальжи-Нимы посвящалась проблеме обоснования эвристической природы и функции научных парадоксов в познании

его из жизни в октябре 1980 года. В результате многие его научные и педагогические планы, увьи, остались неосуществленными, многие его интересные идеи оказались нереализованными. Тем не менее он успел зарекомендовать себя не только подающим большие надежды ученым, но и сильным лектором, перспективным преподавателем.

Бальжи-Нима был человеком широкого кругозора, более того, настоящим эрудитом, т.е. отличался исключительной начитанностью. Обладал ярко выраженным критическим умом. Вместе с тем отнюдь не был лишен самокритичности. Он запомнился как тонкий шутник-острослов, от души любил озорничать. Был всегда отзывчив, добродушен к окружающим. Притягивал к себе особой коммуникабельностью, общительностью. Как это не звучит сейчас парадоксально, ему была присуща жизнерадостность, он был полон оптимизма, какого-то жизнеутверждающего духа. В самые трудные моменты никогда не унывал. Даже в последние дни своей жизни Бальжи-Нима не терял чувства юмора, подбадривал тех, кто приходил его навещать. О таких, как он, справедливо говорят: человек с незлобным характером, с добрым сердцем.

Хочется также особым штрихом отметить, что природа одарила его красивым голосом.

Его жизнь прошла словно фейерверк, но она осталась незабываемой для многих, кто близко его знал, кому приходилось непосредственно общаться с ним. Его образ всегда памятен и дорог для друзей. Самые добрые воспоминания о нем сохранились и у меня.

Хотя его биографию формально можно уложить в две-три строки, тем не менее она была достаточно насыщенной и богатой. Родился в 1946 году. В детстве болел глазами, в результате чего, будучи юношей, лишился одного глаза. Но это не помешало ему успешно усваивать азы школьных знаний. По свидетельству одноклассников, он зарекомендовал себя очень способным, творчески инициативным учащимся. Полемиический дух как основа для будучих философско-интеллектуальных дискуссий был ему присущ еще в школьные годы. В 1966 году Бальжи-Нима, окончив школу серебряной медалью, блестяще выдерживает многодневный конкурс и поступает на философский факультет Московского университета им. М.В.Ломоносова. В годы студенчества жадно постигал "глубины" философских и конкретно-научных знаний: античную философию, философию нового времени и немецкую классическую философию, формальную и математическую логику, диалектику и теорию познания, социальную философию и социологию, эстетику и этику, высшую математику и т.д. Он на всесоюзном конкурсе студенческих научных работ был удостоен диплома второй степени.

Когда в 1969 году поступил на первый курс МГУ им. М.В.Ломоносова, Бальжи-Нима, можно сказать, уже был зрелым студентом. Помню его участливое, доброе, наставническое отношение ко мне как к первокурснику. В 1972 году, закончив МГУ им. М.В.Ломоносова, вернулся он в Бурятию и в течение двух лет работал старшим преподавателем кафедры философии Бурятского государственного университета. Затем поступил в аспирантуру ведущей кафедры (тогда - философско-материалистической) философского факультета МГУ им. М.В.Ломоносова. В качестве диссертационной темы Бальжи-Нима выбрал слабо разработанную, вместе с тем

ЯМАРШЬЕ БАЯН БЭ ДАА

ЯНГААЖАМНИ!

(Үргэлжлэл. Эхинийн февралйн 19-нэй дугаарта). БҮХЭШҮҮЛ, СОЛБОШУУЛ, МЭРГЭШҮҮЛ

Урданай буряадууд эинсэг худисагайнаа өно турим, зан заншалыг нарин зангинаар сахижа ябадаг байгаа. Энэ шарыг мүнөө үсын үндэр набатайшуул найн мэдэхэ шгоно.

Хабарай ажалай дүүрэд, үбһэ сабиалангай ажал хүрэтэр оооогой найр наада хэжэ сапын эрдэг хэн Янгаажандамнай Олоной оооогой найрта гурбан зүйлэй өжэ мүрысоон-бүхэ барилдаан, мори урилдаан, нур харбаан болодог байгаа. Баатар шанга бэетэй, мэхэ гохо бэрхэтэй хубууд барилдадаг хэн. Хорсод онуудһаа эхилээд, алдар суутай иимэ барилдаашад байран гээл, үсоон хүндэ бэээ шоролдон, холо дабажа гарадаг, тон хүсэтэй бүхэ Цыбендоржиев Сэсэнхэ, гое бэетэй, мэхэ гохо өхэтэй Цыбикжапов Мунхэ, хубараг ябаһан, шамбай бэетэй Цыденов Шойнзон гэгшэд болоно. Айхатбар хүсэтэй, амба сарыг хүдэлгэдэг Сэдэбэй Сагаан оооогой найрта ходо дабажа гарадаг гээсгшээ хэн.

Баатарлиг шадалтай барилдааша зоной уг изагуурһаа болодогынэ дамжаггүй. Жэшээлхэдэ, 1810-аад онуудар турэһэн, хүсэтэй аад, үндэр бэетэй Идамай халзан 1-2 центнерэй шувуунуудыг үргэжэрхидэг. 20-30 сантиметр бүдүүн нойтон модо нугадаа ябашадаг байһан, газарта нуухадаа, урданай хоёр дахбар үнэгһөө үндэр болодог хэн гээсгшээ. 1865 ондо түрэнэи Убын Буха ашаатай тэргэ харгын хажуу тээ табигархидог. 10-20 хүндэ диилдэдэггүй байһан гэхэ. 1860 ондо түрэнэи Тулбуреев Ринчин Багданович гурбан метр утатый 40 сантиметр бүдүүн шэнэһэн модо шугы сооһоо үргэлөөд эрдэг, тэрэнэи дүүн Тулбуреев Лодой Багданович мүн шабарта нууһанан тэргэ татажа гү, үргэжэ гаргадаг хэн гэхэ.

Янгаажанай мори дүүрэг хайн, бэээр томо, хасаг сэрлэй округһоо азаргануудыг асаржа, гүүнүүдээ ороондо оруулдаг байһан гэхэ. Миний аба Булын Дагбын гүйгөөшэ, хүлэгжэрүү бужагар боро Олоной оооогой найрта ходо түрүү эрдэг, үшоо гүйгөөшэ зэрээд мориной хэн. Бимба-Цырен, Дамба абанар, миний эгшээ эдэ мориныг үндэр байгаа. Гадна Аюушын Балданай боро, Гомбын Сэдэбхээнэй хээр, Убын Дугарай гүйгөөшэ жороо хурин (1910-аад онуудай үеэр), Халзаан Батын гүйгөөшэ халоун, Санкиров Будажабай шиирэ сагаан хара мори, Ринчинэй Цыренжабай хатарша хээрэ гэхэ мэтэ гүйгөөшэ мори дон байгаа.

Хасаг хубуудыг моринодо хургадаг байһан тухай дээрэ дурдаа нэмбэ. Бури Совет засагай тогтоһон хойно Новосибирск хотодо мүрысөөнэй болоходо, манай нотагай джигитович Пурба Баншинович Батуевыг хүсэхэ хүн байгаагүй гэдэг. Тэрэ Россиян чемпион болоһон намгартай.

Улаан-Удын Дивизионно станцида, Доодо-Онгостойдо, мори сэрлэй алба хэхэдэ, Цыденов Дамба Балданович хлээһыг хүсгэдэггүй, Буряадай чемпион болоһон солотой. Тийхэдэ Маданов Дүшэ Гармаевич, Лодойбалов Лодой Шагдарович, Кишикуев Даша Убугунович гэгшэд тон бэрхэ моришоо байһан юм.

НУУЛШЫН МАА-НУУЛАЙН ЖАЛГАДА

1840-1850-яад онуудта Янгаажандамнай Түшэһэн гэжэ өжэ баян айл олон зуу, мянган адуу малтай хэн ха. Малаа Сэлэнгэ мүршһоо уһаадаг байгаа. Түрүүшын малай уһанда хүрөөд байхада, һуушын мал һужагай жалгада ябадаг байгаа гэхэ гү, али 16-17 модоной зайд һубарин һунадаг хэн. Янгаажанай зүүн тээ Түшын толгой гэрэн добо бин юм. Малаа үбэртэнь зогсоогоод, эзэниин толгойдо гаража, тооһыг багсаадаг хэн гэдэг. Сагаан-Дара Ногоон-Дара гэжэ хоёр һамгай хэн. Ногоон-Дарань олон жэлдэ мэндэ һууһан байна. Харин малын баян-байн хороһоор адууһаа гэдэг.

Янгаажанда үшөө Шагжын,

Бадмын толгойнууд бии. Тухайлхад, энэ шадар буусатай байһан эрдэг иртэни холбоотой байгаа шотой.

Шагжантай гэжэ баян аймай адуу малын хад-ял галаһаа эрдэг, эдэхэ үбһынь талаар гаража үгэдэг байгаа.

Янгаажанай хасагууд үргэн эрхэтэй, галха таряанай, сабиалангай өжэ газартай, тойруулаад хуу хашаадаг, мал оруулаһанай нийта хэн. Малынь хадарань бэлдэжэ байгаа.

БАРУУН АРШААНАЙ ЭХИНДЭ

Хабартаа нилээд орой болотор Янгаажанда саһан соороогүй, дээгүүрээ мүлһэтөөд, доронь шара сээг, ногоон ургажа байдаг, мүнөөшье тиймэ зандаа. Хара шоройтой, найн шийтэй газар гээшэ ааб даа.

100-150 жэлэй саана эхэнэрүүдэй үнөөгээ һаажа һуухадань, наранай гараагүй байхада, эртэ үлөөгүүр баруун-хойно хужар дээрэ хонгоо һайхан дуун зэдэлгшээ хэн гэжэ үбэдэ, хүтшэд хэлэгшэ бэлэй. Хандагай, бүгын түрэлэй аңууд хужар долоохоёо эрдэг байгаа гүб даа.

Хойто хадын үбэртэ, Жаргалантын аршаан шадар, айлуудай хабаржаан, намаржаанууд, саһааа хүндэднэ улаагана, үхэр нюдэн элбэгээр ургадаг, баабгай баргхинууд ябана гээсгшээ хэн. Мүнөөшье ябадаг гээсгшээ.

Эзэнгэн холбоотой, урдань болоһон ушар. Удһын боро хараһаар нэгэ шабганса бухамнай хэбтэнэ гэжэ хараад, "хэн" гээд, таягаараа хүрэн гэрэнь, тэрэн баргхай байшоо. Шабаганса айһан, сошоһондоо орогой гүйжэ үгы болоо хэн. Хожом иимэ дуун гараа гэдэг.

Баруун аршаанай эхиндэ

Баянхайн бага шабагансыг Бажуун алдаа бартахы.

Энэ аршаанһаа 1910-1915 онуудта жоолобоор Янгаажан дасанда уһа абаһанай байдаг.

13-14 эхитэй Ута-Булагай аршаан хүл, тар, нирганда, зүүн тэнь эргэлдэд урдадэг. Эмгийн булаг гэдэһэ доторгой һайн, Нилонэ Пустынгай ади уһагай гэдэг. Хүн зон хаана хоолоһоо иинэ эрдэг амардаг, бэээ аргауудай гээшэ.

Абантан гэжэ арбаад үрхэтэ аил Янгаажанда ажаһуудаг хэн.

Гэдэһэй дунда Сагаан Шагдар гэжэ хүн аргагүй бэрхэ модоһоо дархан, шарга, тэргэ хэжэ зуураа үшн эвэһанай юумэ хуу мэдэдэг үлэй өшшэ, гүүхшээ, дууша, уран хэлэтэй үбэһэн манай баабгайгай эргэлдэжэ ажаһуудаг байгаа. 1950-яад онуудай тэн багаар наһа бараа юм.

ШЭНЭ УЕЫН НЭРЭ

СОЛОТОН

1920-1930 гаран онуудта түрэнэи эрдэм бэлнтэй, уран гартай хубуудыг дурдахамни. 1917 ондо түрэнэи Бабасан Батуевич Батуев "Улаан Ороног" колхозой бухгалтераар 30-35 жэл хүдэлһэн юм. Мүнөө 80 наһатай, Оронодоо ажаһууна. Нотагайһаа гүүхэ тухай олон һонин юумэ намда хоорэжэ үгоо. Миний баабайн дүү Цыденов Лубсан-Доржо Балданович 1940 ондо Томск хотодо хургуули дүүргээд, инженер-геолог мэргэжэлтэй боложо, Зэдэн волфрам-моллибденэй комбинадта удаан хүдэлөө хэн. Математикийн баһа Дамба Гармаевич Василевский хубуудынэ Баатар Зодбоев - уран зурааша, Булаг Энкеев - мүнэһэн дархан болоно, саһаа урид наһа бараһан Эрдэни Цыденов - уран барималша, скульптор байһан юм. Эрдэни Цыденовий хани нүхэр Рита Цыденова Самниловый нэрэмжэтэ музейн директорээр хүдэлдэг. 1950-яад онуудта Новосибирск хотодо хэлхэе холбоотой инженерэй мэргэжэл шуудалжа гараһан Дамба-Дагба Даниимасевич Даниимасев Улаан-Удэдэ хэлхэе холбоотой һалбарида хүтэлбэрихыг тушаалда ажаллаа. Цыденжап Бимбаевич Батуев ВЛКСМ-эй Яруунын райкомой, ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой нэгэдэхэ секретаряар хүдэлөө, мүнөө Ивалгын аймагай гуулаагай нэгэдэхэ орлогшын уяга дүүргэһэ.

Цырен-Доржо ЦЫДЕНОВ,
Ивалгын аймагай Оронгой
Бурхан шажанай бүлгэмэй
түрүүдэгшэ, 45 жэлдэ
механизатораар хүдэлһэн.

ГЭМШЭЛЫНЬ ХОЙНОО БУ

тамхин гэшээ түргэн унтаргагддаггүй айхабтар муу муухай хойшолонтой "түймэр" юм.

Энэ аюул хаанаа гарааб, яахадаа ийм эхээр дэлгэрээб гэнэн асуудал гарана. Тон тобшоор харюусабал, иймэ. Советскэ Союзай задаран халахан 1991 ондо наркотическа бодосууды

юумонүүдые үдэр бүхэнд үглөөнөө хүшин гэн болотор түбэн телевидени харуулаа ха юм. Тиймэ кино, видеофильм эдэб муу үзэл, муухай абари зан гэнэн хонгор ябахан бага балшар хүүгэдэй ухаан бодолые үймүүлнэ, буруу харгыда дахуулна, сэдхэлыень бузарлана бшуу. Бээ хүсөөгүй яһанайнь мэнгэрэһэн, ухаанайнь

БОЛОГ ЛЭ!

Россин Федераци дотор экономика байдалай, мүн хүн зоной ажамадаралай хэмжээнэй эхээр доошоо ороһонһоо уламжалан, пенсионернүүдэй, үхибүүдэй байдал муу болоо. Гүрэнэй дүүмын мэдээсэһэнэй ёһоор, түрэлхидэй харууһалга, харгалзагүй үлэһэн үхибүүдэй тоо дүрбэн миллиондо дүтэлжэ байнхай. Үри саданараа тэжээхэ, харахаа болинхой, эхэ, эсэгын уялганууды дүүргэхэһээ хулжадаг зуу мянган түрэлхид Россин Федерациин Дотоодын хэрэгүүдэй министрствын бүридхэлдэ абтанхай. Харууһагүй үлэһэн үхибүүд гуйраншалжа, хулгай хэжэ гү, али ондоошые хуули буса аргаар үл хоол залгаха, ажамадарха баатай болонхой.

хуули бусаар хэрэглэһэнэй түлөө ба захиргаанай, мүн уголовно харюусалганууд болжуулагдаһан байгаа. Энэмнай хуули гаргадаг дээдын засагай эхэ алдуу болоо!

Россин Федерациин милици тухай, мүн һуралсал тухай хуулинууд соо залуу үетэниие энхэ элүүрээр хүмүүжүүлхэ, болбосоруулха тон шухала зорилгонууд орхигдоһон байгаа. Зүблэлтэ засагай үедэ пионернүүдэй, комсомолой эмхинүүд ямар эхэ аша туһатай хүмүүжүүлхы ажал хэдэг байгаа? Эхэ орондоо, түби дэлхэйдээ энэрхы сэдхэлтэйгээр, арадуудай хоорондох хани барисае бээлүүлхэ талаар хүмүүжүүлгын эхэ ажал гүлмэр залуухан, гэнэн хонгор

уурагхан байгаашадай үлэмжэ эхээр телевизор хараха, компьютер дээрэ удаан саг соо наадаха гэшээ бээдэнь эхэ аюултай. Үнгэрэгшэ жэлэй декабрьда Токнодо тэбхэр хайрсаг соо муухай кино хараһанай удаа 500 гаран үхибүүд больницада нэгэ үдэшэ ороо гэжэ дуулаа һэн бээт. Бүхы юумэн хэм хэмжүүр соогоо байхадаа һайн ха юм.

Хуули мэдээсэлнүүдэй ёһоор, мүнөө Россида хара тамхи татадаг болоһон нэгэ миллион шахуу хүн бии гэжэ тоологдоно. Нургуулинуудта һуража байгаашадай дүшэ шахуу процентнь хара тамхи амталанхайб гэжэ мэдэрээ юм ха. Улаан-Удын залуу үетэнэй дунда хара тамхи татаашад жэлһээ жэлдэ олоһорно гэжэ Буряад Республикын Правительство мэнэ һая мэдээсэбэ. Хуули сахигшадай абаһан хэмжээнүүд үрэ дүн үгэнэгүй шахуу.

Хара тамхинга хаалта табиха

багашуулай дунда ябуулдаг байгаа.

Тэрэ үзэл бодол арбаад, мүн хорёод онуудай түрүүшын хадхадта түрэн совет хүбүүд, басагадые зоригжуулдаг, диидэхэгүй агуухэ хүсэн боложо, булюу эхэ хүсэтэй байһан фашизмые бута сохиходо, туһалалсаа бэлэй. Реформын эхилһээр, мүнгэн хомор болоо гэлдээд, багашуулые али болохо аргаар хүмүүжүүлдэг байһан эдэб станцинуудай, ниитын клубуудай, пионерэй байшангуудай олонхинь ажаллахаа болишоо.

Хэһээлхээ ерээд, сүлөө сагаа бээдээ туһатайгаар үнгэрэгхэ аргагүй болоһон үхибүүд үйлсэ, гудамжада хаягдашоо. Хото городуудай, тосхонуудай гудамжанууд "хүмүүжүүлгын" өөһэдн гуримтай гэжэ мэдэнэт.

Гэртээ байхадаа тэбхэр хайрсаг сооһоо юу харанабибди? Али болохын хүсэрхэлгэ, аласаанууды, наншадаа, ташаяангы ябадал, хуряангыгаар хэлэбэл, шолмосой абари зан түрүүлдэг үзэлэй муухай ёро муутай

Үри бээе, үндэһэн арадуудайнга бүтэн байлгы аршаха, хамгаалха гэбэл, түргэн бодото хэмжээнүүдые абажа, хара тамхинда хаалта табиха саг одоошые ерээл! Эсэгэ, эхэ бүхэн, хүн бүхэн, тэрэ тоодо үхибүүн бүхэн хара тамхинай ами бээдэ ямар эхэ аюултай байһые ойлгодог, тэрэнтэй тэмсэдэг болог лэ.

Элүүрые сахигшад, эмшэд, аргашад, хуули сахигшад болон бээлүүлэгшэд, нургуулинуудай коллективүүд, гэр бүлүүд тус тустаа ами амяаран энэ тахалые ариухдан сээрлээд, үхибүүдые абаржа шадахагүй. Нэн түрүүн хара тамхи худалдажа, түрбэлгүй эхэ олзо олоошодые Хитадай Арадай Республикада адыар хайра гамгүйгөөр хэһээдэг болохо шухала. Энэ талаар Россин Федерациин Хуулин хэһээлтэ тон һула. Бээ даһан гүрэн гэжэ нэрэ зүүдэг хадаа Буряад Республикын Арадай Хурал удаан хэлсэнгүйгөөр, шанга хуули абаха зэргэтэй.

Айл аймагаараа, хото, тосхонороо булта нэгэн болоод тэмсэбэл, архидалгышые, хара тамхиншадышые илахабди, диилэхэбди. Үлтэнэг-уһан манай эндэ ургадаг. Тэрэниие түүжэ урдань орохонь хэсүү. Бодомжолоод, эдэб харуул табяад, идхалгын хүдэлмэри һайжаруулаад ажаллабал, үлтэнэгшые аюултай бэшэ болохол. Дээдын засагта, мүнгэндэ найдал үгы шахуу. Өөһэдөөл найдахаһаа ондоо юумэн үгы.

Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо болохоёо байна. Удааржа огто болохогүй. Хуулинууд зүн дагаан бээлүүлэгдэдэг бэшэ. Үдэр бүриин үсэд шангал эмхидхэлгын, хуулинууды хэрэглэлгын ажал хэрэгтэй. Буян болог!

Содном-Доржо БАДМАЕВ,
Буряад Республикын
габьяата юрист.

ЗАЛУУШУУЛ ЯАХАДАА НАРКОМАН БОЛОНОБ?

Эндэ ямар шалтагаан гол болоноб? гэнэн асуудалнуудтайгаар архиншадтай, хара тамхи татагшадтай, мүн токсикоманида нэрбэгдэһэн зонтой тэмсэжэ байһан республикын наркологическа диспансерэй хуулинуудтай гэдэ хандаһан байнабди. Залуу зонше, хуулин наһа гүйсөөгүй хүнүүдые юунимэ хазгай, хаалтируухай, хэлтэгы харгыда оруулаа гэшээб гэнэн асуудалнуудта мнай гол мэргэжэлтэд харюусаа.

Буряад Республикын наркодиспансерэй ахамад врачай орлогшо Андрей

оронуудай киногой, видеофильмүүдэй гоё һайхан ажабайдал соо заабол гоё архи, тамхи хэрэглэһэн ушарнууд залуу зоной толгой эрыюуһа, һонирхуулна, булта баян, ядаралгүй, һайхан ажабайдалтай ("крутой") байхаяа залуушуу сэдхэнэ. Энэһэнэһэ наһанай үбшэн, үхэл-наркомани, архидалга эхитэй.

Наркодиспансерэй залуушуулай, үхибүүдэй ажалладаг врач-нарколог Ирина Александровна Твердохлебова

Хэды наһанһаа наркотическа бодос хэрэглэлгын үбшэндэ нэрбэгдэнэб гэхэдэ, 14-тэйһөө 16 наһатай үхибүүд Тийхэдэ токсикоманида ороһон хүүгэдэй наһан бүри бага: 7-тойһоо 12 хүрэтэр. Тэдэмнай бензин, "Момент" клей үнэрдэжэ, һүүдэнь тархини хийтэй, эхэ үбшэн зон болоно. Зариманинь гашиш хэрэглэнэ. Һүүдэй үедэ наркоманууд хүүгэдэй дунда бии боложо байһанинь, бидэнэй наһаа зобоно.

Тодорхойлол, аяар 17 үхибүүн хара тамхинда ороод аргалуулаа. Эдэ үбшэнтэй болоһон хүүгэдэй эмшлэлгын палата соо 8 орон бии. Тэдэнэй аргаламжа түлөөһөгүй юм.

Ямар ушарһаа хүүгэдэ

Семенович Михеев

-Гүрэн түрэмнай зүгһөө 80-яад онуудаар буруу политика ябуулагдажа, хара тамхи, бусад хорото бодос хэрэглэгшэдэй (наркомануудай) тоо олоһороо бэлэй. Энэнь ямар ушарһааб гэхэдэ, эдэ онуудаар архи хоригдоһон байжа, зарим зон наркоманида нэрбэгдээ һэн. Зүгөөр мүнөө үедэ архин элбэгшые һаа, юундэ залуушуул хара тамхи, бусад наркотическа зүйлүүдые хэрэглэнэб гэхэдэ, наркобизнес - бэлээр мүнгэ ололго гэхэ гү, нүгөө талаһаа наркотическа бодосуудые худалдалга дэлгэрээ бшуу. Урдань эхэ тэмсэл болодог һэн, мүнөө наркомануудые аргалха, эмшлэхэ гэшээ ухаангүй хүндэ болонхой. Гэбшые бидэ хара тамхи татадаг, архида мангарлажа зобоһон зоние аргалжа, гэр бүлэдэнь, ажалдань бусаанабди. Һүүдэй үедэ залуу зон

наркотическа бодос хэрэглэнэб, архида, токсикоманида ороноб гэнэн асуудалнуудаар анкетэ тараагдаа. Онсолбол, нимэ байна:

- 1) Нэгэ компанида (коллективтэ) байһанһаа;
- 2) һонирхоһонһоо;
- 3) Шэнэ юумэ үзэхээ наһанһаа;
- 4) Мүнөө үеынгөө байдал һайжаруулаха хүсэлһөө;
- 5) Мүнөө үеын шийдэхгэдээгүй асуудалнуудһаа холодохо;
- 6) Гэртэхинэйнгээ муу, тулюур байдалтай байһанһаа.

Зүгөөр һүүдэй үедэ бараг байдалтай сэхээтэнэй (интеллигенциин) үхибүүдэй хэлтэгы харгыда орожо байһаниинь голхормоор.

Аргалһан зоноймнай саананхи харгы, ажабайдал бултанай - илангаяа гэртэхинэй, багшанарай, үетэн нүхэдэй харилсаанһаа, дэмжэлгэһээ дулдыдаха бшуу. Манда эмшлүүлһэн 17 наһатай С. гэшын, бусад зоной һүүдэй жэл соо шахуу архи, хара тамхи хэрэглэхэе болиһонинь һайшаалтай. Гэртэхин, залуу зоние абарха, хүүгэдэ аргалха гэшээ хамтын хэрэг гэжэ бү мартаа.

Б. ОРБДОЕВА хөөрлөө хэбэ.
В. ХАТУНОВОЙ зурагууда

- Тиигээ наа, намайе харыт! - гэбэб. (Хожомын дүтэ танилсаад байхадаа: "Та намайе туршаа хэнта", - гэхэн юм).
 - Дэгэлээ тайлыг даа, - гэбэ тэрэм.
 Шэрээ дээрэ табидаг зайн галай лаампа арадам носоогоод, ни-

дзогчонэй ехэ Багша Намхай Норбын ерэжэ, энэ сурталаар хэшээл хэхэдэ, Н.А.Степанова тэрээндэ хабаадаһан, лун абанан байгаа. Үндэр түрэлтэ римбүүшэ багша Н.А.Степановатай хөөрэлдэһэн, Италида эмхидхэгдэһэн Дзогчонэй бүхэдэлхэйн

ерээ һэн. Энэ аяншалга тухайдань манай газетэ материал толилон байха.
 Нёдондо 1997 оной апрель нарада бүхы дэлхэйн элдэб түрэлтэ шажанай түлөөлэгшэдэй симпозиумой Парижда зарлагдахата (тус симпозиум Гэгээн түрэлтэ XIV Далай ламын ударидал-

дурдан ханахадатнай түһс болохо. Хэрбээ үшөө юухэлнэ хэрэгтэй болобол, (манһаа эрхээсэ бу хэмшээрхэлтэ, бидэ дуратайгаар дүүргэхэбди.

ООТ (Нэгэдэмэл Ёһс заншалануудай Эмхи) олонзоной анхарал татана, Уставай уригшалһан проект (буулгабаринь хабсаргаатай, зохоохые энэ ушар маниие зоригжуулна.

Дахин Таниие хаража баясахаяа бидэ тон найдаһабди. Европоор, Франциар шууд ябабал, наашаа Карма-Линг ерэхыетнай Таниие бүхы зүрхэ сэдхэхэлээ уринабди. Танһаа һонинуудые хүдэлэнбди, Тантай холбоотой байхабди гэжэ тон найдаһабди.

Сэбэр зүрхэнһөө бүхы һайниие хүсэгшэ

Лама Денис".

Дэлхэйн олонитэдэ манай буряад басаган нилээн мэдээжэ болоо гэжэ энэ хоёр жэшээ үшөө дахин гэршэлнэ. Тэшэ ядаһандаа, хэхэ юмээсэ олохоёо болоод гү, али мүнгэ олзборилхын тула Н.А.Степанова хилын саагуур аяншалнагуй. "Москва хүрэтэр өөрынгөө хармаан тоншодогби. Москваһаа гарахадаа, хилын саанахи нүхэдэй гар дээрэ ябадагби", - гэжэ Дуурисха ехэ удаган нэгэтэ хэлээ бэлэй. Иимэ һайн нүхэдэй ашаар газар үзэжэ, буряад соёлоо дэлгэрүүлжэ (бөө мүргэл гээшэ буряадуудай эртэ урдын соёл долбосоролой нэгэ зүйл мүн), Байгалаа аршаха хэрэгтэ шадалаараа оролсожо, "Дэлхэйн бөөнэр" гэжэ уласхоорондын эмхин гэшүүнээр һунгагдажа ябаһан буряад басаганайнгаа амжалтада баясангүй байхаар аал?

Дуурисха гэхэн нэрэ хаанаһаа удаганда нялдаа юм гэжэ нэгэ хүн гайхаа һэн. Энэ нэрэ өөрын дурар "няалдашоо" бэшэ. Бөө мүргэлэй асуудалаар уласхоорондын симпозиум 1996 оной нажар Байгал дээрэ болоһон юм. Тэрэ симпозиумой хүдэлмэридэ Монголһоо Цэрэн заарин гэжэ ехэ бөө морилһон юм. 14 шанар хүүлэһэн тэрэ бөө Байгал дээрэ 15-дахи шанараа абанан байна.

Заарин гэжэ бөө хүндэ үгтэдэг ехэ нэрэ юм. Буряад орондо урдандаал заарин бөөнэр байһан түүхэтэй. Цэрэн заарин манай зарим бөөнэртэ, удаганарта ехэ нэрнүүдые хайрлаһан байна. Тэрэ тоодо Н.А.Степановада дуурисха гэжэ нэрэ хүртөөгоо. Дуурисха гэжэ удагалта олгогдодог эгээл дээдын соло мүн.

Эхэнэр хүнэй наһа һуралтагүй гэдэг. Тээд манай Дуурисха ехэ удаган наһаа шуудаггүй. Байгша оной февралин 28-да Надежда Ананьевна Степанова табитай болохо. Гэбэшье шэгшарайень харахадаа, сэдхэлэйнь ольһото үгэ шагнахадаа, таби хүрөө гэжэ хэлэхэгүйт. Иимэл залуу зандаа, бурханһаа үгтэһэн бэлигээ булганда хүртөөжэ, буряад арадтаа аша туһаа үзүүлжэ, сансарын хуймаата энэ дэлхэй дээрээ сагаан харгытай ябаарай гэжэ үрээжэ байһаб.

ЦДОНДОГОЙ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Н.А.Степанова; Парижда болоһон уласхоорондын симпозиумдо хабаадаһадай дунда Н.Степанова Лама Денистэй зэргэлээд зогсоно (баруун талаатай). Ара талаа залаатай буряад мангайтай уран зурааша Нима Пурбус.

САНСАРЫН ХУЙМААТА ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭЭ

Эхэнэр хүнэй наһа һурахагүй юм гэхэ. Хэн, хэзээ, хаана иимэ хуули ёһо тогтооһон юм, бү мэдэе. Буряад зондо иимэ ёһо байгаагүй. Манай элинсэг эжынэр наһаа нюуха гэшые мэдэдэггүй һэн. Тэрэ саанаа ехэ соохи наһаа тоололсоод, Европодохи, Баруунай оронудта ажлуудаг сасуугтанһаа нэгэ наһаар эгшэ болодог байһан юм.

Манай Буряад ороной дуурисха ехэ удаган Надежда Ананьевна Степанова наһаа нюудаггүй. Оршолонто энэ юртэмсэдэ хэтэ мунхын залуу наһан хэндэшье үгтэдэг бэшэ гэжэ тэрэ һайн мэдэнэ ха юм. Төөлөжэ табихан бэе, тооложо үгтэһэн наһан гэжэ буряадууд хэлсэдэг гээшэ. Зүгөөр тооложо үгтэһэн наһаа тоолхотойгоор, олон зондо гүһатайгаар үнгэргэхэ гээшэ ухаанан хэрэг.

Надежда Ананьевна бурханай үгтэһэн оюун бэлиге булганда гүһатайгаар хэрэгдэхэ гэжэ аһан оролдожо ябанал даа. Надежда Ананьевнада аргалууһан, туһалууһан зоной тоо алдагданһон.

Энэ удаганай эхин алхамууд тухай, яагаад удаган болоһон тухайнь би ерээд онуудай эхээр бэшэжэ. "Буряад үнэндөө" толилууһан хүм. Зүгөөр зарим зүйлиень халта дабтажархихада яалай?

БГПИ-гэи буряад хэлэ бэшгэни факультэдэ ерээдүйн журналистнуудые бэлдэлгэ эхилээд, тэндэ лекци уншахые, практическа хэшээл хэхые декан, профессор Э.Р.Раднаев намайе уриһан байгаа. БГПИ-гэй түүхын, хэлэ бэшгэни факультэдүүдэй ордондо тэрэ хэһээл болодог һэн. Хэшээлээ дүүргээд, энэ ордонтой зэргэлжэ байдаг "Хараасгай" журналай редакци руу хэрэгээрэе оробоб. Миний хэрэгтэй хүн - профессор Ширав-Нимбу Цыденжанов тэндэ байба. Хажуудань залуу эхэнэр йууна. "Танилсагты, экстрасенс Надежда Ананьевна Степанова", - гэжэ Ширав-Нимбу Ринчинович тэрэ эхэнэрье зааба. Би урдаһаань дохижо мэндэшээлээд, профессортэй хэрэг тухайдаа ярилдабаб. Нэгэ оролго тэрээнтэй хөөрөлдэхэдөө, үнөөхи басаганайнгаа нэрэ алдарые "залгидархёо" һаабзаб даа. Тиигээд гараха гэжэ байтаран, сүмэ хараһандал хурса нюдөөр намайе шэртэжэ хууһыень ойлоходоо:

- Та монгол хүүхэн юу? - гэжэ асуугаа һэм. Юундэ тиигээбши гэхэдэ, Монголһоо амаргүй бэрхэ экстрасенс эхэнэр ерэнхэй гэжэ дуулаһан байгаа.

- Бэшэ-ээ. Манай Буряадай... - гэжэ Ширав-Нимбу Ринчиновичэй ойлуулхаа забдахалаар, үгыень таһа дүүрээд:

- Би буряад удаган һамган илдэе, - гээдхибэ.

- Танай нюдэн ехэ хурса байна. Хүнэй досоохи орғануудые нэбтэ харадаг гүт? - гэжэ һонирхобоб.

- Харадаг даа.

лээн анхаралтайгаар харахадаа, доторойм орғануудай һайн-мууе хуу зүб хэлээд байгаа һэн. Тиигээжэ ерээдүйн Ехэ удагантай анхан танилсаа бэлэйб.

Энэ удаганай онсо шэнжэ гэхэдэ, юрын хүнэй харадаггүй юумын харадаг. Бүри бишыханһаа юумэ харадаг байһан хадаа огто гайхадаггүй, хүн бүхэн тиимэ юм гэжэ һанадаг һэн ха. Эжынь малдаа гарахадаа, бишыхан хүүхэнэе гансаарайень орхихо. Малһаа орожо ерэхэдэ, эжынь басагаһаа орон дороһоо олодог байгаа. Таабай,

төөдэйнерэйнгээ ханадахи дүрэ зурагуудһаа буужа ерэхэдэ, үхибүүн айгаад, орон дороо орошодог байһан байна...

Тиигээд лэ юумэ харахадаашье гайхадаггүй, һургуулида һураад, Зүүн Сибириин соёлой институттай библиотечнэ факультет дүүргээд, библиотечкарь болоогүй, нютагтаа, Чисаанын дунда һургуулида ород хэлэ, литература заагаа. Удаань нүхэрэйнгөө Монголдо ажаллахада, тэндэ ажаһуугаа.

Хоёр улаан хүбүүтэй, нүхэртэй. Хамагын хуу һайн хэбэртэйл аад, нэгэл юумэн Надине зобоодог болошоо: яахын аргагүйгөөр хии хөөрэдэг гэхэ гү, али, мүнөөнэй хэлээр хэлбэл, шуһанайнь даралта хэмһээ үлүү ехэ болодог болошоо. "Шуһанайм даралта 200 гаран болодог һэн", - гэжэ Надежда Ананьевна хэлээ бэлэй.

Ядахадаа, дасан ошобо, тэрэ үедэ тэндэ ажалладаг байһан Сандан гэгшэнһээ һахил хүртэбэ.

- Боонүүдтэ ошохо хүн аад, иишэ ерэнэлши даа гэжэ Сандан лама хэлээ һэн, - гэжэ Ехэ удаган хөөрэдэг.

һүүлэй һүүлдэ уг гарбалайнгаа нютаг руу ошожо, тэндэхи бөөдэ шанар хүүлэхэ гэхэ гү, али, бөөгэй томьёо үгын ёһоор, манжалай хүүлэһэн юм. Тиигээд тархиньше үбдэхээсэ болоод, бэлигын хүгжэн, зондо туһадаг болобо. Сэхыень хэлэхэдэ, удаган болохо сагын туһанууд, тиигэжэ зобоожо байһан болоно.

1992 ондо римбүүшэ,

түбтэ (Меригар) хэблэгдэжэ байдаг "Миррор" ("Толи") гэжэ газетэдэ тэрэнэе барлаһан юм. Тусхайтаар буулгагдаһан "Путь к свету" гэхэн дзогчон-суртал тухай, Намхай Норбо римбүүшэ тухай буулгагдаһан баримтата фильм соо уран зурааша Б.Д.Дугаров, Н.Степанова гэгшэд харуулагдаа һэн. Удангүй Италиһаа уртал абтажа, Надежда Ананьевна анха түрүүшынхээ тэндэ ошожо ерэхэн байна.

Тэрэ гшээр хэды дахин Итали ошоо юм, одоо тоонь алдагдаа. Хилын саагуур ябаханда, Надежда Ананьевна иматгал өөрыгөө харуула, өөрынгөө бэлигые олондо идхан тунхаглуулжа ябана бэшэ, харин Буряад ороной тусхайта бэйшэ түлөөлэгшэ болоод, Байгал далай шадар амидаржа байдаг үсөөн тоото арадаа суурхуула гээшэ. Буряад ороной бөө мүргэл тухай өһөдһөөмнай үлүүгээр бумбэрсэг дээрэмнай мүнөө мэддэг боложо байна бэшэ гү? Юуб гэхэдэ, Буряадай бөө мүргэл тухай, бөөнэр, удаганууд тухай, Надежда Степанова тухай Италиин киношод ерэжэ, баримтата фильм буулганан юм. Мүнөө Н.Степановагай буряадуудай бөө шажан тухай ном "L'INVOCATRICE DEGLI DEI" гэжэ нэрэтэйгээр италян хэлэн дээрэ барлагдажа гараа. Гаршаг доронь хоёрдохи нэрэнэ үгтэнхэй: "STORIE DI VITA DI UNA SCIAMANNA BURIATA".

1996 ондо Бразилиин олонитын, урилгаар тэндэ ошожо, нилээн удаан байжа

га доро болоһон юм), Надежда Ананьевна тэрээндэ хабаадахаар уригдаа һэн. "Дхарма" түбэй эмхидхэһэн энэ симпозиум дээрэ гүн удхатай хөөрөлдөөн болоо. Сэмүүн энэ сагта хамаг түрэлэй шажантан хүсээ нэгэдхэжэ, хүн түрэлтэниие абархын түлөө оролдохо ёһотой гэжэ Далай ламын тэндэ хэлэһые манай удаган онсо тэмдэглэжэ байгаа һэн.

Һаяхан - Шэнэ жэлэй урдахана Н.А.Степановагай Франциһаа бусажа ерэхэн тухай журналист Т.Самбялова хөөрөлдөө хэжэ, манай газетын байгша оной февралин 7-ной дугаарта толилуулаа. Эндэ юу нэмэлтэйб гэхэдэ, Россин Федерациин ЮНЕСКО шадархи Саг үргэлжын түлөөлэгшын советник В.Коротковтой Парижда тэрэ танилсаһан байна. "Дэлхэйн бөөнэр" гэжэ эблэлэй координатор Н.А.Степановада, Россин Уран зураашадай холбооной гешүүн Н.П.Пурбусевта хандаһан В.Коротковой гар табилгатай, 1997 оной декабриин 4-нэй бэшгэй ксерокснэ буулгабарин урданни хэбтэнэ. Бэшгэй зүүн гарай дээдэ булганда тус түлөөлэгшын тусхайта тамга ород болон француз хэлэнүүд дээрэ барлаатай.

"Байгалай асуудалаар ЮНЕСКО-гэй харилсан ажал ябуулга тухай" гэжэ гаршаглаатай энэ бэшгыень манай газетэ барлаха аргаяа олохо аабза гэжэ ханагдана. Богонёор удхыень хэлбэл, Байгал далайе арюун сэбэр зандань үлөөжэ гэлбэл, уласхоорондын харгалзалга доро байгаа сагтулаа. Юуб гэхэдэ, иимэ нангин үһые анханайнь түхэл соо байгаа гээшэ түби дэлхэйн түрүү үзэлтэ бүхы хүнүүдэй уялга мүн.

Нёдондо Далай ламын ударидалга доро болоһон симпозиумдо хабаадахада, оюун бэлигтэ француз Лама Денис гэгшэтэй удаган танилсаһан юм. Тэрэнэй 1997 оной ноябриин 14-дэ бэшгэһэн бэшгэй оршуулгые эндэ харуулха дуран хүрэнэ.

Хүндэтэ Нада, Бидэ Танга фотографинуудые, журналнуудые зыгээбэбди, 1997 оной апрель соо болоһон үйлэ хэрэгүүдые

ПРОГРАММА ТЕЛЕ-РАДИОПЕРЕДАЧ

с 2 марта по 8 марта 1998 года

2, ПОНЕДЕЛЬНИК

КАНАЛ "ОРТ"

- 00 Доброе утро!
- 00 Новости.
- 1.15 Т/с "Роковое наследство".
- 00 Поле чудес.
- 00 Здоровье.
- 2.30 Угадай мелодию.
- 3.00 Новости.
- 3.15 Вместе.
- 3.00 "КиВиН-98". Фестиваль команд КВН (часть 2-я).
- 3.35 Футбольное обозрение.
- 3.00 Новости.
- 3.20 М/с "Розовая пантера".
- 3.45 Марафон-15.
- 7.05 Звездный час.
- 7.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
- 3.10 До 16 и старше...
- 3.30 Вокруг света.
- 3.00 Новости.
- 3.20 Т/с "Роковое наследство".
- 3.05 Час пик.
- 3.30 Угадай мелодию.
- 1.00 Человек в маске.
- 1.45 Спокойной ночи, малыши!
- 2.00 Время.
- 2.40 Т/с "Полтергейст".
- 3.45 Татьяна Шмыга в серии "Жизнь замечательных людей".
- 3.20 И. Купченко в х/ф "Дворянское гнездо".
- 2.20 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

- 3.00 Мультфильм.
- 3.15 Проснись!
- 3.30 Вести.
- 3.00 Дежурная часть.
- 3.15 Товары - почтой.
- 3.20 "Стронг" представляет...
- 3.25 На заметку.
- 3.30 Деньги.
- 3.45 Графоман.
- 3.55 Православный календарь.
- 0.00 "Аншлаг" и Ко.
- 1.05 Т/с "Санта Барбара".
- 2.00 Вести.
- 2.35 Т/с "Петербургские тайны".
- 3.35 Урмас Отт с Нонной Мордюковой.
- 4.30 Новое пятое колесо.
- 5.00 Вести.
- 5.35 А. Кузнецов, О. Остроумова в детективе "Уснувший пассажир".
- 7.00 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

- 8.00 Мультфильм
- 8.40 Телетайп
- 8.45 Байгал.
- 9.00 Буряад орон.
- 0.00 Республиканские новости.
- 0.15 Деловое время.
- 0.30 Панорама.
- 0.55 Реклама.

КАНАЛ "РОССИЯ"

- 1.00 Вести.
- 1.30 Подробности.
- 1.45 Т/с "Санта Барбара".
- 2.50 Т/с "Да, господин министр".
- 3.20 Т/с "Петербургские тайны".
- 0.30 Вести.
- 0.55 Дежурная часть.
- 1.10 Авто-шоу.
- 1.40 Товары - почтой.

ОТБ

- 17.00 Музыка на СТС.
- 17.30 Д/ф "Благая весть".
- 8.00 Красный угол.
- 18.30 Т/с "Странная семейка".
- 18.55 Реклама.
- 19.00 М/с "Черный Плащ".
- 19.30 М/с "Русалочка".
- 0.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
- 1.00 Реклама.
- 1.05 Т/с "Следы во времени".
- 1.60 Т/с "Голова Германа".
- 1.6.30 Музыкальный проспект.
- 17.00 Т/с "Даллас".
- 18.00 События дня.
- 18.10 Рек-парад.
- 18.15 Клип-презент.
- 18.30 "Бородино".
- 18.55 Реклама.
- 19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
- 20.00 Двадцать ноль-ноль.
- 20.25 Рек-парад.
- 20.30 За газетной строкой.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

- 21.00 Телетайп
- 21.05 Т/с "Петербургские тайны".

НТВ

- 10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
- 10.50 TV-сop. Телегазета.
- 11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.

- 11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
- 11.20, 13.45 Криминал.
- 11.25 Градусник.
- 11.35 На свежую голову.
- 11.40 Ретро-новости.
- 11.50 Карданный вал.
- 12.10 Сегоднячко.
- 12.20 Мультфильм.
- 12.35 Живые новости.
- 12.40 Я - телохранитель.
- 12.50 В печать.
- 13.15 Утро с героем дня.
- 13.20 Впрок.
- 13.35 Финансы и бизнес.
- 13.50 Новости шоу-бизнеса.
- 14.05 Чак Норрис в т/с "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски".

- 15.00 Сегодня.
- 15.10 Вчера в "Итогах".
- 16.10 Итоги. Спорт.
- 16.40 Итого.
- 17.00 Сегодня.
- 17.20 Старый телевизор.
- 18.50 TV-сop. Телегазета.
- 19.00 Анонс. Сегодня.
- 19.20 TV-сop. Муз. поздравления.
- 20.00 Т/с "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски".
- 20.50 TV-сop. Телегазета.
- 21.00 Итоги.
- 22.15 Х/ф "Король Нью-Йорка" (США).
- 24.00 Сегодня.
- 00.35 Д/с "Шпионы". "Дипломатия ЦРУ".

АРИГ УС

- 16.00 Мультфильм.
- 16.20 Любишь - смотри.
- 16.35 Диск-канал.
- 17.00 ТСН-6.
- 17.10 Нью-Йорк, Нью-Йорк...
- 17.40 Т/с "Новый Геркулес", 1 с.
- 18.05 Благая весть.
- 18.30 Т/с "Мамочки".
- 19.20 Муз. подарок.
- 19.35 Нон-стоп лист.
- 19.40 Аптека.
- 19.50 Акулы пера: "PET SHOP BOYS".
- 20.45 Нон-стоп лист.
- 20.50 Семь улыбок Влада Листьева.
- 21.10 Скандалы недели.
- 21.40 Нон-стоп лист.
- 21.45 Дорожный патруль.
- 22.00 М.Шинвтриллер "Диллинджер и Калоне".
- 23.50 Обозреватель.
- 00.50 Такси ТВ-6.

РАДИО

- 6.12 Радиожурнал "Земля родная".
- 6.37 Информация, объявления.
- 6.45-7.00 "Будни энергетиков Бурятии".
- 7.12 Информация, объявления.
- 7.20-8.00 "Выборы-98". Кандидаты в мэры города Улан-Удэ.
- 12.00 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
- 19.12 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

3, ВТОРНИК

КАНАЛ "ОРТ"

- 07.00 Доброе утро!
- 10.00 Новости.
- 10.15 Т/с "Роковое наследство".
- 11.00 Человек в маске.
- 11.45 Смехопанорама.
- 12.20 Домашняя библиотека.
- 12.30 Угадай мелодию.
- 13.00 Новости.
- 13.15 Вместе.
- 14.00 Н. Гундарева, В. Талызина в комедии "Дульсинья Тобосская", 1 с.
- 15.25 Татьяна Шмыга в серии "Жизнь замечательных людей".
- 16.00 Новости.
- 16.20 М/с "Розовая пантера".
- 16.55 Счастливый случай.
- 17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
- 18.10 До 16 и старше...
- 18.30 Вокруг света.
- 19.00 Новости.
- 19.20 Т/с "Роковое наследство".
- 20.05 Час пик.
- 20.30 Угадай мелодию.
- 21.00 Тема.
- 21.45 Спокойной ночи, малыши!
- 22.00 Время.
- 22.40 Комедия "Когда казаки плачут".
- 23.20 Футбол. Кубок УЕФА. 1/4 финала. "Аякс" (Голландия) - "Спартак" (Москва).

КАНАЛ "РОССИЯ"

- 08.00 Мультфильм
- 08.15 Проснись!
- 08.30 Вести.
- 09.00 Дежурная часть
- 09.15 Товары - почтой.
- 09.20 "Е. М.К." представляет...
- 09.25 На заметку.
- 09.30 Деньги.
- 09.45 Графоман.
- 09.55 Православный календарь.
- 10.00 Диалоги о животных.
- 11.05 Т/с "Санта Барбара".
- 12.00 Вести.
- 12.30 Т/с "Петербургские тайны".
- 15.00 Вести.
- 15.35 Исторический х/ф "Сиси и

- поцелуй императора" (Германия).
- 17.15 Торговый дом "Ле Монти".

БУРЯТСКОЕ ТВ

- 17.30 Мультфильм
- 17.55 Дела деревенские.
- 18.20 Авоська.
- 18.35 Арадай Хуралда.
- 19.00 Байгал.
- 19.15 Улгур.
- 19.35 Молодежь и выборы.
- 19.55 Реклама.
- 20.00 Республиканские новости.
- 20.25 Телетайп.
- 20.30 Наедине со всеми.

КАНАЛ "РОССИЯ"

- 21.00 Вести.
- 21.30 Подробности.
- 21.45 Т/с "Санта Барбара".
- 22.50 Т/с "Собачий мир".
- 23.20 Т/с "Петербургские тайны".
- 00.30 Вести.
- 00.55 Дежурная часть.
- 01.05 Горячая десятка.
- 02.00 Товары - почтой.

ОТБ

- 07.00 Двадцать ноль-ноль
- 07.30 Суурьян.
- 07.40 За газетной строкой.
- 08.10 Музыка на СТС.
- 08.30 Т/с "Странная семейка".
- 08.55 Реклама.
- 09.00 М/с "Черный Плащ".
- 09.30 М/с "Русалочка".
- 10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
- 11.00 Реклама.
- 11.05 Т/с "Следы во времени".
- 16.00 Т/с "Голова Германа".
- 16.30 Подъем переворотом
- 17.00 Т/с "Даллас".
- 18.00 События дня.
- 18.10 Рек-парад.
- 18.15 Клип-презент.
- 18.30 Камня цвет и серебра сиянье.
- 18.55 Реклама.
- 19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
- 20.00 Двадцать ноль-ноль.
- 20.25 Рек-парад.
- 20.30 Знакомство с кандидатом. В.К. Кукушинов.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

- 21.00 Телетайп.
- 21.05 Т/с "Петербургские тайны".

НТВ

- 10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
- 10.50 TV-сop. Телегазета.
- 11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
- 11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
- 11.20, 13.45 Криминал.
- 11.25 Градусник.
- 11.35 На свежую голову.
- 11.40 Ретро-новости.
- 11.50 Карданный вал.
- 12.10 Сегоднячко.
- 12.20 Мультфильм.
- 12.35 Живые новости.
- 12.40 Я - телохранитель.
- 12.50 В печать.
- 13.15 Утро с героем дня.
- 13.20 Впрок.
- 13.35 Финансы и бизнес.
- 13.50 Новости шоу-бизнеса.
- 14.05 Т/с "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски".
- 15.00 Сегодня.
- 15.15 Криминал.
- 15.35 Русский век Леонид Зорин.
- 16.00 Пойми меня.
- 16.30 Дог-шоу.
- 17.00 Сегодня.
- 17.20 Герой дня.
- 17.35 Улица Сезам.
- 18.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
- 18.50 TV-сop. Телегазета.
- 19.00 Анонс. Сегодня.
- 19.20 TV-сop. Муз. поздравления.
- 19.45 TV-сop. "Bosch" представляет...
- 20.00 Т/с "Крутой Уокер. Правосудие по-техасски".
- 20.50 TV-сop. Телегазета.
- 21.00 Сегодня.
- 21.45 Футбольный клуб.
- 22.05 Э. Робертс в боевике "Лучшие из лучших".
- 24.00 Сегодня.
- 00.35 Д/с "Шпионы". "Мастер дезинформации".

АРИГ УС

- 16.00 Мультфильм.
- 16.25 Любишь - смотри.
- 16.35 Диск-канал.
- 17.00 ТСН-6.
- 17.10 Дорожный патруль.
- 17.20 Т/с "Новый Геркулес".
- 17.50 Благая весть.
- 18.20 Т/с "Третья планета от Солнца", 1 с.
- 18.50 Муз. подарок.
- 19.05 Нон-стоп лист.
- 19.10 Аптека.
- 19.25 Т/с "Вавилон-5".
- 20.15 Мы и налоги.
- 20.30 Нон-стоп лист.
- 20.35 Спорт недели.
- 21.05 Акулы пера: В. Пресняков-младший.
- 22.00 Нон-стоп лист
- 22.05 Дорожный патруль.
- 22.15 Театральный понедельник.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

- 21.00 Телетайп.
- 21.05 Т/с "Петербургские тайны".

НТВ

- 10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
- 10.50 TV-сop. Телегазета.
- 11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00 Сегодня.
- 11.15, 12.15, 13.10 Спорт.
- 11.20, 13.45 Криминал.
- 11.25 Градусник.
- 11.35 На свежую голову
- 11.40 Ретро-новости.
- 11.50 Карданный вал.
- 12.10 Сегоднячко.
- 12.20 Мультфильм
- 12.35 Живые новости
- 12.40 Я - телохранитель
- 12.50 В печать.
- 13.15 Утро с героем дня
- 13.20 Впрок.
- 13.35 Финансы и бизнес
- 13.50 Новости шоу-бизнеса
- 14.05 Д/ф "Чарующая природа. Наиболее эффектные ландшафты мира".
- 14.30 Своя игра.
- 15.00 Сегодня.
- 15.15 Полицейские будни
- 15.30 Герой дня без галстука.
- 16.00 Пойми меня
- 16.30 Куклы.
- 16.40 Среда.
- 17.00 Сегодня.
- 17.20 Футбольный клуб.
- 17.45 Герой дня.
- 18.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич".
- 18.50 TV-сop. Телегазета
- 19.00 Анонс. Сегодня.
- 19.20 TV-сop. Муз. поздравления.
- 20.50 TV-сop. Телегазета
- 21.00 Сегодня
- 21.45 Впрок.
- 21.55 Криминал.
- 22.00 Худ фильм
- 24.00 Сегодня.
- 00.35 Д/с "Шпионы". "Разведчик, контрразведчик".

АРИГ УС

- 16.00 Мультфильм.
- 16.25 Любишь - смотри
- 16.40 Диск-канал.
- 17.00 ТСН-6.
- 17.10 Дорожный патруль
- 17.20 Т/с "Новый Геркулес"
- 17.50 Благая весть.
- 18.20 Армия любимчиков
- 18.35 Т/с "Третья планета от Солнца".
- 19.05 Муз. подарок
- 19.20 Нон-стоп лист
- 19.25 Аптека.
- 19.35 Т/с "Вавилон-5"
- 20.30 Катастрофы недели
- 21.00 Нон-стоп лист
- 21.05 Ток-шоу "Стервы"
- 22.00 Нон-стоп лист
- 22.05 Дорожный патруль.
- 22.15 Д. Хоффман, В. Редгрейв в х/ф "Агата".
- 00.10 Диск-канал.

РАДИО

- 6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
- 7.12 Информация, объявления.
- 7.20-8.00 "Выборы-98". Кандидаты в мэры города Улан-Удэ
- 12.00-12.10 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой"
- 19.12 Республиканские известия (выпуск на бур. яз.)
- 19.25 Передача для детей
- 19.40-19.55 Республиканские известия (выпуск на рус. яз.)

5, ЧЕТВЕРГ

КАНАЛ "ОРТ"

- 07.00 Доброе утро!
- 10.00 Новости.
- 10.15 Т/с "Роковое наследство".
- 11.00 Человек и закон
- 11.35 Пока все дома.
- 12.15 Домашняя библиотека
- 12.25 Эти забавные животные.
- 13.00 Новости.
- 13.15 Вместе.
- 14.00 Комедия "Берегите женщин", 1 с.
- 15.20 Золотая лихорадка.
- 16.00 Новости.
- 16.20 Т/с "Невероятные приключения Джонни Квеста".
- 16.45 Классная компания.
- 17.15 Лего-го.
- 17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
- 18.10 До 16 и старше...
- 18.30 Вокруг света.
- 19.00 Новости.
- 19.20 Т/с "Роковое наследство".
- 20.05 Час пик
- 20.30 Эти забавные животные.
- 21.00 В поисках утраченного. Лидия Смирнова
- 21.45 Спокойной ночи, малыши!
- 22.00 Время.
- 22.40 Комедия "Пес Барбос и необычный кросс".
- 22.55 Футбол. Кубок кубков. 1/4 финала. "Аек" (Греция) - "Локомотив" (Москва).
- 01.00 Новости.
- 01.15 И. Метлицкая, Н. Еременко в мелодраме "Роман в русском стиле".

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм
08.15 Проснись!
08.30 Вести
08.30 Дежурная часть.
09.00 Товары - почтой.
09.15 "Стронг" представляет...

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Мультфильм.
18.10 Три, четыре...
18.30 Концерт оркестра Гостеле-
радиокомпании.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Т/с "Санта Барбара".
22.50 Догань-шоу.

ОТВ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суурян
07.40 Д/ф Двое".
08.30 Т/с "Странная семейка".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны
Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30,
14.00 Сегодня.

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.25 Любишь - смотри.
16.40 Диск-канал.
17.00 ТСН-6.

20.10 Я сама. "Чем раньше, тем
лучше?"
21.05 Нон-стоп лист.
21.10 Э. Томпсон, К. Ривз в х/ф "Много
шума из ничего".

РАДИО

6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
7.12 Спецвыпуск для автомобилистов
7.20 "Говорит радиостудия "Улан-
Удэ".

6, ПЯТНИЦА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.05 Клуб путешественников.

17.40 Улица Сезам
18.10 50х50.
18.35 Вокруг света.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".

2 КАНАЛ. БУРЯТСКОЕ ТВ

07.00 Утро комментаторского ТВ.
КАНАЛ "РОССИЯ"
08.00 Мультфильм.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.

БУРЯТСКОЕ ТВ

11.05 День комментаторского ТВ.
КАНАЛ "РОССИЯ"
12.00 Вести.
12.30 Н. Фоменко в программе "Пер-
сона".

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Т/с "Санта Барбара".
22.50 Маски-шоу.

ОТВ

07.00 Двадцать ноль-ноль.
07.30 Суурян.
07.40 От и до.
08.10 Музыка на СТС.
08.30 Т/с "Странная семейка".

20.25 Рек-парад.
20.30 Осторожно: модерн!
III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"
21.00 Телетайп.
21.05 Т/с "Петербургские тайны".

НТВ

10.00 Анонс. Т/с "Любовь и тайны
Сансет Бич".
10.50 TV-com. Телегазета.
11.00, 11.30, 12.00, 12.30, 13.00, 13.30,
14.00 Сегодня.

АРИГ УС

16.00 Мультфильм.
16.25 Любишь - смотри.
16.40 Диск-канал.
17.00 ТСН-6.
17.10 Дорожный патруль.

РАДИО

6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
12.00 "Приглашает центр восточной
медицины".
7.20-8.00 "Выборы-98".

7, СУББОТА

КАНАЛ "ОРТ"

09.00 М. Терехова, М. Боярский в
комедии "Собака на сене", 1 с.
10.10 Ералаш.
10.40 Лотто-миллион.

01.15 Б. Бардо, Ж. Моро в приклю-
ченческом фильме "Вива, Мария!"
КАНАЛ "РОССИЯ"
08.00 Утренний экспресс.
08.50 Утро крестьянина.

09.00 Утренний экспресс.
09.20 Мультфильм.
09.30 Поле зрения.
09.55 Позвоните Кузе!
10.25 Д/с "Кучугуры и окрестности".

15.00 Вести
15.30 Люди и деньги
16.00 Федерация

БУРЯТСКОЕ ТВ

17.00 Мультфильм.
17.25 С праздником, дорогие
женщины!
17.40 "Импэкс-центр" представляет
лотерею для покупателей.

КАНАЛ "РОССИЯ"

19.00 Совершенно секретно.
19.55 Моя семья.
21.00 Вести.
21.45 Х/ф "Шербурские зонтики".

ОТВ

12.00 Х/ф "Как завоевать принцессу".
13.25 Реклама.
13.35 Мультфильмы.
14.00 Т/с "Воздушный волк".
15.00 Слово за слово
15.30 Лицо с обложки.

НТВ

10.00 Анонс. Устами младенца
10.30 Футбольный клуб.
11.00 Худ. фильм.
12.50 TV-com. Телегазета
13.00 Х/ф "Центр нападения".

АРИГ УС

09.00 Мультфильмы.
09.40 Любишь - смотри.
09.55 Мультфильмы. Х/ф "Каменный
цветок".
11.50 Нон-стоп лист.

РАДИО

7.12-8.00 Программа "Мэндэ амар,
мини Буряад орон" - "Утро Буря-
тии".
8.10-9.00 Информационная прог-
рамма "Вчера. Сегодня. Завтра".

8, ВОСКРЕСЕНЬЕ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
ЖЕНСКИЙ ДЕНЬ

КАНАЛ "ОРТ"

09.00 Х/ф "Собака на сене", 2 с.
10.10 Ералаш.
10.25 Дисней-клуб.
10.55 Спортлото.
11.00 Новости.

15.20 Смехопанорама
16.00 Новости
16.20 Клуб путешественников

17.10 М/с "Новые приключения
Винни-Пуха".
17.35 М/с "Чип и Дейл спешат на
помощь".
18.05 Колесо истории.

21.55 Киноафиша.
22.35 Х/ф "Москва слезам не верит", 2 с.
00.10 Клуб "Белый попугай".
00.55 Новости.
01.10 Острюжетный фильм
"Волкодав".

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Утренний экспресс.
08.50 Мультфильмы.
09.55 Позвоните Кузе!
10.25 Д/с "Кучугуры и окрестности".
10.55 Доброе утро, страна!

ОТВ

12.00 Уважаемые телезрители! В
прямом эфире "Клип-презент". Вы
можете поздравить наших милых,
любимых женщин с праздником
весны прямо в день выхода
программы в эфир по тел. 26-23-
77 или заранее по тел. 06.

НТВ

10.00 Анонс. Куклы.
10.15 Намедни-73.
11.10 Т/с "Пострелята".
11.40 Т/с "Тропическая жара".
12.50 TV-com. Телегазета.
13.00 Муз. комедия "Сильва".

АРИГ УС

09.00 Мультфильмы.
09.40 Любишь - смотри.
10.00 Фильм - детям: х/ф "Черная
курица, или Подземные жители".
11.20 Нон-стоп лист.
11.25 Стильно!!

РАДИО

7.15-8.00 Программа "Мэндэ амар,
мини Буряад орон" - "Утро
Бурятии".
8.10-9.00 Литературно-художест-
венная программа "Алтаргана".

модондо нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, зальбарха, балин шатааха, амарагтайгаа золгохо, уна гаталха, хубсаһа угааха, агнаха, эм найруулха, онгон газар номгодхохо, эм залаха, тэнгэри тахиха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, газараа заалгаад, гэрэй нуури табиha,

хяһа гаргаха, буян хэхэ мэнгн үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура ном оршуулха, үхэр мал үүсэлхэ, эблэрхэ, хадаг табиha, бэри буулгаха, түрэ хурим хэхэ, үхибүү хүлдэ оруулха, багашуулые гэрһээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсээ адатараа архи ууха, хоорондоо хэрэдэхэ, үһөөрхэдэхэ, һаһа

XVII ЖАРАНАЙ ШОРОЙ ШАРА БАР ЖЭЛ (1998-1999 ОНУУД)

ХАБАРАЙ ЭХИН ХҮХЭ БАР НАРА

Буряад литэ	4	5	6	7	9	10	11
Европын литэ	2	3	4	5	6	7	8
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Лара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	баасан Солбан пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	шара ешиш	шаргашан тавча	сэргээн нөхэй	сэргэвшэн галай	хэлэ хитээнэ	хэрэгшэн үлэр	хүтэ эр
Мэнгэ	Бшара	Чнөсөн	Тхүтэ	Эхэлэ	Сэргээн	Чнөсөн	Сэргээн
Һуудал	члэн	члэ	мөсөн	хил	сэл	шарга	түмэр

Гарагай 2-то шэнын 4 (мартын 2).

Шара бишэн, 5 шара мэнгын, уһанда нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, сахюуса тахиха, сангарил хураха, маани сахиха, эм найруулха, бэри буулгаха, хүргэхэ, юмэ худалдаха, худалдажа абаха, модоор дарха хэхэ, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, абаһанаа бусааха, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ, хии бараа сараха, дасан (дуган) хэргээхэ, бурхан арамнайлаха, засаг түрэдэ ошожо, айлалдал үргэхэ, ном оршуулха, шэнэ гэр бариха, гэрэй нуури табиha, тангаригаа болюулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр ехэ уһа гаталха, заһашалха, ан агнаха, хубсаһа эсхэхэ, оёхо, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, шэрдэг бүрихэ, хэрэлдэхэ, хоорондоо үһөөрхэдэхэ, балин гаргаха мэтын үйлэнүүдые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, бэын юрэнхы тамир һайжарха.

Гарагай 3-да шэнын 5 (мартын 3).

Шарагшан тахья, 4 ногоон мэнгын, хада уулада нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, тахил үргэхэ, шуһа ханаха, төөнхэ, харюулга хэхэ, гүрэм уншуулха, лүн абаха, ваджрын (очирой), пүрбын харюулга хэхэ, эм найруулха, худалдаа наймаа, андалдаа хэхэ, даллага абаха, бурханай ном уншаха, дайсание ба ада шүдхэр дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин үһээ угааха, бэлбэһэн эхэнэрэй гэртэ орохо, үхибүү гэрһээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, хутага хурсадаха, һаһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бэри буулгаха, түрэ хурим хэхэ, модо отолхо, сабшаха, суглаа зарлаха, сангарил хэхэ, маани сахиха, нүүхэ, гуйраншадта юмэ үгэхэ мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эд бараан элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

Гарагай 4-дэ шэнын 6 (мартын 4).

Сагаан нохой, 3 хүхэ мэнгын,

ажалшание хүлхэлхэ, хүниие аргаламжада оруулха, юмэ худалдаха, худалдажа абаха, һаһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, бүлэдөө даллага абаха, эд бүтээхэ, зурхай шудалха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр һаһа барагшые хүдөөлхэ, гэрһээ эд гаргажа, ондоо тээшэнь үгэхэ, хадаг табиha, бэри буулгаха, замда гараха, нүүхэ, суглаа зарлаха, үһээ угааха, абаһанаа бусааха, газар малтаха, модо отолхо, хюрөөдэхэ мэтын үйлэнүүд сээртэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, шэг шараин үнгэ һайжарха.

Гарагай 5-да шэнын 7 (мартын 5).

Сагааншан гахай, 2 хара мэнгын, хиндэ нуудалтай үдэр. Дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, һаһа утадхалгын хэрэг хэхэ, даллага абаха, андалдаа хэхэ, үзэгтэ һураха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, замда гараха, эм найруулха, хараал сараха, тантрын тарни уншаха, хотуу галзууе номгодхохо, аршаанаар бээ арюудхаха, шажанай һайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэн һайндэрлэхэ, гүлэг тэжээхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбшые зураг зураха, бөөгэй хэрэг үйлэдэхэ, модо үндэһэтэйн унагааха, газар малтаха, шуһа ханаха, төөнхэ, тэнгэри тахиха, һүни ябаха, бэрийн хэрэг үйлэдэхэ, тангариг абаха, суглаанда сугларха мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хэрүүл шууян гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 6-да шэнын 9 (мартын 6). Энэ һарада 8-най үдэр үгы, забһарлаба.

Хара хулгана, 1 сагаан мэнгын, галда нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, зальбарха, лусуудта үргэл үргэхэ, тэнгэри тахиха, замда гараха, номой сахюусанда үргэл үргэхэ, дасан (дуган), субарга шэнээр бодхоохо, һаһа утадхалгын ном уншуулха, даллага абаха, эм найруулха, үхэр худалдажа абаха, худалдаа наймаа хэхэ, угаад хэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ,

барагшын хэрэг үйлэдэхэ, нүүхэ, үрэхэ тариха мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 7-до шэнын 10 (мартын 7). Бадма-Самбаавын үдэр.

Харагшан үхэр, 9 улаан мэнгын, шоройдо нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, зальбарха, бисалгал хэхэ, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, тэрэниие арамнайлаха, уранда, үзэгтэ һураха, зарга шиидхэхэ, муу үйлэнүүдые болюулха, тараг бэрлэхэ, айраг халааха, һаһа утадхалгын, амгалан байдалай түлөө хэрэг бүтээхэ, хэшэг дуудаха, даллага абаха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, бүжэг наада эрхилхэ, тангаригаа болюулха, эльбэ дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин бэри буулгаха, һаһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, нүүхэ, хээрэ нүхэ малтаха, гэрэй нуури табиha, аршаанаар угааха, мал үгэхэ, үри зээлиез түдэхэ, ханаха, төөнхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхэ гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, бэын юрэнхы тамир һайжарха.

Гарагай 1-дэ шэнын 11 (мартын 8).

Хүхэ бар, 8 сагаан мэнгын, түмэртэ нуудалтай үдэр. Бурханда мургэхэ, тахиха, сахюусадта үргэл үргэхэ, тэнгэри тахиха, лусуудта үргэл үргэхэ, хэшэг буян уриха, далага абаха, сан табиha, үргэл, бариса, балин гаргаха, модо сабшаха, тангаригаа болюулха, агнаха, дасан (дуган), мургэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, абаһанаа бусааха, мал үүсэлхэ, эм найруулха, гал гуламта байгуулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура гэрэй нуури табиha, малгай, хубсаһа эсхэхэ, шуһа ханаха, нүүхэ, замда гараха, бэлэг үгэхэ, бэлбэһэн хүнэй бузар буртагта дүтэлхэ, хүншүү хэрбоһо гаргаха, үхибүү хүлдэ оруулха, багашуулые гэрһээ гаргаад, ондоо тээшэнь ябуулха мэтын үйлэнүүдтэ хорюултай. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, бэын юрэнхы тамир һайжарха.

СИДПА БАРДО - БАРДО ОЖИДАЮЩЕГО РОЖДЕНИЯ

"Четырнадцать дней Хониид Бардо пролетело перед глазами, как сон, к концу своему перерождаясь в кошмар. Не распознав живых знаков, ты не смог воплотиться. Ты не узнал себя ни в одном кругу (мандале), бежал, как от страшных сновидений, от ликов и фигур, обступивших тебя, хотя чем нам может повредить собственное сновидение?!"

Теперь ты в Сидпа Бардо. Рождение в Бардо не похоже на земное.

У тебя тело похоже на прежнее. Все чувства при тебе, ты свободен в движении. Обладав сверхъестественными кармическими силами, ты способен видеть другие существа Бардо, и они тебя видят.

И здесь, в Сидпа Бардо, исключительно важно себя не утратить, не отвлечься и не дать воли своим чувствам. Будь благожелателен и бесстрастен,

как будто во сне глядишь на себя в гробу, но родных и любимые вещи еще в Хониид Бардо. Прогневившись, они давно родились в Аду или стали неприкаянными духами, соблазвившись ровной красной тусклостью вместо ясного пламени.

Дурная карма может напасть на тебя демонами с режущим оружием, дикие звери погонятся за тобой. Страшная буря разыграется на пути, и разъяренная толпа ринется тебе навстречу, грозя растоптать, разоздрать в клочья. Это дурное в нас стало живым и грозным, однако берет оно начало в нас самих. Шагни навстречу и обними, поцелуй кровавую пасть - и пропадут видения!

Если испугаешься и побежишь - очутишься в теснине, на страшном утесе, откуда нет пути.

Три пропости отрежет тебе дорогу: белая пропость, черная и красная. Это три

Зла: Гнев, Себялюбие и Глупость. Увидишь эти три пропости - знай, ты в Сидпа Бардо. Сосредоточься на себе, обратись к Господу, к Великому Человеку, укрепишь - ничто и никто не могут повредить тебе здесь на самом деле, но в это надо поверить. Не отчаивайся,

если, увидев еду, не сможешь вкусить от нее, ты все равно можешь насытиться ею мистически. Если тебе поднесен бокал с вином, тогда ты вкусишь от сути вина. Наслаждение тут во много раз сильней и тоньше, чем наяву. Вот почему гневаются боги и умершие, если им не приноят жертвоприношения, не ставят еду и питье для них. Пока ты живешь, помни про близких, друзей твоих и ставь для них бокал поминовения.

Тебе никто не может помочь в Сидпа Бардо. Друзья могут и тут появиться, но они бессильны изменить твою судьбу.

Увидав родственников, растаскивающих твои книги, имущество, как крадут жену, которая близка с другим, - не вздумай гневаться! Тут же провалишься в преисподню, откуда очень долго путь и где много страданий. Помни, всякий раз под тобой очень хрупкий тонкий лед, готовый подломиться под тяжестью чувства - что дурного, что хорошего.

Затоскует человек в этом страшном одиночестве и бессилии. Бросится искать себе новое тело, чтобы снова вернуться в совместную жизнь. Увы! Пока он был в беспамьятстве, проваливался из одного круга видений в другой, в Хониид Бардо - его тело истдело или было сожжено.

Страшное бессилие обует тебя. Не торопись! Ты можешь кинуться в первую попавшуюся утробу, в скверное чрево, которое родит тебя для одного лишь страдания. Будь терпелив и осторожен! Можно вообще не воплощаться вновь. Можно воплотиться для радостной жизни! Можно... многое можно! Не торопись. Тут некуда и незачем торопиться: ты уже умер!

(Из "Тибетской книги мёртвых").

риймни хубаадахаа нүхэд хонходоошье, хэды хоноһон хойно уулзажа амаршалха ушар гараад, үни холоһоо хани барисаатай эхэнэр уран зохёолшод баранзата хадагаар, баглаа сэсэгээр золгохоо ерээ. Бүхэтэйшүүлгүй юун хүхюун уулзалга болохо юм. Баһал дүтэ ойрын нүхэд ерэлсээ. Минии нэрэтэ Цырендулма Цыреновна январин 22-ой "Буряад үнэн" сониндоо

Үнэхөөрөө дүрбэдхитнай Үнгэтэ дэлхэйдэ суутайхан хааб даа.

Дурдаад яхааб, Дуугай байя... Булад ойлгооб гээд, Буланда шампанскаар Хундага халаяжа, Хурса согоо улам "дабһалжа", Дүхэригөө дүүрэн хүхэебэ: Дүрбэн Буладуудай түлөө, гээд

Сагаалгание угтуулан

ЦЫРЕН-ДУЛМА ДОНДОКОВА

УУЛЗАЛГА

Дүлэтэ хараяа амсаба. Нэмээхэн аппаратаа баряад ябадаг Хэн гэшэб энэмнай? Мэдээжэ Радио-Дулгар ааб даа. Мэдээгүйдөө агаараар хиндэжэ байлайш. Дулгарай бэлиг хурса даа, "Мүнгэн хутагадаал" адли даа. Эритэ эхэнэртэ байхадаа Энэ мүнөө сагай эрилтэ. Доржиева Дулгар, Долгориууд Доро-дороо булта урашуул.

Тус сэгнэлтэ - Тугаарай бэшэ, үнинэй даа. - Тинмэ, тинмэ, зүб, - гээд, Тэрэ дороо хундагаа баряад, Хөөрсэгэнөөд, хүд дээрээ бодоод, Хүмүүжэл ехэтэйгээр харагдадаг Ешын Юра гэдэгнай Хүлсэгты, гэжэ эхилбэ, Хүнүүдые хаража энебхилабэ: - Абжаадаа адрестайл ерэнэн хүм, Алим гэшэб тэрэм, - гээд, Хүд табина, Хүнүүдые энеэлгэнэ. Энеэлдэхэ, хүхихэ гэжэ суглараал хадаа Энээнээ дууһан барихал даа.

Ванданов инженер-барилгашан Баһал удхатай ерэлсэһэн нүхэр даа. Барилсаһан энэ гэртэнэ бага-сага даарааш наа, Оорын углуутай байхадаа Өөрсэ юун хэрэгтэйб даа? Хүндэлэлэй адрес урлажа, Хүсэлөө дүүргэжэ ерэнэндэш, Үнинми, нютагайми, Үндэр хүгжэлтэтэй, Үнөө сагай Хүнүүдэй нэгэнши даа гэжэ Имэл даа минии нютагайхид гэжэ Энхэрэн баясан нуунам. Амар-Жаргал Жанжабымнай Абажал байна манаа - Сөнхир экранайнгаа шэжэмээр Сэлэндэ харуулха гээл ха.

Удаһан энэ хүхээгэ Уильям Шекспирэй үгөөр Удхатай болгоод дүүргэе даа: "Үнэхөөр нүхэр үргэлжэ - ойро, Жаргаха, зобоходошнши - ойро. Уйдабалш, ханаа үнөөн болохо, Үбшэлбэлш, эдэгээхэ арга олохо. Үгэ дуугүй шамдал Үгэжэл байха анхарал. Бодотоороо нүхэд олодоходоо, Бололгүй билдагуушадаһаа ондоо".

Ажалахаа ерэхээ байһан Алаг эрээн Бар жэлнай, Амар мэндэ! Угтахабди Шамайгаа баяраар, Улаахан зүрхэдэйнгөө галаар! Буурал сагаан хада уулан уудаһамнай бүрөөд, хэрхирээд буухаш ойроогоол даа, шара Барас жэлнай! Уур сухамгүй, уужам сэдхэлээрээ ержэ үзэш даа. Номо эзбэмнай шам гэшэ бэшэ! Орон нютагыемнай онсо һа ханаараа шамэглэдэг, Эрээн гүрөөһэмнай, эб найрамдалаар ерыш даа! Дасан дуган гэшээ эхэнэртэ хатуухан жэл байха гэжэ шоо буугаал аа гү. Эхэнэрнууа, энээнине мартажа болохогүй.

Юрэнхыдөө бурхан шажантан хатуу, хатуу жэлнүүдтэ хайша хэрэгээр ябаал хадаа ябаад байхагүй, болгоосотой, бодолтойл байхые сагнай мэдүүлжэл байдаг ха юм даа. Тиймэхээ гэнтын аюул байдаг гэжэ хэн хэнгүй мэдэлтэй. Тийбэл ямарш хатуу жэл хажуугаарш хаадгүй үнгэрөөд лэ байха. Зарим газар нютагуудта томо-томо зэрлиг ангуудтаа ара нэрээрнэ хандадаг байна. Элинсэгүүднай агнуури болон мал ажалтай байһан хадаа байгааһадаа, ходо шахуу харилсаатай байдаг ангуудтаа жэшээнэ барасые эрээн гүрөөһэн, баабгайе хара гүрөөһэн, ходо өөр тухайгаа мэдүүлжэ байдаг шоные гэндэн-самбуу, хэлэндээ гэхэ гү зохёолдоо - һүүлтэй, һүүлгүй шоно гэжэ хүхилдэхэ. Томо ангуудтаа гүрөөһэн гэхэдээ, илангаяа ангуушад, аюулгүй амитанши, оройдоол гүрөөһэнши гэжэ һүрьень дараһан удхатай байжа болоо. Харин шоноһоо айгаашыегүй бол, нютаг нютагта ганса бэе хүн айл зайжа ходо ерээд лэ байдаг хүнтэй жэшэжэ, тэрэ хүнэй нэрээр Гэндэн-Самбуу гээд, һэргылэн хэлэһэн үгэ байха. Энэ мэтын тайлбарилан хэлэлгэ залуу үетэндэмнай зариманай дуулаашыегүй юумэн байжа болохо. Зай, нигээд лэ энэ үдэр руугаа, энхэрэн ерэнэн нүхэд руугаа бусаад ерэхэдэ - ушар нимэ: 1998 оной январь нарын 9-нэй үдэр Правительствынай ордон соо Түрэ засагай Түрүүлэгшын орлогшо Лидия Чимитовна Нимаева соёлой нилсэн олохон мэргэжэлтэдтэ Россин Федерацийн габыята гэлэн нэрэ эргын тэмдэгүүдые барюулаа. Мүн тэдэнэй дунда намда Хани Барисаанай орден барюулан байна. Минии арадтаа хэнэн ажалай хайратэмдэг гэжэ ханахада, арад зонийнгоо, адлихан ажаллажа байһан нүхэдэйнгөө хамтын амжалта тэшэ абаашан бодоод үзэхэдэ, дээдмнай ахамад үнэн сэгэ юумне үнэн сэхэ руунь гаргажал байдаг ха юм даа. Иигэжэ һүни үдэргүй минии нуужа, найхан Ерээдүйн мандаһын түлөө зүрхэ сэдхэлэйнгээ халууе тэмдэглэһэн нэрэтэ Үдэрни болобо гэжэ онлогобоб. Энэ бая-

намайе амаршалагшадай нэрэнүүдые хэлэжэ бэшэһэн хадань, эдэ нүхэдтөө хандажа, ондоохоноор, шампанскын охин доро шалаяд абаха гэжэ бодобоб. Цыреновна, Шаганэ бэшэ, Дондогойш, Уянгатайхан, угзараатайхан позээрээ Уластаа мэдээжэ болонхойш. Удаан үнин нүхэрни, Уулзалгамнай удадагыше наа, Улаан зүрхөөрөө уулзажал байдаг хадаа Хүхнел даа уулзаһанайхни. Аса наашань хундагаа, черт возьми. Хүхэ уулата Захаамин нютагай Хүүхэн дангина Галимнай байлсана, Холо дээшээ алхалаад лэ, Хонгёохон шүлэгэйнгөө хажуугаар Даргын тушаал аүүргэжэ, Дабхижал ябана хараа байса. Таанадаа харахадаа хүхинэлби, Табан хургадаа нинилүүлэеы. Дугарон Баяр поэт, дарга Дуугайхан нуудат зантайл ха, Дуран тухай уянгануудын Дуһал бэшэ аал бэлигэй? Хүндэхэнөөр лэ энэ бэлиг Хүрэжэ ерэдэг байдаг лэ, Өөрөөд бэлигээ мэдээд, Үндэр болоод ябалтагүй. Баярнай тинмэ бэшэ ааб даа, Баһа энээнээ ойлгохо даа, Зүб хэлэбэт гээд, Зүбшөөн бодобо Булад Жаншабай. Үгэл абабал Булад Үнгын юумэ үлхэхэ... Үнийэй Буладнай Үндэр уянгын мастер ааб даа. Зай, хэлыш даа, Захалыш даа - "Оршолонто дэлхэй дээр, Оройдоол гурбан Булад байхабди. Буряадтаа бинь - гансаб..." Үгы, гурбан бэшэ, дүрбэл гээд, Үгыень таһалбаб, Буладай,

ЕРЭН ТАБАНАЙНГАА ЕХЭ ДАБААН ДЭЭРЭ

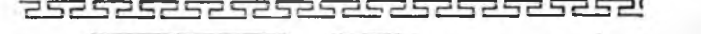
хадамда ерэхэдэ. Цырегма гэжэ 11-гэй басаган байгаа. Хоюуланһаань гараһан бишыхан үхибүүд, нүхэрэйн эжы - гар дээрээ нимэ тэжээбэринүүдтэй үлэһэн эхэмнай одоо нилээхэн хатуу-хүтүүе үзэһэн даа. "Арадай дайсанай" намганай хүндэ ашаае ээм дээрээ тохуулан манай эжы бүхы наһаараа наалишанаар һалиржа, хүнээр үдэрые хэжэ ябаад лэ, бултыемнай хүд дээрэмнай гаргаа, һургаа. Үшөө Цырегма абжаагай гэртээ түрэнэн Хандажаб гэжэ басагые үргөө, хүмүүжүүлээ.

Манай эжы Тэдын Ринчинэй Хорло Агын округой Ушарбайн Шэбьэе голдо 1904 ондо гэхэ гү, али модон хүхэ луу жэлдэ хурьһэтэ энэ дэлхэйдэ хүн боложо түрэнэн намтартай. Мүнөө энэ Сагаалганаар эжымнай ерэн табан наһанайнгаа Ехэ Дабаанай оройдо гарахань. Манай эжы хори гаража ябахандаа, хүршэ Сагаан-Шулуутай нютагта Бальжын Гарма гэжэ хүндэ хадамда гараһан байна. Түрүүшын үри хүбүүн байгаа. Зүгөөр гараад лэ, хүхэ нарайгаар наһа бараһан гээдг.

Гэхэтэй хамта эжымнай таанашые харалсажа, намайе ажаллуулаа хааб даа гэжэ хадам эхээ магтадаг. Хадам эжын - бидэнэй хүгшэн эжы наа хүржэ, наһа бараа лэн. Хадам эжыгээ найнаар үргэжэ хойнонь гараад, буяниень найханаар бүтээһэн байха. Олон тоото аша эзэнэрээ үргэлсөө. Мүнөө гушаяа харанхай. Эжымнай уран гартай, залуудаа буряад хамаг хубсаһа, эрмэгтэй гутал оёдог лэн. Наһатай болоходоол, болёо агша. Таби гараһан хойноо эжымнай хуушан монгол үзэг шуудалжа, "Доржо-Жодбо" уншадаг болоһон юм. Нангин энэ номые тоогүй оло дахин уншаһан ааб даа. Хайрата манай эжые ерэн табан наһанайн ойгоор үнэн зүрхэйһөө амаршалаад, үшөөд ута наһа эдлэжэ, аша гушалаа, эзэнэр эзэнсэнтээ еһотой үндэр эмгэн боложо нуухыень хүсэнбди.

Үрөөнэйн-Эбэр гэжэ газарта гэр бүлөөрөө ажаһуужа байгарн, Сагаан-Шулуутайда түрүүн ТОЗ бни болоод, һүүлдэнь колхоз байгуулагдаһан ааб даа. Манай аба эжы хоёр хамтын ажалай тон түрүүшын гэшүүд байгаа. 1937 ондо ямаршые зэмэгүй эсэгыемнай арадай дайсан гэжэ хардаад, хамалганда абаһан юм. Мүрдэлгын хатуу газарта эсэгэ наһа бараһан байна. Манай эсэгэдэ эжын

Мингуб-Доржи БАЛБЖИЕВ, эдүүрые хамгаалгын ажалай ветеран, Ахамажаб ЮМОВА, багшын ажалай ветеран.

НАНГИН ШҮТЭЭНЭЙ ГАЗАРНУУДААР...

Буддын шажанай дэлгэрһэн нангин шүтээнэй газарнуудаар 1996 оной май-июнь нарануудта аяншалһан, бурханай ном шудадаг, нийгын эдэбхитэн, Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ Владимир Цыренович Гунзынов (нахилайн нэрэ Гүнзэн-Норбо) нигэжэ хөөрзөб: "Хүхэ-Хото, Ланьчжоу, Гумбум, һаса, бусад мүргэлэй ехэ дасануудтай хотонуудаар ябаха, һүзэглэхэ, мүргэхэ, Далай ламын резиденци хараха зол талаантай байгаа, энэ хадаа эхэ эсэгымни ехэ буян, орон нютагайми үргэмжэ мүн". Мүнөө үедэ оперно театр соо олон үндэһэ яһатанай түбүүдэй, харин оронуудай айлшадай хабаадалгатай Сагаан нарын найр наада В.Ц.Гунзынов эмхидхэн бэлдэжэ байна. Февралын 27-до, 28-да, мартын 1-дэ түбэд ламанарай Сагаан нарын уншалга үнгэрһэнэй удаа Сагаалганай һайндэрнүүд оперно театр соо эхилэхэ юм. "Бэлигтэй дуушад, хатаршадтай хамта эдэб яһатан Сагаан наһаа суг угтаха, бэлэг сэлэгээрээ алдалдаха, уринабди булгание" гэнэн Владимир Цыреновичэй урилые уншагшадтаа хүргэе! Б.ДОРЖИЕВА. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Гүнзэн-Норбо ламхай Гумбумда. Гэр бүлын альбомһоо.

Суута, оюн бэлигтэ уран зохёолшо Чимит Цыдендамбаевич
Цыдендамбаевай түрэхөөр 80 жэлэй ойдо

АХАМАДАЙМНАЙ ХАЙХАН НАНААН

ЭЛИТЭ ПОЭТ, ПРОЗАИК, БУРЯАД, ОРОД ХЭЛЭНҮҮД ДЭЭРЭ УЛААН-
ҮДЭДЭ, МОСКВАДА ГАРААН ШҮЛЭГҮҮДЭЙ ХЭДЭН ОЛОН НОМОЙ,
"ГВАРДЕЕЦ", "СОНОМ ГАРМАЕВ" БОЛОН БУСАД ПОЭМЭНҮҮДЭЙ,
"БАНЗАРАЙ ХҮБҮҮН ДОРЖО", "ТҮРЭЛ НЮТАГҢАА ХОЛО", "ХОЛО ОЙРЫН
ТҮРЭЛНҮҮД" ГЭҢЭН РОМАНУУДАЙ, "БАНЗАРОВАЙ ЛАГБАН", "БУРЯАД
БАСАГАН" ГЭҢЭН ТУУЖАНУУДАЙ, РАССКАЗУУДАЙ
СОГСОЛБОРИНУУДАЙ АВТОР ЧИМИТ ЦЫДЕНДАМБАЕВИЧ
ЦЫДЕНДАМБАЕВ МҮНӨӨ ЖЭЛЭЙ ФЕВРАЛЬ СОО 80 НАНАЯА УГТАХА
БАЙГАА. Ч.Ц.ЦЫДЕНДАМБАЕВ ЗАГАРАЙН АЙМАГАЙ ТАРБАГАТАЙ
ХУУРИНДА 1918 ОНОЙ ФЕВРАЛИЙН 17-ДО (СААРЬНАЙНГАА ЁЬООР)
ТҮРЭҢЭН НАМТАРТАЙ.

19-тэй ябахадань, түрүүшын шүлэгүүд "Буряад-Монголой үнэндэ" барлагдахан байна. Гушаад онуудай түгэсхэдэ, дайнай жэлнүүд соо радиокомитеттэ, "Буряад-Монголой үнэн" сониндо ажаллахан юм.

Эдэбхитэйгээр шүлэг бэшэжэ, "Эхэ оронойм үглөөгүүр" гэгээн шүлэгүүдэйнгээ номые барлуулаад, 1940 ондо СССР-эй Уран зохёолшодой холбоной гэшүүн болоһон байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ нүдэнлэһингөө хараа муутайһаа боложо, сэрэгтэ абтаагүй. Гэбэшье жада шэнги уран хурса үгөөрөө, шүлэгүүдээрээ дайсадгай тэрэ тэмсээ. Тиигэжэ 1943 ондо "Иалтын замаар" гэгээн шүлэгүүдэй ном, "Гвардеец" гэжэ поэмэ хэблүүлэн юм.

Дайнай хүлээр зохёол бэшэлгээ улам хүгжөөһинь нэгэ ушар гэршэлхэ байна. Ямар бэ гэхэдэ, 1948 ондо "Үглөөгүүр" гэжэ шүлэгүүдэй ном хэблүүлээд, тэрэл жэлдээ "Банзаровой лагбан" гэжэ туужа гаргуулаа. "Банзаровой лагбан" гээшэн тэрэ үеын хурагшадтай уншаха эгээл дуратай номын болоо хэн. Энэ туужа бэшэхэ үедөө наһанайнгаа томо захата болохо Доржо Банзаров тухай үлхөө романайнгаа түсэб зохёожо, материал суглуулжа ябаһан байгаа бээ. 1952 ондо хэблэгдэн "Банзарай хүбүүн Доржо" гэжэ романай хэблэгдэнэ удаа М.Горькийн нэрэмжэтэ республиканска-библиотекадэ (мүнөө тэрэ байшан соонь Исай Калашниковай нэрэмжэтэ городской библиотекэ оршоно) уншагшадтай уулзалга-зүбшэн хэлсэлгэ болоо бэлэй. Тэндэ үгэ хэлэхэдэ, Зэдэ, Үшөөтэй нютагуудаар ябаһан, үбгэдтэй хөөрэлдэн тухайдаа уран зохёолшо тодорхойгоор яриһан юм. Энэ романиень оршуулжа дүүргэхээ байһан тухайдаа уран зохёолшо Михаил Степанов үгэ хэлэжэ, оршуулгаһаа хэнэг уншаа хэн.

Д.Банзаров тухай

гурбадахи номыень дүүргэжэ үрдегүй. Юундэ? Магад, материал дутагдажа болоо. Гэбэшье ямар шалтагаанаар гурбадахи романаа дүүргээгүй байһаниинь манда хэтэ мүнхын нюуса болоод лэ үлөө гэшэ ааб даа.

Чимит Цыдендамбаевай зохёохы бэлигтэй үшөө нэгэ үнгэ тухай тогтолотой. Энэнь оршуулга. Уран зохёолшын хэһэн оршуулгануудай зарим тэдые нэрлэбэл, нимэ байна: "Игорин полк тухай үгэ", А.С. Пушкинай "Полтава", М.Ю. Лермонговэй "Демон", Н.А Некрасовай "Сэрэгшын эхэ Оринна", В.В.Маяковскийн "Шадалай хүрэхэ шанга дуугаар" гэгээн поэмэнүүд, шүлэгүүд, И.А.Крыловой баснинууд. Бүхэ оршуулгануудын жэнхэнэ найхан буряад хэлээр хэгдэнхэй.

Зохёохы наһанайнгаа хоёрдохы хахадта гэхэ гү, али жараад-далаад онуудай философско удхатай богони шүлэгүүдые ахамаднай олоор бэшэн байна. Жэшээ болгон, "Эгээл амтатой эдээн энэл" гэгээн шүлэгыень харуулаа:

Үглөөнһөө эхилээд үдэшэ

болотор,

Үдэшнһөө эхилээд

үүрэй сайтар,

Тээрмын соргоор буужал

байдаг

Тэрээхэн зөөлэн,

халуухан талханһаа -

Амтатыйшые, үнэтэйшые

ондоо эдэе

Амсажа таанад үзөө хэн

гүт?

Ажамидаралай үндэнэн болохо талханай (гурилай) гүн удхые зургаан мур соо поэт багтаажа шадаа. Юрэдөө, хүнэй ажалай габьяае, таряанай уг удхые "Орооһоной тухай шүлэгхэн" соогоо Ч.Цыдендамбаев ингэжэ домоглоно:

Харахада жэжэхэн

орооһыем

Хараада юундэ

абанагүйбта?

Альган дээрэхи

орооһонойм

Арай гансадань

шамарлаа гүт?
Али бүхы ажалымнай
Алтан шагналын энэл даа.
Арбин ехэ эд зөөрин
Ашагта эхэн гэшэл даа.
Ганса гансахан
дуһалнуудһаа
Газаа далайн бүридэһэн
һаа, -
Арадайм баялигай
далайнууд
Арбайн нимэхэнүүд
үрэхэнһөө!

Манай ахамад сэдхэл зүрхөөрөө тон лэ интернационалист байгаа. Тиимэл хэн тула Вьетнамда Америкын довтолжо, хэдэн жэлдэ ужаһан даие эсэргүүсэн, Сонгми гэжэ вьетнам хуурииние буатыень галдаһан булимтарагшадтай аашада зөбүүрхэн, "Сонгмиин дүлэн" гэжэ бүхэлэ поэмэ бэшэн байха юм. Тиигэжэ сэдхэл соонь бурьялжа байһан бодолоо гаргажа, американ булимтарагшадһаа вьетнам арадые үмөөрхэн үгээ хэлэжэ шадаа хэн.

Түрэл буряад байгааһаа зураглаһан шүлэгүүдын уншагшадтай сэдхэлдэ абтасатай юм. Булагай уһанай бурьялжа байдаг тунгалаг урасхал мэтэ, тон найхан буряад хэлээр бэшэгдэн прозыень барандаа сэдхэлээ ханан уншаһан байхабди. Прозо зохёолнууд тухайн манай газетын "Дүхэриг" хабсаргалтын 1997 оной сентябриин 4-нэй дугаарта барлагдаһан "Шэмэд ахай" гэжэ дурдалга-очерк соогоо бэшээ хэм. Мүнөө тэрэнээ дабтахагүйб.

Зүгөөр эндэ онсолон, бэлигэйн үшөө нэгэ халаа - публицистикэ тухайдань тогтохо дуран хүрэнэ. Сэхыень хэлэхэдэ, бэшэгын хэлэн хадаа аман хэлэлгэнэнь тон илгардаг, хүгжэнги бэлэй. Илангаяа ородоор дуугархадаа, ехэл обор хэн даа. Гэбэшье ородоор статья бэшэн гэхэдэ, ямаршые уран гуурһатание урдаа бэлээр оруулдаггүй байгаа. Буряадааршые статья бэшэхэдэ, нилээн бэрхэ хэн. Ямаршые хэлэн дээрэ бэшэн публицистикыень, статьянуудыень уншахада, поэт хүнэй зүрхэнэй сохисо эли мэдэрэгдэжэ байдаг хэн. Тэрэ статьянуудаа сонинуудһаа өөрөө хайшалжа абадаг байһан

юм гү - мэдэхын арга үгы. Угыл хаань, тэдэн ород, буряад хэлэнүүд дээрэ гарадаг сонинуудай, сэтгүүлнүүдэй хуудануудаар сасаатай байна гэшэ ааб даа.

Ахамаднай мүнөө мэндэ байгаа һаа, 80 үндэр дабаанайнгаа оройдо гарашоод, налагар юумэ хууха һааб даа. "Холо ойрын түрэлнүүдһэнь" бэшэ ном наһа бараһанһаан хойшо гараагүй. Арбан жэл үнгэршэхэ. Эрхим бэлигтэ поэдэймнай түрэхөөр 90 жэл гүйсэхэ.

Тиимэһээ сонинуудай, сэтгүүлнүүдэй хуудануудаар, согсолборинууд соогуур сасаатай бүхы зохёолнуудыень бүридхэн суглуулжа, номуудтайнь сасуулан хаража, шэлэгдэмэл гү, али бүхы зохёолнуудайн дүүрэн суглуулбари хэлэхэ саг ерээ. Тиимэһээ Буряад Республикын Уран зохёолшодой холбоон, ВАРК мэтын ниитын эмхи зургаанууд хүсээ хамтадхажа, минии энэ дурдахалые бэлүүлхэ гэжэ оролдохо зэргэтэйл даа.

Үнэн юумэнэй түлөө,

ажабайдалай аягын ходел

билтаржа байхын түлөө наһалаа

табин, зүрхээе уяруулан,

наһаяа үнгэргэн

ахамадайнгаа "Үнэн бэшын

шиндхэгты" гэгээн шүлэгые энэ

бэшэгэйнгээ түгэсхэлдэ

буулгая:

"Поэтби", - гэжэ

һанаашадай

Бултадаа поэдүүд һаань,

Хэды дуунуудые

арадууднай

Ханхинаса дуулаха һааб?

"Таряашаб", - гэжэ

һанаашадай

Бултадаа таряашад

һаань,

Али зэргын ехэ дайда

Таряагаар эбхэрхэл һааб?

"Дурланаб", - гэгээн

хүбүүдэй

Бултадаа дурладаг һаа,

Хэды басагад дэлхэйдэ

Золтой ябахал һааб?

"Эсэгэб, - гэжэ

һанаашадай

Бултадаа эсэгэнэр һаа,

Хэды үхибүүд газар

дээрэ

Жаргалтай байхал һааб?

Ахамадаймнай найхан энэ

һанаан хэзээ нэгтэ бэлэх бээ

гэжэ этигэн, түгэсхэлэй сэг

табия.

Цырендулма ДОНДОГОЙ.

ГҮРБЭЛХЭН

Дошхон жороо горхоной
Долёжо монсогор
болгоһон,
Шүрэ улаан шулуун дээр
Шүлэгөө бэшэжэ
һуухадамни,
Зулзага гүрбэлхэн
ойромни
Зуг татаад байшаба.

Түймэр хурдан гүйдэлтэй
Туйлай хөөрхэн гүрбэлье,
Байбан зүйжэ бүтээдэг
Байгааһин урание
гайхажа,

Хажуудаа ерэнэн
тэрэниие
Харахаяа һонирхон
бодобоб.

Мэхэтэйхэн гүрбэлхэн
Мэгдэхысэ мэгдэхэдээ,
Хойшо-урагшаа
булгаагаад,

Хоёр хүлэймни
хоорондуур,
Ходо гараад арилшаба...
Яһан мэхэтэй шуранхан,
Ямар булгаатай уранхан,
Яһан һүүлтэ гэшнэбиш?

ОЁДОЛШО СОХО

Хубсаһанай һайниие
бүтээмэ
Хуһанай торгон
набшаһанда
Хурабшатайхан оёдолшон
Хулгайханаар ерээ даа.

Хэтэртэрээ тэрэ яаража,
Хэбээ табяад эсхээ даа.
Наартайханаар хубсалаад,
Найртаа ошохоёо зэлээ
даа.

Дэн гоёмсуу сохонуудай
Дэгэлтэй болоод арилхада,
Губшууртал һэрхиг
соорхойтой
Гурбан набшаһад
үлэшбэ.

ДУУША

УРГАМАЛНУУД

Үглөө бүри олон боложо,
Үндхэхэдэн ургамал
бүхэн,
Амандаа хүнэй абаашаал
хада

Аятай хүгжэм гарган
байдаг,
Таба халаа таһалан
үлээхэдэ,
Таатай һонин дүнгинөөн
эхилдэг.

Монсогор суурнууд
һалхин доро
Морин хуурын аялгаар
наададаг.

Аяла һалхитай шангадаа
бүри
Аяла дууниинь ондоол
болодог.

Зөөлхэн бүмбэгэ буурал
нимнягай
Зөөхэй бушханан эшые
таһалаад,
Уралдаа хүргэжэ үлээгээ
хада.

Угаа урахан хүгжэм
эхилхэл
Охорхон болгожо таһалха
бүридэш,
Ондо ондоохон хүгжэм
зэдэлхэл.

Түрэм үлгэр

НАМСАА АБГАЙН ТҮМЭР "ГАХАЙ"

("Холо ойрын түрэлнүүд" гэнэн романһаа)

Хаарташаади гудамжын хүүл-
шын ганса хара гэрэй үбэр
галынь үхэмэл модон эрхи
шэнгээр түхэрээлхэн хөөл
эрхидхон ехэ олон сарайнууд
жарьдэнэ. Ехэ олон сарайнууд!
Айхабтар олон сарайнууд
налгайгаар дүүрэн шударуулай
хоохон хайрсагууды асараад, нэгэ
хүнэй адхажархихада, тэдэний-
нь таба наһатай тажагар жаа-
хан үхибүүдэй бултынь зэр-
гүүлэн сабуугаар няажархиан-
даа...

Хара гэр сарай хоёрой
хоорондохн талмай дээрэ тооно
шорой хөөл элбэг... Багахан
бэшшэнэй хүдэлөө наа, шорой
тоонон хөөл шударгыгаар
үрхирөөдхинэ.

Хаарташаади үйлсэдэ модо
гариха гэжэ урдань хэншье
наанагүй гэшээл ха. Налшагар
ута хара гэрэй ойро анханда
гаригдаһан модонной үмхи
түгүүлшье байхагүй.

Түлээнэй сарайнуудай ойро
нэгэ хайн хүнэй сүлөө сагтаа хэһэн
һандайнүүд, гүйжэ ябашуужа
гэһэндээ, дүрбэн хүлэнь газарта
зоһон адар томо хара модон стол
байна. Энэ стол дүрбэн хүлөө бүхэ
бэхи шүдэрөөр шүдэрлэгдэһэн
модон хүлэг морин шэнги.

Мүнөө яһан һонин һайхан
үдэш болобо гэшээб! һаяхан
бороо ороһон аад, агаар эхэл
ариун. Нэрюухэн нэбшэнэй
күдэлбэшье, тооно шорой
үрхирнэгүй. Энэ гэрэйхид
бороогой хүүдээ агаарта байдаг
витами́н шэнги, витаминһаашье
үүү, загаһанай тоһон шэнги бээдэ
туһатай "озон" гэжэ зүйлье ехээр
ажилжа абахаяа һананад.

Налшагар хоёр дабхар модон
гэрэйхид бултадаа шахуу газраагаа
бууна. Гэр соо бүгшэн халуун ха
юм! Хэн гэртээ һуужа байнха.
Алтанхан самсата поэдшье
нээлтэтэй сонхо тээшээ харан-
харан, "Мүнгэн тэбшэ" гэжэ
поэмээ хөөл зохидхоноор
мулинэ. Мүнгэнэй тооно сасартар
үрэмдэнэ.

Заримад шатар, даам табина.
Заримад хаартаар наадана.
Достоевский гэжэ яаха аргагүй
зузаан номууды бэшшэн оро-
дой зохёолшын зохёолнуудһаа
эгээл томьёнь шэлээжэ,
урдаа дэлгэжэрхөөд, дээрэнэ тон-
гойшоһон нэгэншье бии. Тээд
юүндэшьеб нэгэрэйхин "дурак"
хэжэшье хаартаар наадахаа
аргагүйддэл.

Ингээдэл олоной ехэл амаржа,
дундаа юумын зохидхоноор
хөөрлэдэжэ һуугтар, гэб гэнтэ нэгэ
юүмэнэй тэнсэлгүй шангаар, абя
дөрбөө ехэлгээр тинимэ гэшггүй
ээрлэгээр: "Дэрэн дэрэн, дэрэн,
дэрэн" гэжэ дундахи подьездын
үүдэнэй дээрэхи тэжэгэр ехэ
торхотой балкономой ойрохи
нээлтэтэй сонхоор дууддаһана.

Энэмнай ихэдээ наярһаа
түрөө ехэтэй урданай трактор
шэнги хуушан машинаараа нюуса
оёдолшон Намсал абгай юүмэ
оёжо эхилшээ гэшээ. Намсал
абгай мүнөөдэр шээ аргагүй
схалтай. Тэрэнэй ууртайда
машинань бүришье ан арсалан
шэнгээр эрхиршээдэг. Иимэ
шуналтайгаар оёхо хүндэтэ
шалтаган Намсал абгайда бии
юм. Энэшини городой Советэй
дэргэдэхи мүнгэн һангай таһа-
гай шэнэ ноёндо дуудуулжа,
гүрбадэхи саарһаа абаад, һууна
ошуу. Намсал абгай гэшшэнэй
бүришье һаа хуули хубингүй
лээнэр юм. Хэрбээ хоёр гарынгаа
хоюулаа хабдаад, эмшэн докторой
хүбэнгөөр ороогоод, мэнтгээр
эжэрхөө һаа, оёдолойнгоо
машинны баруун хүлэйнгөө
дургаар эрьюулхэ хэн.

Тэрэл гэрэнь ханын саана
байдаг судыа хүршөө заримдаа
агырхэхөө яадаг юм. Бүхэли
түрэнэ машинань наярһаа, үшөө
түлөөдэрэнь наяржа түржэ

байдаг лэ.

Намсал абгай наяргажал
наяргажал һууна. Иимэ хон-
гор шэмээхэн үдэшэ амар-
хаяа хүсэһэн хүршэнэрын
шууялдашаба. Ошоод үүдынь
тоншожо, гэртэнь ороод,
энэ хүгшэнөөр хүн ёһоор
хөөрлэдэжэ, үгээ ойлголсо-
хогүйш. Гэрэй үүдэн до-
тор талаһаа түлхюүрээр
суургадагаад, хоёр шэбхээр
шэбхэдэгдэһэн байна ха юм.

- Эй! Болиш!
- Ядахын сагта мүнөөдэр
хайрлыш!

- Хүрөөл... Газаа гаража
бултанаар амарыш, - гэжэ
байжа тэндэ байгшадай сонхо
доронь хашхаралдахада,
Намсал абгай сонхоороо
бултайбагүй. Жүхэгэр на-
риихан хүлтэй таба-зургаа-
тай басагад бариха ябаһан

бүмбэгөөрөө шэдэжэрхибэ.
Бүмбэгын нээлгээтэй сон-
хоорнь ороһонһоо хойшо нэгэ
хэды болоод, Намсал абгай
сонхоороо бултайба.

Айхабтар малагар ехэ
шарайтай, ехэ наймаанай ехэ
ноёной хасарһаа бүришье
зузаан хасартай, дэлхэйн
эгээл томо ехэ эхэнэрүүдэй
нэгэнини сонхоороо газрашаа
бултайба.

Шууяжа байгашаад абя
аниргүй болоһонд.

Намсал абгайн нээлгээ-
тэй сонхын урда, митинг
демонстрацида зогсоһондол
зогсожо байгшад соһоо
алтанхан самсата гансаараа
хоёр алха урагшаа гараба.
Тиигээд дээрээ үлжэ
хандана:

- Намсал абгай, иимэ ехээр
бү наяруулыт! Гансаараа байна
бэшэлта... Шэхэ дулиирүүлжэ,
бээдэ ехэ муул... - гэжэ
алтанхан самсата поэт гуйна.

- Бээдэ гамтайшуу
дүрбэн зүг тээшээ таража
ошогт! Энээнһээ урагша
оёоб, энээнһээ хойшошье
оёоб! Ши, алтанхан самсата,
бү хүрхэйта! һамгагүйгөө бү
марта! Алтан самсыншни
хахараа һаа, би халаһа
табихагүйб!

Тэндэ байгшад булта
энээлдэшээб!

Энээдэнэй замхаад байхада:
- Оёхоёо болихо һаа, боли...
Үгы һааш, оёдолойш машинны
бута сохихомнай! - гэжэ
хэншьеб занаб.

Айхабтар зантагар томо,
наярһаа түрөө ехэтэй
машиная һанан согоо арба
хори миллион дахин
эрьюулхэн хатай барбагар
гар харагдаба. Тэрэ гарай
хургад "машиннышны бута
сохихомнай" гэнэн хүндэ
тусгаар зорюулагдаһан
һалаабша табиха.

Тэндэ байгшад муухай
шангаар дарья табилдан

энээлдэшээб. Эдэ олоной дунда
гансал тэрэ һалаабшада
хүртэгшэ энээбэгүй.

Эгээ энэ үедэ үхибүүдэй
наададаг жаахан хүнэг соо уһа
барихан, самсагүй, шүрдэгэр
туранхай хүрин-хара бээтэй,
негр шэнги буржагар хүбүүхэн
гэрэй хушалта дээгүүр
һармагшандал солбоноор
доошолоод, һараһада хүрөөд,
доошоо тонгойжо, Намсал
абгайн һалаабшалһан гар дээрэ
хүйтэн уһаяа адхажархиба.

Сошохын ехээр сошоһон
Намсал абгай гараа үгзага
татажа абаад, ойроо байһан
арбаад жэлэй саана хатаһан
сэсэгтэй шабар лонхо абаад,
юуншьеб гэжэ хараагаад,
доошонь шэдэжэрхиб. Шабар
лонхо бутараад, хара шорой
адхаржа, Намсал абгай сонхоёо
хард байса хааб.

Хаарташаади үйлсын хүүл-
шын хара гэрэйхид баһа
ордоһолон, хүхюу шангаар
энээлдэбэд. Һалаабша эдижэ
сухалдаһан хүнэйшье сухал
тараба. Оёдолой машина
хаалгаатай сонхын саана нэгэ
бага аалишагаар: "Дэрэн дэрэн,
дэрэн дэрэн" гэжэ дуудаб.

Хүн бүхэн урдань хэһэн
юүмээ саашань үргэлжэлүүл-
бэд.

Гэрэй амитадай эгээл хомхой
хобдогынь гахай юм гэжэ хүн
бүхэн мэдэдэг. Үнөөнэй үгээ
һаалгажа, эзэнээ тэжээдэг
ёһоор, юүмэ оёжо эзэнээ
тэжээдэг оёдолой машинны али
нэгэ талаараа гэрэй адууһа малай
шэнжэтэй юүмэ гэшээ гэжэ
тоолохо болоо һаа, Намсал
абгайн оёдолой машина эгээл
хомхой "гэрэй адууһан" гэшээ.
Түрбэлгүй хомхой "түмэр гахай"
гээдэшье болохо. Долоон хоног
эс арба-хорин килограмм
эгээл эрхим һайн, эгээл үнэтэй
бүдүүдые түмэр шүдөөрөө
түгээ сүмэ хаджа байжа
залгижархөөд: "Үшөө үшөө,
үшөө үшөө, үшөө үшөө" гэжэл
байха юм. Садаха дэбтэхые
мэдэхгүй машина юм. Аргагүй,
үнэтэй бүдүүдые һури
һөөг, хори-гуша метрээр
залгижархөөд, үшөөл: "Асар
асар, асар асар, асар асар" гэнэн
зандаал байха.

Алба татабарин түлөөлэгшэ
Намсал абгай хоёр ямар нэгэн
"Минисгэй хулганаан" гэдэг наада
наадажа байһаншуу хоёр юм.
Нэгэнини нүгөөдээ бариха
гэжэ бэдэрдэг, нүгөөдөн тон
ехэ булгаатай аад, һабар
һалаадань орожо яажань
үгээдэггүй.

Шорой тоһоной, нафта-
линой үнэтэй хоёрдохн
дабхарай талмай дээрэ бээе
нюугаад, байгаад үзөөрэйтэ.
Сагаан бүдтэ ороолготой юүмэ
барихан эхэнэр ерэхэ. Юрын
гуримшаар үүдэ тоншоод:
"Хүмиш?" гэжэ асуулгахада:
"Би... юүмэ оюулхана һанааб!"
гэжэ сэхэ хэлэхгүй.

Намсал абгай таниха һамгадаа
оруулха нюуса тэмдэгтэй.
Тэрэ тэмдэгынь тон танил
эхэнэрүүдын мэдэдэг. Тии-
мэһээ үүдэ тоһоһон эхэнэр:
- Нээгйт! Шүдэмни үбдөөд
яража ябанаб, - гэжэ хэлээд,
Намсал абгайда үүдэ нээлгэн
ородог.

Үгышье һаа, ерэнэн эхэнэр:
- Биб... Мартаһан бээлэйдээ
ерээб, - гэжэ ямаршье бээлэй
мартаагүй аад хэлэхэ.

Заримдаа:
- Анханайтнай танилби...
Тание эрбэжэ ерээб, - гэхэ.

Тэрэ дары зузаан, хара үүдэн
нээгдэжэ, юүмэ оюулхаа
ерэнэн эхэнэрье оруулаар
хаагдажа, хойноһоонь яб-таб
шэбхэдэгдэшээдэг.

Нюуса оёдолшон Намсал
абгайн үүдээ нээхэ тэмдэг үдэр
бүхэндэ хубилжа байдаг.

Сонгми... Сонгми...
Шинни тухай би мүнөө,
Сошоһон, шаналһандаа,
Уйдхар үгээ хэлэхэмни.
Бэхын бусалмаар,
гуурһанай хайламаар

үгэнүүдээр
Бэшэжэ шададаггүйдөө
бээе сүхэлһөөр эхилэхэмни...

Сонгми... Сонгми...
Дүлэншини сухалаар

орьёлжо,
Үнэн хүүгэдыш
үхэлтэ дайнда

зоригжуулнал.
Наранһаа халуун
нангин дүлэнш сорьёлжо,
Инаг геройнуудайш

илаалтын замые
гингүүлнэл.

Аригуун сэдхэлтэ
ажалша бүхэринг

вьетнамецуудай

Анханайн түрэл
ажана нютагынь байгаалши!
Нангин гуламтаяа
наһан соогоо сахяашадай
Нарата заманын
хэтын найдал бэлэйлши!

Газараа эдгэгшэдэй
гарай альгаар зөөлэрөөгүй
Адха шорой
абаад намда үгэхэ аалта?
Түрэл хүүгэдынь
түрэнэн үдэрһөө эхилжэ,
Банан ургуулхаа
хүсөөгүй гэжэ хэлэхэ аалта?

Үеын үедэ
үзэхээ хүсэһэн жаргалаа
Ашатай һайханаар
амасаад байһан тосхон хэн.
"Хүн" - гэнэн
хүндэтэ омог энэ үгые
Хамагай мэдэхээр
хадуугаад байһан нютаг хэн.

Эмшэд болоходоод,
Совет ороһоо бусаашадаа
Угтан хүлээдэг
урма баярта сагынь хэн.
Жара хүржэ,
жаргалаа олоһон

үбгэдүүдэйн
Үзэгөө заалгажа,
үдэрөө барадаг сагынь хэн.

Үетэн хоёрхэн
үнэр олон үхибүүдээ
Үглөөгүүр һургуулидань
үдэшжэл байдаг тосхон хэн.
Хүүгэдэйнгээ сээжэлдэһэн
хүхюухэн удхата

шүлэгүүдые
Уралаа хүдэлгэн
дабтадаг заншалтай нютаг
хэн.

Хамаг басагадайнь
ханхинама хонгёо дуунуудта
Далита шубуудыше
атаархадаг байгаа гэхэлби.
Тугай туяа

тудуулан гэрнүүдэйн
хоймортто
Наада түрэнүүдэй
наяржал байһыень

мэдэнэбди.

ХОЁР ДУУНАЙ АЯЛГА

Нэгэтэ хоёр поэдүүа -
Залуухан хоёр поэдүүа -
Зам харгыда ушарна.
Хоёр залуу поэдүүдэй
Хойно урдаһаа золголго -
Хоёр дуунай аялгын
Холболдожо дуугаа
ниилүүлһэншүү.

Шоргоолзоной хоёр
бутанууд

Шобхойлодоно холо
холохон...

Хоёр обогор бутануудые
Холбоһон шоссе харгынууд...
Хэнэй бута үбэлдөө
Хэсүү дулаахан байгша
ааб гээд,

Хоёр обогор бутануудай
Хоёр миллион барилгашад
Хоорондоо мурьсэнэл ха.

Үни хэрэгээ болижо,
Үмхиржэжэ мууданхай
Музейн модон тэргэмэ
Мүнөө харабаб, фермэ
дээрэ...

Налшагар энээхэн
тэргэтэй

Наһаар сасуухан нэгэ
онгосо

Уруудагша Сэлэнгын эрье
дээр

Уруугаа хаража хэбтэнэл
бэээ.

Энээхэн тэргэ, тэрэ онгосо
Эзэдтэ хэрэггүй болотороо,
Газар дээгүүр, уһан дээгүүр
Габьяа хээ даа наһан
соогоо...

Зон нүхэдэй эгээ һайнини
Зобохо сагта мэдэгдэхэ гээд,
Бүхы яһатан арадууд
Бүгэдөөрэн хэлсэдэг.
Хэдэн нүхэдэйм

дундахана

Хэнэйн эгээл эрхимые
Зорюута мэдэхын түлөөдэ
Зобоод, ядараад яахабши
даа?

Дурлажа, дуулаһан
гургалдайн

Дуун бүхэнини аялгатай,
Эрхэ тангил басагадай
Эмнихэ бүхэнини удхатай,
Үндэрье дабадаг

шубуудай

Үдэ бүхэнини үүргэтэй,
Үнгэ һайхан сээгүүдэй
Үрэнэн бүхэнини
шэгнүүртэй.

Хара муута заримашуулай
Хараал бүхэнини

хойшолонтой,
Юрын бүдүүн үбгэдүүдэй
Юрөөл бүхэнини

урагшатай.

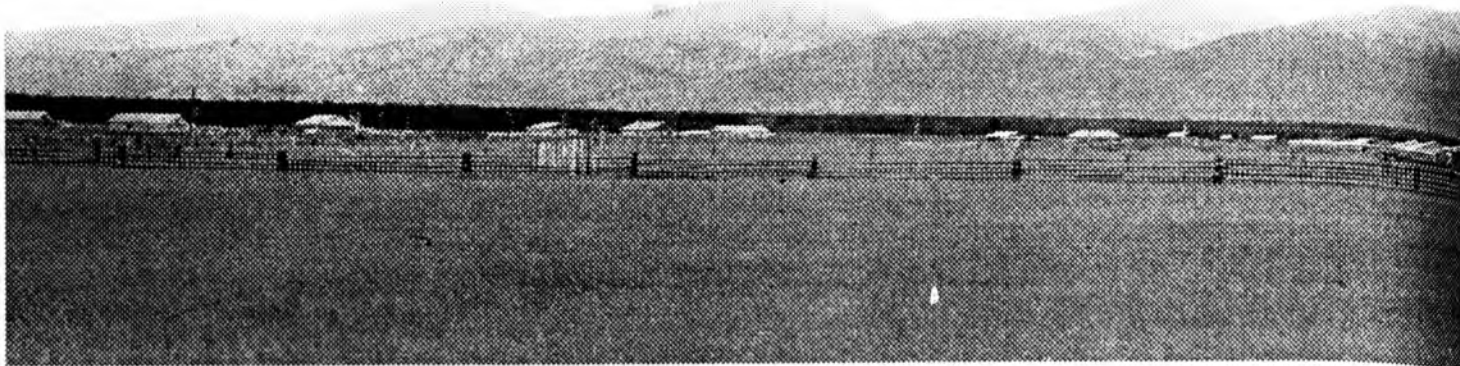
Үргэн байгаалин
байдалда

Үлүүтэ юүмэ байдаггүй,
Дэлхэйн байгаалие
мэхэлхэм гээд,
Диндэжэ өөрыгөө
мэхэлшээдэг.

Залуу наһан - залитай үел:

"ТҮНХЭН, ШАМАЯА ДУУЛАНАБ"

Байгша оной июнь нара соо Түнхэнэй аймагай байгуулагдаһаар 75 жэл гүйсэхэнь гээшэ. Мүн Буряад Республикын жабхаланта ой баһал энэ жэл тэмдэглэгдэхэнь. Тиимэһээ аймаг дотор энэ дабхар ойн баярта зорюулагдаһан хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэжэ эхилэнхэй.

Жэшээлхэдэ, энэ талаар аймагай хургуулинуудта "Түнхэн, шамаяа дууланаб" гэхэн уран шүлэгүүдэй, рассказ болон найруулгануудай, үлгэршэдэй, уран зураашадай түрүүшын шатын конкурснууд үнгэргэгдэбэ. Аймагай түб Хэрэн тосхондо үнгэргэгдэһэн тус конкурсн материалнуудые "Буряад үнэн" сонинийнгоо уншагшадай анхаралда дурадханабди.

Ж. ЮБУХАЕВ,
Түнхэнэй аймагай Мүнхэ-Сарьдагай нэрэмжэтэ литературна нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэ.

"ХҮНЭЙ СААНА ХҮН БАЙДАГ, ХҮЛЭГЭЙ СААНА УНАГАН БАЙДАГ"

Манай тосхондо Дэмбрэн Багатуев гэжэ хүнажаһуудаг байһан юм. Бээрт томо, хүсэ шадалаар ехэ хүн байһан юм гэлсэгшэ. 20-дохи зуун жэлэй 30-аад онуудаар колхоз бүхэнһөө шаргатай моридой хамбы Монголдо эльгээдэг үе нэн. Нэгэтэ Дэмбрэн Багатуев хамбыгаар Монгол ошолсобо.

Хүбсэгэл далай хүрэжэ ябахадань, Шэмхын хамбышад уулзашаба. Тэдэнэй дунда аяг аашаараа, бар хүсөөрөө олондо мэдээжэ Левон Шубин ябалсаа. Левон Шубин уулзаһан хамбын шаргануудыень нэгэ хажууһаань үргөөд, хүмэрюүлдэг нэн. Дэмбрэнэй мориндо дүтэлөөд, шаргыень хүмэрюүлхэ гэхэдэнь, Дэмбрэн тэрээнтэй тулсалдашаба.

Ганса мандагар томо

бэээрээ хүн зоние айлгажархидаг Шубин хүлээгдээгүй ушартай дайралдажа, ойлгожэ ядаһаар байтараа, нэгэ мэдэхэдээ, Дэмбрэнэй доронь орошоод хэбтэбэ. Тэрэнь Шубинай дээрэнь унажа һуугаад:

- Ши, Шэмхын Левон, энээнһээ хойшо буряад хүбүүдые нэгэшье бү баһа! - гэжэ буряадаараа үгэлжэ байжа сохибо.

Тэрэ ушарһаа хойшо Шубинай аашалхань дуулдахаяа болёо нэн. Гэхэ зуура, нэгэ хэды сагай үнгэрһэн хойно Левон Шубин Дэмбрэн Багатуевые бэдэржэ олоод: "Хэндэшье диилдээгүй хүн аад, шамда диилдэшэбэ" - гээд, хоёр хахадые Дэмбрэндэ табиһан юм гэлсэдэг.

Баяр АРИМЁНОВ,
Толтын дунда хургуулиин 7-дохи классай хурагша.

МИНИИ БАГША

Багша... Энэ табакхан үзэгһөө бүридэһэн үгэ ямар зөөлэнөөр дуулдана гээшэб. Анха түрүүшынхиеэ үзэг бэшэжэ хургаһан, угсаата зониймни ёһо заншалнуудта, түрэл хэлэндэмни дурлуулһан багша тухайгаа сэдхэл зүрхэндөө тон халуунаар дурсан, наһан ябахаб даа.

"А" үзэг ойлгуулһан багшаяа

Аятай зохидоор һанажа ябаарайт! - гэжэ хэлсэдэг ха юм. Эгээ түрүүшымни багша Нина Ринчиновна Нагаслаеватай таанадые танилсуулха хүсэлтэйб.

1940 оной үбэлэй янгинама хүйтэн декабрь нарын 20-до Түнхэнэй аймагай Нура хууринда модошо уран дархан Ринчин Нагаслаевай бүлэдэ хоёрдохи басаганиинь боложо минии багша түрөө нэн.

Үдэр хоногууд үнгэржэ, нара жэлнүүд хубарилдан ошожо, 1948 ондо наймагай болоһон Нина басаган "Ленинэй зам" колхозой 7 жэлэй хургуулиин алтан богһо анха түрүүшынхиеэ алхажа ороод, дүршэл ехэтэй, бэрхэ багша Анастасия Игнатьевна Шаргаевагай шабинь болоһон юм.

"хургуулида хураха үедөө ехэ хүбэлгэн, оролдосотой шаби ябаа нэн" гэжэ багша тухаймнай эн хэлсэдэг.

Эрдэмэй энэ гуламтые эрхим сэгнэлтэнүүдтэйгээр дүүргэжэ, Жэмһэгэй дунда хургуулида хуралсалаа үргэлжэлүүлһэн намтартай. Энэ хургуулида дүршэл ехэтэй багшанар А.Г.Харлова, С.Д.Бартаева, Ж.А.Баханова гэгшэдтэ заалгаһан юм.

Н.Р.Нагаслаева 1958 ондо Жэмһэгэй дунда хургуули дүүргэһэн тухай үнэмшэлгэ абаад, комсомолой даабаряар жэлэй турша

соо бүхы классаараа түрэл колхоздоо хүдэлөө. Энэнэй удаа Улаан-Үдын багшанарай училищида орожо, гурбан жэл соо тэндэ хураа нэн.

"Залуу наһанайм эгээл гоё хаһа тэндэ үнгэрөө нэн", - гэжэ Нина Ринчиновна мүнөө дурсадаг.

Эрхим шабинарай нэгэн ябаһан залуухан Нина басаган дипломоо абаһаар, түрэл нютагаа бусаа нэн. Тэрэ саһаа хойшо 34 жэл үнгэржэ байна. Энэ хугасаа соо минии багша түрэл хургуулидаа таһалгаряагүйгөөр ажаллажа, аятай абари зангаараа, дундаршагүй дүй дүршэлөөрөө шабинарайнгаа дура буляжа, жэшээ боложо ябана гэхэдэ, зааханшье алдуу болохогүй.

Багшамни хоёр үхибүүдтэй. Дарима басаганиинь эжынгээ мүрөөр хүмүүжүүлэгшэ болонхой, 2 үхибүүдтэй. Андрей хүбүүниинь эсэгынгээ замаар хүдөө ажыхын мэргэжэлтэн - зоотехник болоо.

Номгон даруу зантай, сөбэр сэхэ харгытай түрүүшымни багша һайн һайхан хургаалаа багашуудда дамжуулаһаар лэ ябаг гэжэ хүсэнэб.

Сарьдаг уулын дуулгада,
Сагаан буурал толгойтой,
Сэсэн ухаанһаань хубаалдадаг
Сэнтэй манай багша.
Мүнхэ танай хургаалһаа
Мүшэн ходо сасарһай,
Наггин нэрэтнай бидэндээ
Наран боложо мандаһай.

Б.ИМЕСКЕНОВА,
Охор-Шэбэрэй дунда хургуулиин 11-дэхи классай хурагша.

ДО ПОРЫ, ДО ВРЕМЕНИ

Зимой суровые метели
Сугробов много наметут.
Они забыли, что в апреле
С лица земли ручьем стекут.
Что там, где вьюги завывали,
Весной распустятся цветы.
И здесь, под снежным покрывалом
Они таятся до поры.
До той поры, когда метели
Свое веселье прекратят,
И птицы звонкой песней, трелью
Приход весны оповестят.
Г.ТЮМЕНЦЕВА.

НАМАР

Хада уулаарнай намар айлшала,
Харгы алтарма самсаа хэдэрээ,
Хүдөөгэй үхибүүд ойдоо гаража,
Хүхэ нэрһэ, жэмэс түүгээ,
Алтан намарай эртүүр ерэхэндэ,
Айдархан зүрхэнһөө аһан баярлаад,
Мундаргын үндэр орой шэртэхэдэ,
Мүнхын аршаанай домог ханагдаһа.

БУРЯД ХЭЛЭН

Буряад хэлэмнай - Буурал эсэгын захяа.
Буряад хэлэмнай - Мундаргануудай алтан туяа.
Буряад хэлэмнай - Хэнгэргын мүнгэн долгин.
Буряад хэлэмнай - Ерээдүй сагай түшэгнай.
Дарима ЖИГЖИТОВА,
Хужарай дунда хургуулиин 9-дэхи классай хурагша.

БУДДИЙСКАЯ МИСТЕРИЯ ЦАМ В БУРЯТИИ

виды Цама, имелись свои традиции. В мистерии, носившей название Цам докшитов и исполнявшейся в дацанах, в том числе в центральной дацане Забайкалья Гусиноозерском, в

ним сооружали из шелка навес-бадахин. Вокруг этого сооружения очерчивали мелом или известью несколько концептрических кругов - место, где танцуют маски. Неподалеку от внешнего круга устраивали сиденья и навесы для

В дореволюционной Бурятии бытовала оригинальная форма сценического искусства - буддийская мистерия Цам, включавшая элементы народного театрального творчества.

Буддийская церковь пышно обставляла свои богослужения, используя для этой цели различные искусства: живопись, музыку, танец, пантомиму.

Одним из наиболее театрализованных и красочных обрядов богослужения был Цам-хурал. (Слово цам, по-тибетски - "танец", обозначает танец) Это пантомимическая пляска "богов", исполняемая буддийскими монахами-ламами. Как писал востоковед Б.Я.Владимирцев "Содержание Цама" заключается в представлении божеств и гениев-покровителей буддизма, а также в изображении их борьбы за буддийскую церковь".

На древнее происхождение Цама указывал Владимирцев, предполагая, что Цам, "по всей вероятности, произошел из соединения двух начал: индийской пантомимы, которую разыгрывали для поучения мирян при буддийских монастырях средневековой Индии, и национальных тибетских плясок". На индийское происхождение мистерии указывает и монгольский ученый XIX в. Агванхойдуи, говоря, что именно в Индии "в древности особые актеры в масках и одежде богов танцевали и вели диалог на языке богов, демонов и людей".

Мистерияльный театр возник в Бурятии в конце XIX в. Русская администрация дала санкцию на исполнение в забайкальских дацанах Цам-хураа, полагая, что красочная мистерия увеличит приток богомольцев в буддийские храмы.

Существовали многочисленные формы этих представлений. В разных монастырях показывали различные

танцах и пантомиме участвовало 78 масок.

Ритуал мистерии был строго канонизирован, регламентированы порядок и очередность выхода масок, их костюмы и реквизит, характер танца. При дацанах имелись практические руководства по Цаму на тибетском языке, иногда в переводе на старомонгольский, где описывались танцы, их значение, порядок выхода персонажей, давался текст мистических формул-заклинаний, который участники должны были произносить, исполняя свои танцы.

Публичное исполнение священных танцев в масках в Цаме докшитов обычно устраивалось ежегодно в поле, в монастырской ограде, под открытым небом. За месяц-полтора до Цам-хураа начинались репетиции священных танцев. На площади перед главным храмом ставили столы, над

почетных гостей. Простые зрители сидели или стояли вокруг.

Цам начинался с выноса "Сора" (трегранный пирамида, сделанная из теста и оканчивающаяся на вершине подобием человеческого черепа) - одного из главных атрибутов Цама, представляющего собой жертву, имеющую силу сжигать врагов веры, и Линка - символическое изображение врага веры. Эти атрибуты помещались на столы под бадахином.

Раздавались звуки оркестра, расположенного вблизи внешнего круга и состоящего из своеобразных инструментов: двух-трехметровые трубы - үхэр бүрээ (вид духового инструмента), галани, цан - медные тарелочки, хэнгэриг - колокольчики и пр. "Музыка Цама необычна и поразительна", - писал Б.Я.Владимирцев.

Под эту музыку из дверей храма выходили исполнители. Вначале появлялись две маски "хохимой" ("владыки кладбища"), изображающие черепа. Они отгоняли от "Сора" Ворона, который входит в круг вместе с "хохимой".

Затем появлялись Хачин-хан и его восемь учеников-мальчиков. Их маски изображали человеческие лица с добрым выражением. Они приветствовали подношением каждое божество, появляющееся из дверей храма. Следующее явление - выход ацзаров с кнутами в руках (маски - темно-зеленые и коричневые). Ацзары, танцуя, находятяся в течение всего представления вне круга, наблюдая, чтобы зрители не заходили за очерченные круги.

Маски выходили в круг по одной, парами или группами. Медленно, в такт музыке они принимали различные пластические позы, скакали, кружились, двигались назад и вперед. Есть в Цаме персонажи, которые кружатся в бешеной пляске (маски быка и оленя), сочетающие пляску с выразительной пантомимой. Среди этих эпизодов особой популярностью пользовалась интермедия Сагаан Убугуна (Белого Старика), которую исполнял персонаж в одежде монгольского (бурятского) простолыдина, в маске доброго и мудрого старца с седой бородой, сплоскох в руке. Иркутский краевед Д.Першин (Дм. Даурский) подробно воссоздает пантомиму Сагаан Убугуна, которую он видел в 1910 г.

В. НАЙДАКОВА,
профессор ВСГАКИ.
(Продолжение следует).

Сагаалгание и угтуулан

ХОЙТО ЗҮГТЭШЬЕ ХОШОН ЗУГАА ДЭЛГЭРДЭГ ЛЭ

Һүүлэй жэлиүүдтэ Северобайкальск хотодо Сагаалганай найр наадан ехэ эдэбхитэйгээр үнгэрдэг болонхой. Эндэмнай мүнөө жэлдэ арадай хатар нааданай "Гэсэр" гэжэ ансамбль арбан жэлэйнгээ ойн баярые тэмдэглэхэнь, Арбан жэлэй саана залуу хүбүү, басагаднай картинна галерейдэ сугларжа, манай Дарима Балдановна Дугаровагай хүтэлбэри дор "Будамшууһаа" нэгэ хэһэг бэлдэжэ, яһала олондуунуудые дуулажа, арад зоноо түрүүшынхөө баясуулаа хэн. Мүнөө 60-аад шахуу гэр

Михалешкинаманнай уран зохёолнуудта дуратай хэн хадаа маанадайнгаа дунда ехэл ажал ябуулнал даа. Элдэбын мэргэжэлтэй хүнүүдбни. Манай дунда баран ажалтайнууд, хүндэмүүшэ хүнүүд олон юм.

Юрэдөөл, жэл бүри абьяастай, урданай ёһо заншалуудые сахиха, элдэб конкурс, наадануудые үнгэргэжэ байгаад Сагаалганаа угтанабди. "Энэ Сагаалгание онсо илгаатангаар хэхэбди," - гэжэ ансамблинманнай ударидагша (Түнхэнһөө уг гарбалтай) Николай Молонов хэлээ хэн.

Һүүлэй үедэ һээр сохилгон болигдоод байгаа, тэд мүнөө тэрэнээ конкурсдоо оруулаабди. Сагаан һараяа зохидоор үнгэргэхэ һанаамнай ехэл даа...

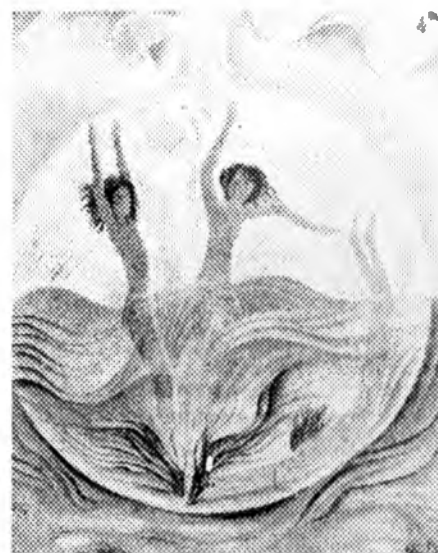
"Буряад зонойнгоо нюур харуулажа, шадаха мэдэхээрээ буряад аман үгэ, дуунуудые олондо харуулажа, зүрхэ сэдхэхээ баясуулажа ябаханаа дээрэ юун байхаа даа, - гэжэ Эрдэм Цырендоржиев нүхэрэйнгөө хэлэхэдэнь, бултадаа дэмжээл юм аабзабди.

Харин "Буряадай түрүү хүнүүд" гэхэн конкурсун дүн гаргахадманнай, Яруунаһаа уг гарбалтай Рэгзэн Эрдмеевич

нүхэрнай мориной соло дуудаа хэн. Манай урдаа хараха хүн Эрдэм баһал энэ нютагай, сохом Рэгзэн Эрдмеевичһөө олон юмэндэ һураһан байха ёһотой. Баһал Бэлигтэ Лыгденовнай "Эгэтын-Адаг" гэхэн дуу яһала гоёор дууладаг. Эдэ хоёрнай ансамблинманнай урдаа хараха хүбүүд гээд хэлсэдэгбди.

Яажа мэдэхэб, хожомоо хүбүүд, басагаднай сагай ошохоодо, сагаан үбгэд, хүгшэд болоод, Байгалайнгаа эрьдэд буряад ёһо заншалаа һэргээжэ, ашанар, зээртээ дуулажа ябаһан сагаа һануулан, үльгэршэд, түүхэшэд болоод һуухадааш болохол.

В.МАНСУРОВА.

бүлэнүүд үхибүүдтэйгээ хамта ердэг болонхой. Гол түлэб эдэбхитэйшүүлэнь нэрлэбэл, Балдаевай, Молоновой, Манзаровай, Цырендоржиевай гэр бүлэнүүд яһала эбтэй этэйгээр Сагаан харынгаа найрта хабаадана. Мүнөө эдэ нүхэдэймнай үхибүүд "Сагаалган" гэжэ дуу сээжэдэнэ, эжы, абанарын урданай ёһор наада хатаржа, дуунуудые сээжэдэжэ, буряад арадайнгаа ёһо заншалые һэргээнэл даа. Жэшээн, залууһаа хатаржа ябаһан Татьяна Хамнуева (мүнөө академидэ һуража байна) багашуулые хургана, мүн тиихэдэ Наталья

НИИСЛЭЛЭЙ ТЕЛЕВИДЕНИ ХЭЗЭЭ ХАРАДАГ БОЛОХОБИБДИ?..

Республикын ниислэл хотодо ажаһуугшад урдаандаа Россиян телевиденин хоёр каналаар дамжуулгануудые харадаг байһан һаа, мүнөө тэрэнь олон боложо, һанаагаа амараа. 34 мянган ажаһуугшадтай Захаамин аймагта республикын телевиденин дамжуулгануудые харадаг болохонь гэхэн һураг суу үшинэй гарадаг аад, энэ асуудалын мүнөөшье болоторбо шийдхэгдээгүй байһаар, нэгэл шалтаг олоод лэ байха юм.

Захаамин заха холын гэжэ дэмы суурхаагүй, сагай хубилхада, самолёдууд ниидэхээ болиһор хэдэн жэл боложо байна, поездые ябадаггүй. Зунай үедэ ийнэ артистуудыёе гастрольдо ерэхээ болиһой. Холын һонинуудые эндэхи зон хэдэн хоног боложо уншана. Хото түбэй ажабайдалтай холбодог нэгэл найдалтай утаһан - республикын радио,

зүгөөр, зарим нютагуудта тэдэньше хүдэлдэггүйһөө боложо, эндэхи зон шэхэ дүли болонхой... Хоридохи зуун жэлэй түгэхэхээ байхада, радиошые шагнахагүй гээшэ хайшаатай юм?

Нютагай телевидени нээгдэхээр хэдэн жэл боложо байна. Тэрэниие бодомжотойгоор хүгжөөгөө һаа, ерээдүйтэйл байна. Тээд мүнөө үеын байдалаар абажа харахада, манай нютагай телевиденеэр хүнүүд түрэл гаралнуудаа түрэнэн үдэрөөрнь, һайндэрөөрнь амаршалжа, дуунуудые захидаг, удаань ехэнхи үедэнь хари гүрэнүүдэй боевигүүд болон хүнние айлгаха зорилготойгоор табигдаһан фильмүүдһээ бэшэ ондоо юуншые үгы гэхээр. Иимэрхүү программануудые хараха дуратай зон биинше гэе, зүгөөр иимэрхүү шанартай фильмүүдые хаража байһан ехэшүүдэшые, багахан үхибүүдэшые

атаархахагүйш. Минии түрэл Мылз, Баян-Гол нютагай нэгэ хэдэн залуушуул тархидаа баг утлажархөөд, тииншэ наймаа хэхээ ерэхэн зоной машиниын байлгажа, буу шуу харуулан айлгажа, тоноо гэжэ дуулаад, би ехээр голхороо һэм. Нимэ ушар манай ажабайдалда үзэгдэлтүй бэлэй даа. Энэ шалтагаан хаанаһаа эхитэйб?

Нютагай телеканал ямар нэгэн эмхидэ мэдэлтэй юм гү, али хубини юм гү, хэинше мэдэхгүй байха.

Һаяхан аймагай һониной 65 жэлэй ойн хүндэлэдэ зорюулагдаһан "түхэрэи шэрээ" үнгэргэгдөө хэн. Нютагай телевидени болон радио һониной дали дор оруулаха тухай хөөрөлдөөн боложо, нютагай засаг баригшад мүнгэ тангаар туһалха тээшээ болоо юм. Зүгөөр, энэнь хүсэндөө орожо, саарһан дээрэ зугаа болоод үлэшөөгүй һаань, һайн байгаа.

Энэ жэлдэ республикын засаг түрэдэ һунгалтанууд болохо гэжэ хүлээгдэнэ. Республикын телевидени хараха арга аймагай ажаһуугшадта олгохо тухай асуудал эндэ табигдаха ёһотон гэжэ һанааб. Хотын ород драмын театрай артистнар аяар Америкэ ошоһонь гэжэ манай аймагай хүн зон дуулаһаншые байха. Зүгөөр тэдэ нинэ зүжигүүдые хараха дуратай хэды хүрэхэшые, арга байхагүй. "Видео дээрэ буулгажа абаад эндэ асаржа харуулаха байгаабди" гэжэ хүнэй хэлэжэ байхые дуулаад, олоод баярлаа һэм. Уран гоёдо дуратай хүнүүд дүүрэн ааб даа. Үни саг соо уран һайханни хараагүй хүн ямар болошохо гээшэб... Хэлэхэнь бэрхэ.

Надежда ШАГАДУРОВА

Захаамин.

ХИЙ МОРИН - СИМВОЛ УДАЧИ

Навстречу Сагаалган

Года	Мышь	Бык	Тигр	Зяец	Дракон	Змея	Лошадь	Овца	Обезьяна	Курица	Собака	Кабан
"Хий Морин"	Синий	Белый	Желтый	Зеленый	Синий	Белый	Желтый	Зеленый	Синий	Белый	Желтый	Зеленый
Кайма	Желтая	Красная	Зеленая	Белая	Желтая	Красная	Зеленая	Белая	Желтая	Красная	Зеленая	Белая
Язык	Белый	Желтый	Красный	Синий	Белый	Желтый	Красный	Синий	Белый	Желтый	Красный	Синий

Согласно буддийской традиции по тибетской астрологии одним из важных моментов является расположение знака человека на определенном году и время в виде символического изображения "Хий

Морин". "Хий Морин" является символом удачи, подавления злых сил, действующих на судьбу человека. Обряд выполняется в начале Нового года по лунному календарю, может повториться в

течение года в зависимости от ситуации: перед дальней дорогой, операцией, большой сделкой или в особо трудных ситуациях.

На одном "Хий Морин" желательно применить не более двух имен. А для группы людей

выполняется "Хий Морин" с определенными молитвами: "Шэрин", "Сагаан Шухэртэ" и т.д.

После освящения "Хий Морин" вывешивается высоко над землей на деревьях, либо на шестах в почитаемых местах на вершинах

святых гор и около дацанов, в определенной для каждого человека стороне.

В исключительных случаях делается специальный обряд из пяти цветов для "Хий Морин".

(дуган "Ламрим").

В "Юбилейном" Вы найдете то, что давно искали

БОЛЬШОЙ ВЫБОР К САГААЛГАНУ

Подарочные комплекты от 20 руб., игрушки, модная одежда, бытовая техника.

Поздравляем всех читателей "Буряад үнэн" - "Дүхэриг" с наступающим праздником Сагаалган. Желаем в Новом году благополучия во всем.

ВНИМАНИЮ РУКОВОДИТЕЛЕЙ БЮДЖЕТНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОПТОВЫХ ЦЕНТРОВ

"Улан-Удэнская макаронная фабрика"

заключает договора на второе полугодие 1998 г. на поставку макаронных изделий, изготовленных на швейцарском оборудовании: фирмы "Бюлер" по самой современной мировой технологии.

Мы гарантируем: - ассортимент 10 наименований
- высокое качество
- самые низкие цены в регионе.
Можем работать на давальческом сырье и выпускать продукцию под фирменным знаком заказчика.

**Мы работаем на Вас.
Куй железо пока горячо!**

Наш адрес: 670047, г. Улан-Удэ ул. Дальневосточная, 5
тел. 33-16-23, 33-21-38, 33-17-97

Тур. гостиница
"БАРГУЗИН"

приглашает гостей для проживания.
Мы находимся по адресу:
ул. Советская, 28, тел: 21-57-46.

Гостиница "Одон" ДНЁМ И НОЧЬЮ

В дни уходящего года красного быка
Встречая год жёлтого тигра!

"ОДОН" всегда рад встретить гостей в дни праздника

УМЕРЕННЫЕ ЦЕНЫ ЗА ПРОЖИВАНИЕ
предоставление дополнительных услуг:
стоматологический кабинет,
парикмахерская,
компания по продаже недвижимости.

ЖДЁМ ВАС

Гагарина 43, Телефон: 34-34-80.

РАДИО ХОРОШЕГО НАСТРОЕНИЯ
РАДИОСТАНЦИЯ

Каждый день, каждый час, с раннего утра до позднего вечера в эфире

**ПУЛЬС-РАДИО
НОВОСТИ И ПРОГНОЗ ПОГОДЫ**

Это - необходимая информация, важная для людей любых профессий, взглядов и интересов
НОВОСТИ И ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
время, собирающее максимальную аудиторию
Здесь может быть и ВАША РЕКЛАМА
Выберите лучшее время, заявите о себе максимально эффективно

НОВОСТИ И ПРОГНОЗ ПОГОДЫ

- слушают ВСЕ!

" ПУЛЬС РАДИО "

УКВ 66,53, FM 103,3 Третий канал Республиканской радиосети.

Телефоны 37-96-11, 37-97-11
г. Улан-Удэ, ул. Терешковой, 3

Лицензия Министерства связи РФ № 3859 от 29.02.1996 г.
Лицензия Федеральной службы РФ по телевидению и радиовещанию № 1114 от 20.03.1996 г.
Лицензия Федеральной службы РФ по телевидению и радиовещанию № 2753 от 25.09.1997 г.

**ЛЮБИТЕЛЯМ ОТДЫХА,
ТУРИСТАМ, ВОДИТЕЛЯМ**

Пансионат

Верхняя Березовка

Благоустроенные номера,
круглосуточное кафе
1 сутки - 50 рублей.

Автобус № 8

"Пансионат"

Тел. 34-43-44

Организация **т.21-67-81**

Поможет вам выгодно сдать
жильё в аренду

ПРОДАЮ:

ТОУТА-КОРСА, год выпуска 1991 г., б/п по СНГ, супер-салон, коробка автомат, V-1500 см³, цена 6.000 \$.

ТОУТА-ВИСТА, год выпуска 1993 г., б/п по СНГ, супер-салон, коробка автомат, V-2000 см³, цена 9.000 \$.

Тел.: 21-63-38

Врач-психотерапевт
ДИЛЬ АНДРЕЙ
АЛЕКСАНДРОВИЧ
каждое воскресенье
(кроме 8 марта)
приглашает на лечение
АЛКОГОЛЬНОЙ И
ТАБАЧНОЙ зависимости
по методу А.Р.Довженко и
антиалкогольным
фиточаем "НАРКОДЕЛ" -
начало в 10 часов;
ИЗБЫТОЧНОГО ВЕСА -
12 часов;
энуреза и логоневроза в
13-30 часов.
ЛИЦЕНЗИЯ № 115.
АДРЕС: проспект
Строителей,
школа №49.
Справки по телефону
37-35-27.

ТОО "САУНД"

Постоянно в
продаже

ЧАЙ

☎ 376670

Наш адрес: 42 кв. ул.
Шумяцкого, 21 проезд
автобусом 14,37.

Доржи хүбүүндээ ажагуудаг Ринчин төөбиин ниггэж хөөрэнэ: - Үе-үе болоод бодоходом, үнинэй юумэн үсэгэлдэрэй

үхибүү найжалхан шэнгээр үнэ зүһым абаад, сэмсыгэр угаагаад, харууһалаад байдаг. Ульһа дулаахан гэр соо үгэ зугаагаа залган, үргэмжэтэй найхан нуунаб - бурханай

ҮНДЭР НАНАТАЙ ТӨӨБИИН ҮРЕЭЛ БОЛТОГОЙ!

Ерэн зургаадахи Сагаалган... Ехэ наһан. Нютаг нугадаа ажалша суутай, мүнөө Улаан-Үдэ хотодо

шэнги. Сагаан-Нугаһаа Үлэгшэндэ бэри боложо бууһамни, бүри багыншые хаһа элээр наһагдажа байха юм. Хүршэ хүбөө зоноо, нютагаархидаа ходо дурдажа, амгалан мэндэл байһай даа гэжэ бурхандаа з а л ь б а р а г ш а б . Уруужангүй, ухаан һонор нууһай гэжэ үри хүүгэдни, ашанарни намайа харалсажал байна. Доржи хүбүүн Санжай бэри хоёрни үгын зөөлзөөр баярлуулжа, унтариин зөөлзөөни эдбиджэ, эдээнэй зөөлзөөр хооллуулжал байдаг - һайнта даа, үхибүүдни. Ашанарайм - Вадимтанай, Сэбэгжабтанай анхарал юунһээшые сэнтэй. Олон жэл намайа абалсаа. Хянадаа хамшаг хүрөө һаам, эмшэлдэг, эдэгээдэг. Бага ашамни - Борим

хайраар. Минии хүүгэдтэл адляар - Доржитон мэтээр үгэлһэн эжы, абанараа, төөбиин, таабайнараа найханаар хаража байһан зондо үрээл үгээ хэлэхэм: "Ашата буянгаа хуряжа, амгалан найхан нуугаарайт, наһанайнгаа хэмдэ хүрэтэр намхан найхан нуугаарайт. Абаралай Гурбан Эрдэни та бүгэдэниие адислан үршөөг!" Захааминай аймагһаа уг гарбалтай, 96-дахи Сагаалганаа угтажа байһан Ринчин Дагбаевна Туртуевагай үнэн сэдхэхэлэй үгэ шагнаад, наманшалан зальбарбаб. Бурханай ном олоор мэдэдэг, боди сэдхэхэлээр гүйсүүлэн уншадаг үндэр наһатай төөбиин үрээл болтогой! Г. БАЗАРЖАПОВА. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Р.Д.Туртуева. А. БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

ИНТЕРЕСНЫЕ ВСТРЕЧИ

КУНАЛЕЙСКАЯ ПЕВУНЬЯ

Ирину Власовну Голендухину, которая живет в селе Большой-Куналей, знают многие. Ее здесь любовно называют куналейской, народной певуньей. Она рассказывает:

-Песен - тьма-тьмушья. А про жизнь, чтоб все описать так мало и трёх бычьих шкур... На веку, как на долгой ниве - много чего бывало. И вдруг голосисто запела семейскую-куналейскую.

Не вейтеса, чайки, над морем, Вам некуда беденьким сесть, Летите в Амур, край далекий Снесите печальную весть. В далекой восточной долине Врагом наш отряд окружен, Партизаны там бьются за правду С проклятым и хитрым врагом...

Ирина Власовна, снискавшая звание заслуженного работника культуры республики много лет руководит Большекуналейским семейским хором в родном селе. У неё своё мнение о преемственности:

-Мои самые важные репетиции - в школе. Около пятидесяти ребятишек занимались в

"Родничке", чтобы затем был прилив в хоре. Детей надо обучать обычаям и традициям. Иная девчушка аж расплачется: "У меня фартука нету..." Поглядишь, а она запон под сарафан надеда... Трудно и с пением. Споёшь первым голосом - все точно воспроизводят. Споёшь вторым - все начинают петь вторым. И ведь что - сели под баян, песню поют на два голоса. А баян уберешь, опять на один голос поют. И ведь все ребята семейские. Это сразу видно, как плясать начнут. Выйдет девчушка и пойдёт, как когда-то плясали "На мосту". Все по - старинке. Откуда что берется. Я-то видела, припоминаю. А они?! Не иначе с кровью передалось. Но без детской группы у нашего хора будущего нет... И не случайно, в данное время в школе села Большой-Куналей продолжается традиция по изучению семейского фольклора. Царит девиз "Запоёт школа - запоёт все село".

Мартемьян БОЛОНЕВ.

Бурятская государственная телерадиокомпания имеет честь пригласить на V республиканский телевизионный фестиваль эстрадной песни "Белый месяц". 6 марта состоится II тур фестиваля. 7 марта - финал и гала-концерт с участием дипломантов и лауреатов фестиваля: Н.Лхасарановой, В.Молдасва, М.Доржиевой, З.Тогочиева, Ж.Бадмацырнова и т.д. Начало в 18.00 в театре оперы и балета. Билеты в кассе театра.

"ДУХЭРИГТЭ" ДУТЭЛЭЕ, ТА БУДЭ ЖООР ТАНИЛСАЯ!

30 наһатай, үндэр томо бээтэй, дээдэ хургуулитай, байра байдалтай эрэ хүн тааруу наһанай зохидохон эхэнэртэй танилсаха байна. Танилсаха гэбэл, иимэ адресаар бэшэгтэй: 670004, п.Стеклозавод, до востребования, п/у 03 АМ 605970.

23 наһатай, дүрбэтэйхэн хүбүүтэй, даруу зантай, хүдөө нютагта ажагуудаг эхэнэр 23-һаа 30 хүрэтэр наһанай эрэ хүнтэй танилсахые хүсэнэ.

1928 ондо түрэхэн, 40-өөд жэлдэ багшалһан эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохидохон эхэнэртэй танилсаха байна.

48 наһатай, гэр бүлэ болоһон үхибүүдтэй, хүдөө нютагта ажалтай, гэр байртай эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха.

Независимая, привлекательная женщина (бурятка) 40 лет, хочет познакомиться с интеллигентным порядочным мужчиной. Возраст в пределах разумного. Сын служит в армии, дочь в 7-ом классе. Предпочтение отдаю мужчинам постарше.

1963 ондо түрэхэн, хүдөө нютагта ажагуудаг, томо болоһон 3 үхибүүдтэй эхэнэр тааруу наһанай зохидохон эрэ хүнтэй танилсаха.

46 наһатай, хүдөө нютагта ажагуудаг, нэгэ басагатай, гэр байдалтай, ажалша эрэ хүн тааруу наһанай түни түбшэн зантай эхэнэртэй танилсаха байна.

1948 ондо түрэхэн, хүдөө нютагта ажагуудаг, гэр байртай, нэгэ хүбүүтэй, эжытэй, дархан хүн дүтэрхы наһанай зохидохон эхэнэртэй танилсаха байна.

44 наһатай, хүдөө нютагтай хургуулида хүдэлдэг, 2 томо үхибүүтэй, архи уудаггүй, тамхи татадаггүй эрэ хүн тааруу наһанай даруу зохидохон эхэнэртэй танилсаха хүсэлтэй.

1973 ондо түрэхэн, заочноор нуража, экономист-бухгалтерай мэргэжэлтэй болохоёо байһан, үндэр бээтэй, урихан сэбэр шарайтай, хубсаһа эсхэхэ, оёходоо нэхэхэдэ аргагүй бэрхэ залуу басаган тааруу наһанай ажалша бэрхэ, түбшэн зохидохон эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Хүнгэн солбон, сэрюун зандаа, урин шарайтай, нюрга бэхитэй, уран гартай дархан солотой эрэ хүн 60-аад гараһаншые наһанай Улаан-Үдэдэ, үгы гэбэл, город шадар ажагуудаг зохидохон эхэнэртэй танилсаха байна.

1949 ондо түрэхэн, хүдөө нютагта ажалладаг, амяаран ажагуудаг томо үхибүүдтэй эрэ хүн дүтэрхы наһанай урин зохидохон эхэнэртэй танилсаха хүсэлтэй.

42 наһатай, хүдөө нютагта ажагуудаг, түни түбшэн эрэ хүн дүтэрхы наһанай эхэнэртэй танилсаха хүсэлтэй.

35 наһатай, хүдөө нютагта ажагуудаг, архи уудаггүй, тамхи татадаггүй, яһала һайн абари зантай эрэ хүн гэр бүлэ байгуулха зорилготойгоор тааруу наһанай, зохидохон залуу эхэнэртэй танилсаха байна.

1963 ондо түрэхэн, хүдөө нютагта ажалтай, олон мэргэжэл шудалһан, гэртаа дүйтэй эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохидохон эхэнэртэй танилсаха.

43 наһатай, гэр бүлэ болоһон үхибүүдтэй, хүдөө нютагта ажалтай, гэр байртай эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлтэй.

34 наһатай, хүдөө нютагта багшаар хүдэлдэг эхэнэр дүтэрхы наһанай, түбшэн зохидохон эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Пайшаагдаһан абонентнуудтэ бэшэгүүдые эльгээхэ гэбэл, сэбэр шэнэ конвертнуудые бэшэг соогоо хэхэээ бү мартагты!

Хүндэтэ уншагдаһай анхаралда! Редакцияһаа адресүүдые хүлээжэ байнгүй, пайшаагдаһан номерто харюу сэхэ эльгээбэл, таарамжатай гэжэ хануулаа. Тиймэһээ саашадаа нютаг нютагайнгаа почтын талгагта (номертой) а/я нээгээд, үгы гэбэл, паспортынгаа сери, номер заагаа, "до востребования" гэхэн тэмдэг хээд, бэшэг соогоо заагаа наатнай, һайн байгаа.

Буряадай хүгжэм зохигоһодой холбоон хайрата эхэ Цырегма БАЛДАНОВНАГАЙ наһа бараһан ушараар СССР-эй арадай артист К.И.Базарсадаевтай гүнзэгы шаналал ганшуудалаа мэдүүлэнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Ахмад редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М.Ж.БАЛДАНОВ (ахмад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахмад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Ц.Ц.ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Н.Д.НАМСАРАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, А.Д.ТАПХАЕВ, В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).</p>	<p>Манай адрес:</p> <p>670000, Улаан-Үдэ, Каландариншилин үйлэс, 23, "Буряад үгэн" газетин редакци.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 5 хуудалһан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэблэ 13750 (хамта 25.900). Хэблэлдэ туншагдаһан цаг 17.00.</p>	<p>"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорийн телефон: 21-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүрихлэдэ абтанхай. Заказ № 8288.</p>
<p>Редакциин телефонууд: ахмад редакторай - 21-50-96, приемнын - 21-54-54, ахмад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретариин - 21-50-52, секретариатай - 21-50-52, таһагууд: үндэрхэй болон политическэ асуудалнуудаар - 21-55-97 (даагшань), 21-61-35, 21-34-05, экономикын - 21-63-86, 21-61-35, соёлой болон түүхын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуулай, оюутгай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрини - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдээлэй болон соёлохой - 21-62-62, 21-67-81, корректорүүдэй - 21-33-61, компьютерин түбэй - 21-66-76.</p> <p>"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91</p>			

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшгылге хазагайруудһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.